

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Наукові рекомендації

Тернопіль
«Економічна думка»
2003

Економічна інтеграція України в Європейський Союз:

Наукові рекомендації.

– Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 185 с.

Укладачі збірника:

проф., д-р **Р. Айзен**

(Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина),

доц., канд. екон. наук **Р. Березюк**

(Тернопільська академія народного господарства, Україна),

проф., д-р **Л. Гієрі**

(Університет Ліон-2 ім. Люмієра, м. Ліон, Франція),

проф., д-р **П. Ван дер Гук**

(Університет ім. Еразмуса, м. Роттердам, Нідерланди),

проф., докт. екон. наук **А. Мельник**

(Тернопільська академія народного господарства, Україна),

проф., докт. екон. наук **Є. Савельєв**

(Тернопільська академія народного господарства, Україна),

акад. **О. Устенко**

(депутат Верховної Ради України, президент Тернопільської академії народного господарства, Україна),

проф., докт. екон. наук **С. Юрій**

(Тернопільська академія народного господарства, Україна).

Рецензенти: Шаров О. М.

доктор економічних наук, професор

Дзяблюк О. В.

доктор економічних наук, професор

У систематизованому вигляді подані наукові рекомендації міжнародних наукових конференцій з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз, які були проведені у м. Ялті (Форос) у 1996–2002 роках.

Видання призначене для підготовки фахівців з європейських студій. Може бути використане при обґрунтуванні рішень з європейської інтеграції України і в науково-дослідній роботі.

ISBN

Видання здійснене

в рамках проекту Європейської комісії Tempus Tacis T_Jер-10762-1999

«Європейські економічні студії та відносини в сфері бізнесу»

ВСТУП

Як цивілізована європейська держава, що твердо стала на позиції демократії та ринкової економіки, Україна не може існувати ізольовано від світових і європейських господарських процесів. Ми зобов'язані, навіть приречені, бути європейською країною, і Європейський Союз визнав Україну своїм стратегічним партнером.

Одним із найважливіших напрямків стратегії свого розвитку Україна проголосила вступ до Європейського Союзу. Особливого значення євроінтеграційні амбіції України набувають із прийняттям до ЄС низки країн-претендентів, що означатиме виникнення спільного кордону між Європейським Союзом та Україною. Але перетворення амбіцій на реальність потребує неймовірно великих зусиль, насамперед самої України. Деформації соціально-економічної системи, яких зазнала наша країна, за весь період її радянської історії, виявилися настільки суттєвими, а розрив у розумінні й визначенні історичних, політичних та загальнолюдських цінностей настільки глибоким, що повернення до сім'ї європейських народів в аспекті економічної інтеграції до ЄС перетворилося на важкий, багатоплановий і тривалий процес.

Але яким би довгим і важким не був шлях, подолання його обов'язково починається з перших кроків. Для того, щоб їх успішно здійснити, щоб рух став усвідомленим, необхідні цілеспрямовані зусилля науки.

Певний науковий доробок у розв'язанні проблем входження України в ЄС виконано українськими науковцями в рамках семи міжнародних наукових конференцій «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз». Вони, починаючи з 1996 р., проводилися під патронатом Міністерства освіти і науки України. Безпосередніми організаторами були Тернопільська академія народного господарства та університет ім. Й.-В. Гете (м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина). У різні роки в організації конференції брали участь: Університет ім. Еразмуса (м. Роттердам, Нідерланди), Університет Ліон-2 ім. Люм'єра (м. Ліон, Франція) та у 2001 р. – Одеський національний університет (Україна).

Кожна із семи проведених конференцій мала чітко визначений аспект проблематики економічної інтеграції України в Європейський Союз. Так, у 1996 р. об'єктом дискусії були теорія і стратегія економічної інтеграції України в ЄС. У 1997 р. – мікроекономічний аспект інтеграції. У 1998 р. учасники конференції з'ясували

соціально-економічні та регіональні питання інтеграції. У 1999 р. – інвестиційні аспекти. У 2000 р. проблеми інтеграції розглядали через призму європейських студій у сферах економіки європейської інтеграції, банківської і монетарної інтеграції, податкової політики ЄС та політики європейських ринків праці, європейського міжкультурного менеджменту. У 2001 р. предметом дискусії були європейські порівняльні студії, і на останній, сьомій міжнародній науковій конференції (2002 р.), проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз розглядали в аспекті глобалізації та формування нової економіки.

У роботі кожної із семи конференцій брали участь науковці й спеціалісти майже всіх регіонів України та багатьох зарубіжних країн, зокрема Бельгії, Білорусі, Болгарії, Великої Британії, В'єтнаму, Греції, Данії, Італії, Мексики, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Росії, Словаччини, Сполучених Штатів Америки, Франції, Швейцарії, Японії.

Про безпосередню участь представників різних країн в роботі усіх семи конференцій свідчать дані таблиці.

Таблиця

Країни	Чисельність учасників конференцій по роках						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Австрія				1			
Білорусь				1	2		
Болгарія		2	1	1		1	
Великобританія						1	
Греція						1	3
Данія				1	1		
Канада				1			
Мексика				1			
Нідерланди	1	3	2		2	1	1
Німеччина	7	7	6	11	6	8	5
Польща		2		1		1	2
Росія		2	1	1	2	2	2
США	3	2	2	12			1
Україна	94	59	116	112	112	106	89
Франція	2		1	1	2	1	2
Швейцарія		1	1	1			
Японія							1
В цілому брали безпосередню	107	77	130	145	128	122	106

участь в роботі конференції							
-----------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Надіслані матеріали опубліковані у 28 збірниках. Частина з них вийшла окремими виданнями. Інші надруковані у науковому фаховому журналі «Вісник Тернопільської академії народного господарства».

Міжнародний програмовий комітет і виконавча дирекція за результатами кожної із семи конференцій підготували, опублікували та розіслали підсумкові матеріали (аналітична записка і рекомендації конференції).

Названі матеріали надіслані Президенту України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів України, відповідним міністерствам і відомствам, представництву Європейського Союзу в Україні, посольствам держав-членів ЄС в Україні, Комісії Європейського Союзу (м. Брюссель) для практичного використання.

Наукові рекомендації, вироблені учасниками конференції, не застаріли. В умовах активізації європейських інтеграційних процесів їх актуальність навіть підвищилася. Разом з тим, видання рекомендацій, здійснені після конференцій малими накладками, вже давно стали бібліографічною рідкістю. Саме тому стало доцільним здійснення єдиного видання, яке могло б послужити подальшим науковим розвідкам і прийняттю практичних рішень. Варто також врахувати, що до економічної науки і практичної науки активно входить нова генерація, не обтяжена старими догмами і справами, яка особливо потребує нових ідей.

У даному збірнику систематизовано подані підсумкові матеріали (аналітичні записки і рекомендації) всіх семи міжнародних наукових конференцій з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз.

Безпосередню участь у написанні і редагуванні підсумкових матеріалів конференцій (рекомендацій і аналітичних записок) брали:

д-р **Р. Айзен**, Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина (1996–2002),

чл.-кор. НАНУ **О. Амоша**, Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк (2002),

канд. екон. наук **Р. Березюк**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1996–2002),

д-р **Д. Біль**, Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина (1997–1999),

д-р **Р. Гаусер**, Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина (1996–1998),
акад. НАНУ, докт. екон. наук **В. Гець**, Інститут економічного прогнозування НАН України, м. Київ (2000),
д-р **Л. Гієрі**, Університет Ліон-2 ім. Люмієра, м. Ліон, Франція (2000–2001),
канд. екон. наук **І. Гладій**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1998–1999, 2001–2002),
д-р **П. Ван дер Гук**, Університет ім. Еразмуса, м. Роттердам, Нідерланди (2000–2002),
акад. НАНУ, докт. екон. наук **М. Долішній**, Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів (1996–2002),
канд. екон. наук **В. Дяченко**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2000, 2002),
канд. екон. наук **Б. Івасів**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2000, 2002),
канд. екон. наук **І. Іващук**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2000),
д-р **Я. Ван дер Клоостер**, Вища школа економіки та менеджменту, м. Утрехт, Нідерланди (1997),
канд. екон. наук **В. Ковальчук**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1999–2001),
канд. екон. наук **В. Куриляк**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1999–2002),
канд. екон. наук **О. Ляшенко**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2002),
канд. екон. наук **З. Луцишин**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1998),
докт. екон. наук **А. Мельник**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1998–2002),
канд. екон. наук **В. Мельник**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2001),
канд. юрид. наук **Я. Пігач**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2001),
д-р **У.-П. Ріттер**, Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина (1997–1999),
докт. екон. наук **Є. Савельєв**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1996–2002),

д-р **О. Сєкарев**, Інститут Східної Європи, м. Мюнхен, Німеччина (1999),

д-р **Р. Сандретто**, Університет Ліон-2 ім. Люмієра, м. Ліон, Франція (2002),

канд. екон. наук **О. Сохацька**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1999–2002),

д-р **У. Тіссен**, Німецька консультативна група при Уряді України (1997–1998),

канд. екон. наук **Н. Тарнавська**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (1999–2002),

канд. екон. наук **Л. Фарина**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2001),

докт. екон. наук **А. Філіпенко**, Київський Національний університет ім. Т. Шевченка, Україна (1996–1998),

акад. **О. Устенко**, Верховна Рада України (1996–2002),

акад. НАНУ, докт. екон. наук **М. Чумаченко**, Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк, Україна (1999),

докт. екон. наук **С. Юрій**, Тернопільська академія народного господарства, Україна (2002).

1. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ТЕОРІЯ І СТРАТЕГІЯ

*(За результатами першої міжнародної наукової конференції
«Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз:
теорія і стратегія», Ялта–Форос, Україна, 25–27 вересня 1996 р.)*

I. Організаційні передумови та посилання

Міжнародна наукова конференція «Проблеми економічної інтеграції країни в Європейський Союз: теорія і стратегія» І.ЄС-У'96 була підготовлена і проведена відповідно у стислий строк: 9 місяців. У січні 1996 року було завершено проект її проведення і надіслано до Європейської комісії для отримання фінансування з Програми співробітництва в галузі економіки (ПСЕ) Tacis ACE. 26 квітня 1996 року в Брюсселі був підготовлений контракт Cartemill International Limited про організацію конференції, значно пізніше через поштові затримки, а саме 24 травня 1996 року, його дістала українська сторона. З цього часу розпочалася безпосередня науково-організаційна робота з підготовки та проведення конференції. Повний комплекс заходів, зокрема видання українсько- та англomовного збірників, наукових праць, ідеї яких учасники доповідали на конференції, передбачається здійснити до 15 грудня 1996 року.

Конференція викликала великий інтерес наукової громадськості. До українськомовного збірника було подано 119 текстів виступів від 146 авторів, до англomовного – відповідно: 111 та 133. Під час проведення конференції програмовий комітет дістав 43 тексти наукових праць, ідеї яких були покладені в основу доповідей учасниками конференції. Загальносписковий склад учасників конференції, які опублікували тексти своїх наукових доповідей та виступів і подали свої статті до збірників наукових праць конференції, – 154 особи. Безпосередню участь у конференції взяло 107 науковців. Учасники конференції репрезентувати наукові установи та економічні структури таких країн:

Країни	Загальна учасників	В т. ч. взяли безпосередню участь	
		кількість учасників	кількість університетів, інститутів, підприємств
Україна	122	94	29
Німеччина	14	7	2
Франція	2	2	1
Нідерланди	2	1	1
Росія	7		
США	5	3	2
Швейцарія	1		
Болгарія	1		
ВСЬОГО	154	107	35

На жаль, деякі з учасників конференції та запрошених не змогли прибути до Ялти у зв'язку з виробничою необхідністю. Зокрема, це стосується керівництва Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі та Міністерства освіти України. Але це суттєво не вплинуло на заплановані результати, оскільки вони подали письмові тексти виступів, які опубліковані у матеріалах конференції та обговорені під час дискусій.

Для проведення конференції було створено 3 органи: міжнародний програмовий комітет; міжнародний організаційний комітет; виконавча дирекція при Тернопільській академії народного господарства. Всього у підготовці конференції задіяно 76 осіб.

На конференції акредитувалася велика кількість представників засобів масової інформації. Відомості про неї та аналітичні матеріали подали «Mitteldeutscher Rundfunk» (Німеччина) та українські мультимедіа – програма українського телебачення УТ-2, «Урядовий кур'єр», «Финансовая Украина», «Всеукраинские ведомости», «Інтерфакс-Україна», «Діло», «Крымские известия», «Крымская правда», «Свобода» та інші.

Учасники конференції з вдячністю прийняли поздоровлення від посла Європейського Союзу в Україні його високості **Луїса Морено**, у якому висловлено впевненість у тому, що конференція відіграє важливу роль у продовженні конструктивного діалогу з питань економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. За рекомендацією посла учасники конференції надали

особливу увагу Угоді про Партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Союзом.

Як перша наукова акція з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз, конференція сприяла досягненню наступних цілей:

1. Проведена інвентаризація наукових досліджень проблеми.
2. До наукових розробок економічної інтеграції України та Європейського Союзу залучено значний інтелектуальний потенціал науковців-економістів, що в майбутньому може бути основою для формування наукових основ співпраці України з країнами ЄС. Велика кількість провідних вчених Києва, Донецька, Харкова, Одеси, Львова, Дніпропетровська, Запоріжжя та інших наукових центрів України розпочали дослідження аспектів, пов'язаних з проблемою конференції, в рамках своїх загальних наукових спрямувань (економічної теорії, фінансів, кредиту, валютних відносин, менеджменту, маркетингу, обліку, статистики й ін.).
3. Узагальнено основні результати досліджень науковців України та Європейського Союзу з питань економічної інтеграції.
4. Визначено головні стратегічні спрямування економічних перетворень в Україні, що забезпечують її вступ до Європейського Союзу.
5. Визначено основні напрями розвитку економічної теорії, які мають орієнтуватися на особливості інтеграції економік України та Європейського Союзу.

Аналітична записка ґрунтується на матеріалах, поданих до міжнародного програмового та організаційного комітетів (перш за все таких, що увійшли до збірників текстів виступів і наукових праць учасників конференції), а також ідей, висловлених під час дискусій на конференції. Особливий вплив на формування положень аналітичної записки мали Роланд Айзен (Німеччина), Олександр Амоша, Віктор Андрущенко, Віталій Бабак, Євген Бершеда, Дем'ян Богіня, Олександра Братко, Волькхарт Вінцентц (Німеччина), Євгенія Воронова, Ірина Гладій, Андрій Гончарук, Зіновій Гуцайлюк, Мар'ян Долішній, Григорій Журавель, Василь Калитюк, Яспер ван дер Клоостер (Нідерланди), Ярослав Комаринський (США), Лариса Кривенко, Віталіна Куриляк, Іван Лукінов, Зоряна Луцишин, Анатолій Мазаракі, Василь Нестеренко, Інгеборг Еллен Пауль (Німеччина), Ігор Подолєв, Олександр Скрипнюк, Омелян Сухолиткий, Анатолій Тибінь,

Олександр Устенко, Антон Філіпенко, Екхард Фрайер (Німеччина), Ернст-Август Хьоріг (Німеччина), Микола Чумаченко.

Враховуючи актуальність тематики конференції, рівень її наукової розробки, необхідність розширення кола дослідників та підвищення результативності досліджень, роль вільного обміну ідеями, учасники конференції прийшли до висновку, що **на відміну від більшості міжнародних конференцій конференція з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз має стати постійно діючою формою розвитку наукових досліджень з традиційним місцем її проведення і трьома робочими мовами (англійською, німецькою та українською)**. Змінювати треба тільки аспекти дискусії, щоразу пропонуючи до тематики такі проблеми, вироблення яких вимагає першочергової уваги. Доцільно також збільшити кількість учасників.

Наступну конференцію рекомендовано провести у вересні 1997 року. Сформульовано її тему: **«Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз: мікроекономічні аспекти» (І.ЄС-У'97)**. Програмовий комітет рекомендовано очолити професору, доктору економічних наук Євгену Савельєву (Тернопіль, Україна) та професору, доктору Роланду Айзену (Франкфурт-на-Майні, Німеччина).

II. Орієнтація теоретичних розробок на особливості економічної інтеграції України до Європейського Союзу

Теоретичною основою практичних рішень у галузі інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом є теорії зовнішньої торгівлі, глобалізації та регіоналізації. Вони досить добре розроблені стосовно інтеграції економік з подібними рівнями розвитку. Проте пошук управлінських рішень щодо входження України до ЄС зумовлює необхідність появи спеціальних теоретичних розробок.

Існує багато аргументів для ствердження, що **регіональне об'єднання держав може мати економічну доцільність для кожної з них не залежно від рівня їхнього розвитку**. Користуючись методом аналогій, учасники конференції обґрунтовували цей висновок щодо включення до ЄС нових земель ФРН, входження в НАФТА США, Канади та Мексики і т.ін. Найбільш стримуючими факторами в процесах регіоналізації є позаекономічні, пов'язані з наявністю політичної волі; сполучністю менталітетів; психологічною готовністю

народів до спільного проживання; наявності умов для розвитку мультикультурного суспільства і т.ін.

Розвиток процесів інтеграції України у Європейський Союз вимагає **проведення теоретичних досліджень з таких напрямів:**

- ◆ об'єднання різноякісних економік (країн з ринковою економікою, що знаходяться на різних етапах розвитку);
- ◆ міждержавна спільна валютна політика;
- ◆ форми міждержавних економічних об'єднань;
- ◆ міжнародна регіональна конкуренція;
- ◆ структурна теорія та обґрунтування галузевої моделі української економіки.

III. Стратегія розвитку інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом

1. Інтеграційні процеси між Україною та Європейським Союзом

У даний час Європейський Союз є найбільшим торговельним партнером України поза межами колишнього Радянського Союзу, і обсяг торгівлі продовжує швидко зростати. Однією з перших, що мали бути підписані з кожною з країн колишнього Радянського Союзу, 16 червня 1994 року у Люксембурзі представники країн-членів Європейського Союзу, Президент Європейської Комісії та Президент України підписали Угоду про Партнерство та Співробітництво. Оскільки Угода діятиме через місяць або два після того, як останній парламент закінчить її ратифікацію, Європейський Союз та Україна 1 червня 1995 року у Брюсселі уклали «Тимчасову угоду», яка може набути чинності швидше, тому що положення основної Угоди, які вимагають ратифікації Європейськими парламентами, були з неї вилучені. Стосовно України Європейський Союз прийняв «Спільну позицію», яка передбачає підтримку економічної стабілізації й реформ, а також інтеграцію України в світовий економічний порядок.

Незважаючи на інтенсифікацію процесів економічної інтеграції України в Європейський Союз, поза сферою політичних рішень залишаються питання про форми і строки вступу України до Європейського Союзу.

2. Фактори розвитку інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом

Основними факторами розвитку інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом, виділені науковими дослідженнями учасників конференції, є:

- ◆ економічні;
- ◆ політичні;
- ◆ юридичні;
- ◆ історичні;
- ◆ етнічні;
- ◆ техніко-технологічні;
- ◆ психологічні;
- ◆ культурні;
- ◆ релігійні;
- ◆ особисті.

Ці фактори між собою взаємодіють; кожен з них у певних умовах може відігравати вирішальну роль, але найбільш значущими є економічні та політичні.

Сьогодні **взаємодія факторів йде на позитивне вирішення проблеми про безпосереднє входження України до Європейського Союзу**. Принаймні, щоб поставити Україну в таке ж саме становище, як і інші Центрально- та Східноєвропейські країни (Болгарія, Румунія та інші). По-перше, західні країни не зацікавлені у формуванні в Європі іншого регіонального об'єднання держав на зразок Європейського Союзу, яке може виникнути на терені колишнього Радянського Союзу. По-друге, до цього спонукає конкуренція з існуючими регіональними об'єднаннями держав, особливо з НАФТА, країни якого планують до 2010 року сформувати повноцінний північно-американський спільний ринок і перемогти ще на одному важливому для них (перш за все, для США) напрямі – азіатсько-тихоокеанському. По-третє, Європейський Союз знаходиться зараз на фазі піднесення і має привабливість. По-четверте, народи України в даний час висловилися б за вступ до Європейського Союзу. Тобто, зараз існує історичний шанс до об'єднання України з Європейським Союзом. Зволікання у вирішенні цього питання може призвести до втрати сприятливих умов.

3. Стратегічна програма входження України до Європейського Союзу та її складові елементи

Досягнення стратегічної мети України – входження її до складу Європейського Союзу потребує наукової розробки відповідної

програми з комплексом форм та методів, що забезпечують розвиток соціально-економічних умов, необхідних для входження України до Європейського Союзу.

Стратегічна програма входження України до Європейського Союзу має включати такі елементи:

а) взаємозобов'язання, що є умовами прийняття України до Європейського Союзу з певним юридичним статусом, у тому числі створення між ними зони вільної торгівлі, асоціативне та повне членство України в європейському Союзі;

б) спільні акції та погоджені строки завершення ринкових реформ і соціального захисту населення в Україні;

в) фінансова, банківська та валютна інтеграція;

г) структурні перетворення економіки;

д) перехід на систему національних рахунків та впровадження систем обліку, прийнятих для Європейського Союзу, особливо фінансового та управлінського;

е) імплементація законодавства ЄС в систему законодавства України;

ж) відповідність навколишнього середовища до європейських екологічних стандартів, норм і вимог.

Наукові дослідження щодо вироблення стратегічної програми входження України до Європейського Союзу доцільно розпочати з 1997 року, щоб з 1998 року – до часу розгляду економічної доцільності переговорів про створення зони вільної торгівлі – мати певні результати.

IV. Формування нової економічної структури України та її адаптація до економіки Європейського Союзу

1. Орієнтація економіки України на входження до Європейського Союзу забезпечується дотриманням двох головних принципів:

- ◆ достатність для країни продукції тих галузей народного господарства України, на які зберігається державний протекціонізм у країнах Європейського Союзу, перш за все сільського господарства та виробництва продуктів харчування;
- ◆ взаємодоповнюваність галузевих і виробничих структур з метою органічного включення України до народногосподарського комплексу Європейського Союзу.

2. Вхідження України до Європейського Союзу вимагає **формування цілковито нової структури народного господарства України, яка змінюватиме фундаментальні основи економіки.**

Вихідною ланкою структурного повороту України до Європейського Союзу має стати третинний сектор, а всередині нього – банківська система та інфраструктура виробництва.

3. Кістяк економічної структури України має формуватися на основі пріоритетного розвитку галузей порівняльної конкурентної переваги, в тому числі:

а) галузей, оснований на використанні наявного інтелектуального потенціалу (аерокосмічної; виробництво штучних матеріалів; електрозварювальне виробництво; пароплазобудівництво; унікальні види продукції машинобудування);

б) транзитно-транспортна система;

в) інтелектуальний бізнес (створення програмних продуктів для ЕОМ; інжиніринг; ноу-хау; промислові знаки та зразки; патенти і ліцензії);

д) конкурентоспроможні галузі агропромислового комплексу (технічні та бобові культури; фрукти, овочі, соки; вино-горілчані вироби);

е) рекреаційно-туристичний комплекс (Чорноморсько-Азовське узбережжя, Крим, Карпати, Київ, Львів, Ужгород, Чернігів, Кам'янець-Подільський та інші).

V. Програма фінансової підтримки інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом (формування стартового капіталу)

1. Внутрішні фінансові ресурси.

Здійснення фундаментальних економічних перетворень в Україні вимагає цілеспрямованого направлення внутрішніх ресурсів, незалежно від центрів їх нагромадження.

Основними внутрішніми джерелами фінансування виконання стратегічної Програми входження України до Європейського Союзу можуть стати:

- ◆ фіскальні доходи;
- ◆ надходження від приватизації;
- ◆ доходи від експорту;
- ◆ прибутки, отримані від зарубіжного підприємництва;

- ◆ доходи, отримані від міграції робочої сили;
- ◆ розміщення цінних паперів;
- ◆ довгострокові кредити комерційних банків, нормативи яких доцільно доводити у законодавчому порядку.

2. Зовнішні джерела фінансування.

Україна не стане винятком серед держав, що трансформуються, з того боку, що без участі іноземного капіталу не зможе здійснити економічні перетворення і стати рівноправним членом Європейського Союзу. Фінанси, що надійшли з-за кордону за часи української незалежності, недостатні для забезпечення ефекту «початкового запалювання» економічного саморозвитку. Але недостатніми були би також асигнування, обсяг яких розраховано Міністерством економіки України – 40 млрд. доларів. Це маємо на прикладі країн Східної і Центральної Європи, які, маючи меншу територію і кількість населення, ніж Україна, залучили значно більше інвестицій. **Проблема іноземного стартового капіталу і методів його ефективного використання має стати предметом спеціальних економічних досліджень.**

У найближчий час основні фінансові джерела іноземного походження, які використовуватимуться для фінансування економічних перетворень в Україні, залишаться традиційними, а саме:

- а) міждержавні кредити і позики;
- б) позики міжнародних фінансових та кредитних організацій;
- в) позики іноземних комерційних банків;
- г) прямі іноземні інвестиції;
- д) фінансова допомога Європейського Союзу та розвинутих країн.

Після ратифікації Угоди про Партнерство і Співробітництво, прийняття інших документів, орієнтованих на більш вузьку інтеграцію Європейського Союзу та України, необхідно сформувати спеціальний фонд Європейського Союзу, який був би стартовим капіталом входження України до Європейського Союзу. Первісно він повинен забезпечити надання Україні статусу асоціативного члена Європейського Союзу.

3. Мета найближчого співробітництва з ЄС ґрунтується на вірі в те, що інтеграція в міжнародний поділ праці зміцнить сили України для зростання. Це буде вимагати не лише відкритої економіки, але й формування економічної політики в напрямі максимізації вигод від міжнародної кооперації. Міжнародний досвід показує, що експорт належить до тих компонентів ВВП, які першими реагують на нові

можливості і можуть бути джерелом для фінансування і стимулювання зростання. Експортні виробництва можуть першими після трансформаційної кризи реалізувати можливості, які відкриваються. Вони залучають іноземний капітал, який, в свою чергу, забезпечує приток нових технологій. Процес зростання, спричинений іноземним попитом, тобто експортом, поєднує стимули з боку конкуренції на світовому ринку з шансом фінансувати модернізацію за допомогою іноземної участі (спільні підприємства).

Альтернативна стратегія заміни імпорту повинна була б бути спрямована на підтримку внутрішніх виробників. Така стратегія призводить до відмови від стимулів, які забезпечуються конкуренцією на світовому ринку. Більше того, якщо стратегія зосереджена навколо внутрішніх виробників, конкуренція з боку іноземного капіталу не буде схвалюватися в Україні, навіть якщо він прибутковий в межах держави. Притік іноземного капіталу очевидно зменшиться, якщо будуть сумніви щодо повної лібералізації торговельного режиму в Україні.

VI. Валютна інтеграція

Валютна інтеграція України в Західну Європу матиме як позитивні так і негативні наслідки. Позитивним є:

- ◆ децю вільний доступ до міжнародного капіталу в глобалізованому світі;
- ◆ відносна стабільність умов фінансування зовнішньої торгівлі;
- ◆ помірна інфляція, бюджетна збалансованість, ефективна внутрішня реструктуризація, адекватні інституційні зміни, що загалом реалізують себе у посиленні динамізму економічного розвитку країни;
- ◆ зростання матеріальних передумов поглиблення ринкових перетворень.

Негативні наслідки валютної інтеграції, що можуть датися взнаки, особливо у короткостроковому періоді, походять від втрат гнучкості монетарної, фіскальної політики та політики обмінного курсу національної грошової одиниці. Така гнучкість на даний момент необхідна для полегшення переходу до ринкової економіки. Не менш важлива вона і для подолання певної напруженості торговельних стосунків України з країнами, що утворились на території колишнього Радянського Союзу. Зокрема, валютна інтеграція України мусить

здійснюватися з певним оглядом на характер стратегічних тенденцій розвитку Росії.

На перспективу валютна інтеграція в світову економіку може стати необхідною для України, оскільки для економічних і соціальних зрушень потрібен доступ до міжнародного капіталу. Це вимагає виконання певних умов, які можна реалізувати лише поетапно. Слід здійснити при цьому значні інституційні зміни, такі як:

- ◆ утворення незалежного Центрального Банку і проведення грошової політики, орієнтованої на стабільність;
- ◆ реформа податкової системи, вдосконалення бюджетних процесів і дотримання бюджетної дисципліни через бюджетні обмеження;
- ◆ фіскальна децентралізація і прискорення розміщення громадських ресурсів (public resources);
- ◆ чітке визначення прав власності, включаючи ризик інвесторів, пов'язаних з середовищем;
- ◆ перегляд пенсійної системи, обмеження інших фінансових ризиків громадського сектора, розмежування урядового бюджету від громадських підприємств (приватизація, зокрема, державних банків, які забезпечують доступ до фінансування);
- ◆ зміцнення внутрішнього приватного фінансового сектора і його контролю;
- ◆ підтримка політичної і законодавчої системи та її інституцій;
- ◆ вдосконалення загального клімату для інвестицій та економічної діяльності.

Першим кроком може бути додержання незалежної грошової політики, яка орієнтована на стабільність. Грошова політика повинна підтримуватися фіскальною консолідацією. Зрушення в Західній Європі свідчать, що критерії бюджету, визначені Маастріхською угодою, змусили всі країни – потенційні члени Європейського Валютного Союзу, зосередитися на консолідації бюджету і проведенню структурних та інституційних реформ для їх досягнення. Очевидно, що Україна ще не досягла такого ступеню конвергенції з економіками країн Західної Європи, щоб відповідати критеріям, необхідним для валютної інтеграції в найближчому майбутньому. Вона повинна пройти процес підготовки і пристосування, але спрямування на таку інтеграцію може прискорити цей процес, вказуючи на удосконалення і зосереджуючись на структурній та інституційній реформі.

VII. Формування кадрового потенціалу інтеграції України до Європейського Союзу

Кадрова проблема економічної інтеграції України, або проблема так званого «людського капіталу» ще довго залишатиметься гострою. Це пов'язано з тим, що нинішнє покоління України ніколи не жило в умовах ринкової економіки, а економісти і менеджери навчалися та набували досвіду роботи на підприємствах централізовано керованої економіки. Система економічної освіти трансформується повільно, більше змінюючи форму, а не зміст. Зміни в освіті здійснюються переважно у «замкненому колі»: більшість тих, що вчать, ще не зовсім здатні мислити і вчити по-ринковому, а ті, хто вчиться, змушені користуватися недосконалою спадщиною вчителів, самотужки готуючи себе до нових економічних відносин, а це малоефективно.

У програмі формування кадрового потенціалу інтеграції України до Європейського Союзу доцільно передбачити:

- 1) реформування системи економічної освіти України;
- 2) навчання керівного складу Міністерства економіки, Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі, Міністерства статистики, Міністерства зовнішніх справ з питань здійснення інтеграційних процесів України та Європейського Союзу;
- 3) залучення зарубіжних фахівців та менеджерів до управління інтеграційними процесами як на правах консультантів, так і для роботи на відповідних посадах;
- 4) розширення підготовки економістів та правників в країнах Європейського Союзу (до 10% від загальної кількості студентів-економістів та правників);
- 5) створення в Україні спільних з європейськими вищими навчальними закладами університетів, вищих шкіл, шкіл бізнесу та окремих факультетів для здійснення підготовки економістів та правників за західними навчальними планами і програмами та з участю західних вчених;
- 6) створення передумов для поступового запровадження в Україні єдиного європейського диплома;
- 7) створення в основних наукових центрах України бібліотек європейської книги, у яких сконцентрувати навчальну та наукову літературу, періодичні видання з економіки та права, що видаються у країнах Європейського Союзу.

VIII. Соціальні перетворення

Поглиблення участі України у світогосподарських зв'язках вимагатиме ґрунтовної реформи усіх соціальних інституцій. Основною тенденцією цих перетворень є наближення до моделі соціальної держави, що, з одного боку, вимагає від окремої особи більш самостійних зусиль, власної ініціативи та передбачливості у влаштуванні свого життя, а, з іншого боку, такої системи, що базується на солідарній відповідальності суспільства за долю кожної особи.

Реформування у цьому напрямі обов'язково передбачатиме здійснення болючого процесу перерозподілу первинних, факторних доходів. Для певних верств соціально стратифікованого суспільства це означатиме скорочення «закріплених законом майнових прав». Тому реформування повинно здійснюватися так, щоб уникати соціальних конфліктів, забезпечуючи соціальне партнерство. Це вимагатиме значних зусиль як з боку держави, так і з боку різного роду демократичних інституцій.

Інтегрування України у світову економічну спільноту вимагатиме відходу від системи максимального державного забезпечення, яка базувалася на непомірно великих відрахуваннях від загального обсягу ВВП, що вимагало застосування непомірно високих ставок оподаткування. Така система соціального забезпечення вичерпала свої можливості і стала гальмом ефективної участі у міжнародному поділі праці.

Потребує реформування і механізм регулювання ринку праці та страхування по безробіттю. Воно передбачає застосування запроваджених в країнах ЄС систем гнучкого робочого часу та системи оперативного реагування держави на галузеві та кваліфікаційні зміни попиту на робочу силу. Для осіб, що не здатні до перекваліфікації і не можуть адекватно реагувати на виклики НТП, слід запропонувати працю у домашніх господарствах чи соціальних службах.

У сфері пенсійного забезпечення необхідно переглянути терміни виходу на пенсію у бік зростання, а обсяги пенсій поставити у більш тісну залежність від реального трудового внеску кожної особи та від кон'юнктурних змін макроекономічних процесів – інфляції, фаз ділового циклу, рівня зайнятості, демографічної ситуації.

2. МІКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

*(За результатами Другої міжнародної наукової конференції
«Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз:
мікроекономічний аспект», Ялта–Форос, Україна, 23–25 вересня 1997 р.)*

I. Загальна частина

Друга міжнародна наукова конференція «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: мікроекономічний аспект» І.ЄС-У'97 була підготовлена протягом року і відбулася 23–25 вересня 1997 року у м.Ялті (селище Форос), Крим. Вона стала продовженням Першої міжнародної наукової конференції «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: теорія і стратегія» І.ЄС-У'96, яка відбулася там же 25–27 вересня 1996 року. Якщо головним джерелом фінансування Першої конференції була Програма співробітництва в галузі економіки Європейської Комісії Tacis ACE, то для другої конференції притягалися кошти з інших джерел в зв'язку з тим, що на 1997 рік бюджет Tacis ACE не мав відповідних ресурсів. Друга конференція фінансувалася за рахунок Міністерства освіти України, Тернопільської академії народного господарства, Міжнародного фонду «Відродження», спонсорських і реєстраційних внесків учасників конференції.

Конференція викликала великий інтерес наукової громадськості. У збірниках наукових статей опубліковано результати досліджень близько 150 науковців і практичних працівників. На жаль, головним чином з фінансових причин з усієї кількості зацікавлених на конференцію прибуло лише 77 учасників, з них 18 чоловік – іноземці. Учасники конференції репрезентували наукові установи та економічні структури таких країн:

Країна	Загальна кількість учасників	В т. ч. безпосередньо прийняли участь	
		кількість учасників	кількість установ
Україна	122	59	41
Німеччина	11	7	3
Болгарія	2	2	1
Нідерланди	3	3	3
Польща	2	2	1
Росія	7	2	2
США	3	2	2
Всього:	150	77	53

Конференція, як перша наукова акція з мікроекономічних проблем інтеграції України в Європейський Союз, сприяла досягненню поставлених цілей:

Проведена інвентаризація наукових досліджень проблеми.

До наукових розробок мікроекономічних проблем економічної інтеграції України та Європейського Союзу залучено значний інтелектуальний потенціал. Частково на їх дослідження переключилися вчені, які до цього концентрували свої зусилля на більш широких теоретичних наукових напрямках. Одночасно звернулися до проблематики нові розробники, особливо молоді.

Українськими теоретиками розпочато формування методологічних концепцій діяльності іноземних підприємств на спеціальних ринках.

Визначено напрями формування корпоративного іміджу українських підприємств на ринку Європейського Союзу.

Активізовано маркетингові дослідження діяльності західноєвропейських підприємств на українському ринку.

Поставлено та обґрунтовано коло заходів реформи системи вищої економічної освіти України.

Дефіцит фінансування не дозволив здійснити всі завдання, які ставилися організаторами конференції. Серед них необхідно назвати перш за все те, що не було можливості залучити окремих фахівців на замовлення та написання *conferat'iv* на відповідні публікації. Однак це не завадило досягненню головних завдань конференції.

Дана аналітична записка ґрунтується на матеріалах, поданих до міжнародних програмового та організаційного комітетів конференції,

перш за все тих, які опубліковані у спеціальних випусках «Вісника Тернопільської академії народного господарства» №1 українськомовному та №2 англійськомовному за 1997 рік, а також ідей, висловлених під час дискусій на конференції. Особливо має бути відзначено використання результатів досліджень таких авторів Роланд Айзен (Німеччина), Олександр Амоша, Савелій Аптекарь, Григорій Башнянін, Роман Березюк, Дем'ян Богиня, Зоф'я Високінська (Польща), Євгенія Воронова, Олена Гаврилук (Німеччина), Райнгольд Глесс (Німеччина), Зіновій Гуцайлук, В'ячеслав Денисов (Росія), Ніна Дорош, Валерій Дяченко, Григорій Журавель, Володимир Загорський, Василь Калитюк, Яспер ван дер Клоостер (Нідерланди), Ярослав Комаринський (США), В'ячеслав Ковальчук, Ірина Кравченко, Анна Красвська (Польща), Лариса Кривенко, Євген Кулічков (Росія), Віталіна Куриляк, Олександр Лебединський (США), Іван Лукінов, Сергій Льовін, Зоряна Луцишин, Анатолій Мазаракі, Юрій Макогон, Анастасія Марчева (Болгарія), Микола Матвій, Богдан Мізюк, Симеон Момчев (Болгарія), Степан Мочерний, Муза Нагорська, Микола Наревич (Німеччина), Тетяна Оболенська, Ян Превоо (Нідерланди), Євген Савельєв, Анатолій Семенов, Григорій Семенов, Наталія Тарнавська, Олександр Устенко, Вадим Християнівський, Микола Чумаченко, Екхард Фрайер (Німеччина), Антон Філіпенко, Леонід Фільштейн, Лін Ханненберг (Нідерланди),

Враховуючи актуальність проблематики, пов'язаної з інтеграцією України до Європейського Союзу, рівень її наукової розробки, необхідність розширення кола дослідників та підвищення результативності досліджень, роль вільного обміну ідеями, учасники Другої конференції підтвердили висновок, зроблений на Першій конференції, що, **на відміну від більшості міжнародних конференцій, конференція з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз має стати постійно діючою формою розвитку наукових досліджень.** Змінювати треба тільки аспекти дискусії, щоразу пропонуючи до тематики такі проблеми, вироблення яких вимагає першочергової уваги.

Наступну конференцію рекомендовано провести у вересні 1998 року. Сформульовано її тему: **«Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз: структурна та соціальна економіка (соціально-економічний аспект)»** (І.ЄС-У'98). Програмовий комітет рекомендовано очолити професору, доктору економічних наук Євгену

Савельєву (Тернопіль, Україна) та професору, доктору Роланду Айзену (Франкфурт-на-Майні, Німеччина).

Проведення Третьої міжнародної конференції І.СЄ-У'98 дозволить завершити розгляд загальної моделі формування інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом, яка визначатиме макро-, мікро- та метарівні. У межах цієї моделі можна буде відпрацювати окремі елементи цілісної системи. Вони стануть предметом діяльності певних інституцій та вчених, а також виноситимуться на наступні наукові кворуми.

II. Формування теоретико-методологічних основ діяльності іноземних підприємств на спеціальних ринках

Особливості економічної інтеграції держав на мікрорівні порівняно з макрорівнем полягають у тому, що перша долає межі міждержавних економічних угруповань і тому має глобальний загальносвітовий характер. При цьому необхідно відрізнити інтеграцію, що здійснюється шляхом міжгосподарської виробничої кооперації на основі міжкорпоративного міжнародного внутрішньогалузевого поділу праці від інтеграції, що базується на транснаціоналізації виробництва та внутрішньокорпоративному міжнародному поділу праці. Такий підхід сприятиме розробці обґрунтованої стратегії мікроекономічного інтегрування, яка дозволить окреслювати чіткі межі кожного її етапу.

Активність іноземних підприємств на спеціальних ринках визначається загальноекономічними умовами, які є наслідком державного регулювання економіки. Надзвичайно помилково бачити причину відсутності інтересу зарубіжних компаній до виходу на ринки країни у якомусь окремому (навіть надто важливому) факторі: законодавстві, системі економічних пільг, ризику тощо. **Роль держави у формуванні привабливості ринку полягає у приведенні до дії усіх чинників, які здатні у взаємодії створити для іноземних компаній вигідніші економічні, соціальні, психологічні, національні, адміністративні та інші умови, ніж ці фірми мають в інших країнах і навіть, в певній мірі, в Україні.**

Важливим напрямком дискусій конференції стала проблема **сумісності та адекватності мікроекономічних параметрів функціонування підприємств України та ЄС.** Розв'язання цієї проблеми є суттєвою передумовою реальної економічної інтеграції.

Адже за теперішніх умов облік, аналіз, система оціночних показників в Україні та в країнах ЄС будуються на різних методологічних засадах, багато з наших показників просто не зрозумілі потенційному зарубіжному інвестору, а все, що є незрозумілим, лякає та відштовхує. За статтями балансу нашого підприємства навіть у його основному вигляді практично неможливо визначити ключовий оціночний показник – реальну вартість підприємства. По-перше, відсутнє розмежування усіх елементів активу балансу на власні та залучені кошти. Тому неможливо визначити, зокрема, обсяг власного капіталу та вплив фінансового ліверіджу. По-друге, оцінка основних засобів є завищеною, адже будівлі, споруди, машини та обладнання розраховуються на небачено довгий, у порівнянні з європейськими підприємствами, термін використання. Не враховується моральне зношування основних фондів, тому, практично, не застосовується система прискореної амортизації. По-третє, в балансах наших підприємств відсутня реальна грошова оцінка землі. Має місце неадекватність оцінок витрат виробництва, методик розрахунку прибутку та рентабельності. Прибуток підприємства в Україні не подається у розрізі рахункового, нормального та економічного, а чистий доход не передбачає поділу на звичайний і дивідендний та капітальний. Тому, долаючи перешкоди на шляху інтегрування України в європейську економічну спільноту, треба так реформувати систему мікроекономічних параметрів функціонування підприємств, щоб досягти їх спорідненості та адекватності з європейською системою оцінки.

Особливе місце у розвитку інтеграції на мікроекономічному рівні займають **важелі податкової політики, які необхідно трансформувати до стандартів, що прийняті в умовах ринкової економіки, зокрема у країнах Європейського Союзу.** Рекомендується, по-перше, систематизувати велику кількість податкових вилучень і неподаткових платежів, маючи на увазі, що єдиним джерелом усієї сукупності податків є прибуток; по-друге, змінити співвідношення прямих та непрямих податків на користь перших; по-третє, необхідно виключити порушення принципу однократності оподаткування. Щодо непрямих податків, зокрема податку на додану вартість, пропонується: внести зміни в методику його обчислення з метою вилучення з бази оподаткування складників, що не мають відношення до категорії доданої вартості; встановити більш низькі ставки ПДВ (8–10%) на товари першої необхідності і,

зокрема, на сільськогосподарську продукцію, що дозволить послабити регресивний характер податку стосовно доходу і внесе елементи прогресії оподаткування залежно від споживання; знизити ставки ПДВ спочатку до 18, а згодом до 16%, як в країнах ЄС.

Економічна інтеграція України у Європейський Союз ставить на порядок денний **проблему розвитку форм підприємництва**. Серед них найбільшу актуальність мають створення фінансово-промислових груп (ФПГ) та прискорене реформування малого бізнесу. Формування ФПГ повинно здійснюватись так, щоб запобігти розвитку нового монополізму, тому в їх основі має знаходитися система перехресного володіння акціями і, в кінцевому рахунку, концентрація контрольного пакету в руках головної комісії, якою може бути банк, холдінг або об'єднання. Головна комісія повинна бути консолідованим платником податків, джерелом або реципієнтом фінансових коштів, призначених для здійснення інвестиційних проєктів. Створення ФПГ необхідно здійснювати за «південнокорейським» варіантом, тобто під патронажем і при активній участі держави, яка має стимулювати цей процес за допомогою податкових і кредитних пільг. Створення ФПГ необхідно здійснювати як передумову формування транснаціональних корпорацій (ТНК), а отже «розтягнутих», тобто таких, що виходять за межі національних кордонів, технологічних ланцюжків, які дозволяють здійснювати не тільки експортну експансію на світових товарних ринках, а й перетворити виробничо-інвестиційні зв'язки у ядро зовнішньоекономічної діяльності.

Розвиток малого бізнесу в Україні має орієнтуватися на рівень, досягнутий у країнах ЄС, тобто на нього повинно припадати 30-40% обсягу ВВП та 27–30% інвестицій. Для цього необхідна державна підтримка малих підприємств, орієнтація на створення в Україні венчурного капіталу, державні закупівлі, субсидії на оплату дослідницького персоналу, розширення програм навчання менеджерів, допуск до європейської бази даних, участь України в роботі Комісії промислових досліджень і розробок (IRDAS).

III. Формування корпоративного іміджу українських підприємств на ринках Європейського Союзу

За радянських часів світова та європейська спільнота не могла мати реальної уяви про відмінні риси та специфічні особливості українських підприємств. На світових ринках реалізовувалися товари,

що не мали зареєстрованих належним чином торгових марок українських підприємств. Їх репрезентували не самі виробники, а загальносоюзні зовнішньоторгівельні організації.

Експорт українських товарів та послуг за умов державної незалежності здійснюється у переважно негативному інформаційному середовищі. Внаслідок інформаційної пасивності урядових структур та одностороннього висвітлення українських реалій зарубіжними засобами масової інформації, пропозиції наших виробників сприймаються через призму таких негативних явищ, як наслідки Чорнобильської аварії, демпінгові ціни, корумпованість, домінування тіньової економіки та активізації кримінальних елементів.

Для створення позитивного зовнішньоекономічного іміджу українських підприємств необхідно:

1. Розгорнути широку пропагандистську кампанію за кордоном на державному рівні щодо української історії та культури, національної самобутності, особливо в економічному аспекті. Цю роботу доцільно концентрувати в країнах, перспективних для української зовнішньоекономічної експансії.

2. Визначити найважливіші народногосподарські ланки, що мають найбільшу перспективу для включення у міжнародний поділ праці. Відповідно до цього переорієнтувати цільову спрямованість діяльності фінансових, кредитних, адміністративних та інших органів управління.

3. Створити організаційно-економічні механізми підтримки підприємств, які визначають обличчя українського бізнесу за кордоном.

4. Ввести рейтингову оцінку підприємств-експортерів (визначити перші 100, 200, 500 фірм, що мають найбільші успіхи на ринках інших країн).

Історичне минуле, геополітичне положення України та національний менталітет дозволяють зробити висновок про можливість формування українського економічного іміджу як такого, в якому має домінувати інтелектуальний продукт, бізнес, заснований на екологічночистих технологіях, рекреаційно-туристичні послуги.

В сучасній економічній ситуації конче необхідно здійснити перехід до регульованого державного експорту кваліфікованої робочої сили, який міг би стати не тільки альтернативою економічній еміграції, але й важливим джерелом інвестування економічних перетворень.

IV. Реформування системи вищої освіти України

Входження України у Європейську спільноту вимагає прискореного розвитку системи вищої освіти.

Для цього необхідно забезпечити:

1. Доступність вищої освіти для всіх громадян України.

2. Конкурентоспроможність освіти, отриманої в Україні. У випадках неможливості надання освітніх послуг на сучасному рівні певних наукових напрямках безпосередньо в країні, підготовка спеціалістів повинна організовуватися за кордоном.

3. Здійснювати реформи, спрямовані на демократизацію системи вищої освіти на основі самоуправління навчальних закладів.

4. В основу взаємовідносин студента та вищого навчального закладу має бути покладено принцип, згідно з яким головне – не тривалість навчання, а обсяг знань, потрібних для отримання диплому про вищу освіту. При цьому, обсяг знань визначає навчальний заклад, а термін навчання визначає сам студент, в залежності від своїх особистих інтелектуальних та інших можливостей.

5. Незважаючи на складності економічної ситуації в країні життєво необхідно забезпечити неухильне зростання абсолютних та відносних показників бюджетного фінансування розвитку освіти, стимулювати постійне розширення участі суб'єктів господарювання у фінансовій підтримці підготовки кадрів з вищою освітою.

3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

*(За результатами Третьої міжнародної наукової конференції
«Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз:
регіональні і соціально-економічні аспекти»,
Ялта-Форос, Україна, 14-16 вересня 1998 р.)*

Вступ

14–16 вересня 1998 р. у Форосі (Крим) відбулася Третя міжнародна наукова конференція з проблем інтеграції України у Європейський Союз. Якщо перші дві були присвячені теоретико-стратегічним і мікроекономічним проблемам входження України до Європейської економічної спільноти, то третя – соціально-економічним та регіональним аспектам інтеграції.

Конференція проводилася згідно з планом заходів щодо забезпечення реалізації «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу та пріоритетів робочої програми імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом на 1998–1999 роки», які затверджені Президентом України, Міністерством закордонних справ і Національним агентством України з питань розвитку та європейської інтеграції.

Конференція проводилася за фінансовою підтримкою фонду «Bistro» Tacis. Бенефіціар – Міністерство освіти України. Контрактер – Університет Франкфурту-на-Майні, співорганізатор – Тернопільська академія народного господарства.

Конференція працювала у двох секціях та чотирьох підсекціях (Workshops). Перша секція розглядала проблеми теорії і практики соціально орієнтованої держави, друга – проблеми регіоналізації соціально-економічної політики.

У роботі конференції взяли участь: виконуючий обов'язки Посла ЄС в Україні Д. Джугляріс, радник Президента України

Б. Гаврилишин, заступник голови Національного агентства з питань розвитку та європейської інтеграції Т. Соляник, науковий консультант Президента України О. Василик, керівник інформаційного центру Програми Tempus в Україні А. Сидоренко, начальник управління кадрів Мінвузу України А. Погребняк та інші.

Конференція викликала значний інтерес наукової громадськості. У п'яти збірниках чотирма мовами були надруковані результати наукових розробок 200 авторів з України та інших країн. Учасники конференції репрезентували наукові установи та економічні структури таких країн:

Країна	Загальна чисельність учасників	В т.ч. безпосередньо взяли участь:	
		чисельність учасників	кількість установ
Україна	167	116	47
Німеччина	10	6	3
Росія	8	1	1
Болгарія	5	1	1
США	4	2	1
Нідерланди	2	2	1
Франція	2	1	1
Бельгія	1	–	–
Швейцарія	1	1	1
В цілому:	200	130	56

Враховуючи актуальність проблематики, детермінованої інтеграцією України в європейський економічний простір, рівень її наукової розробки, необхідність розширення кола дослідників та підвищення результативності досліджень, роль вільного обміну ідеями, учасники Третьої міжнародної конференції підтвердили важливість **перетворення конференції з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз у постійно діючу форму розвитку наукових досліджень**. Змінювати необхідно тільки аспекти дискусії, щоразу залучаючи до тематики такі проблеми, розробка яких вимагатиме першочергової уваги.

Наступну конференцію рекомендовано провести у вересні 1999 року. Сформульовано її тему: «Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз: інвестиційний аспект».

Програмовий комітет рекомендовано очолити професору, доктору економічних наук Євгену Савельєву (ТАНГ, Україна) та професору, доктору Роланду Айзену (Університет ім.Гете, Німеччина).

Підготовка Міжнародним програмовим комітетом та виконавчою дирекцією Рекомендацій і «Аналітичної записки» третьої міжнародної наукової конференції «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: регіональні і соціально-економічні аспекти» базувалась на аналізі висновків та пропозицій практично усіх її учасників, але найбільший вплив на формування підсумкових документів справили матеріали і виступи Роланда Айзена (Німеччина), Олександра Амоші (Донецьк), Богдана Андрушківа (Тернопіль), Бойка Атанасова (Болгарія), Дарлен Андерсон (США), Дітера Біля (Німеччина), Дем'яна Богині (Київ), Романа Березюка (Тернопіль), Остапа Василика (Київ), Бістри Васілевої (Болгарія), Олександра Васильєва (Маріуполь), Валерія Васильєва (Маріуполь), Володимира Вихруща (Тернопіль), Ірини Гладій (Тернопіль), Лорен Гієрі (Франція), Якова Гончарука (Львів), Богдана Гаврилишина (Швейцарія), Ріхарда Гаусера (Німеччина), Зіновія Гуцайлюка (Тернопіль) Надії Гуцайлук (Львів), Вячеслава Денисова (Росія), Світлани Дзюби (Донецьк), Мар'яна Долішнього (Львів), Тараса Дудара (Тернопіль), Григорія Журавля (Тернопіль), Євгена Кулічкова (Росія), Яспера ван дер Клоостера (Нідерланди), Михайла Клапківа (Тернопіль), Вячеслава Ковальчука (Тернопіль), Ірини Кравченко (Київ), Леоніда Каніщенка (Київ), Андрія Крисоватого (Тернопіль), Ів Крозе (Франція), Лариси Кривенко (Полтава), Валентини Косаріної (Полтава), Віталіни Куриляк (Тернопіль), Людмили Лебединської (Тернопіль), Івана Лукінова (Київ), Анастасії Марчевої (Болгарія), Анатолія Мокія (Львів), Алли Мельник (Тернопіль), Юрія Макогона (Донецьк), Миколи Матвіїва (Тернопіль), Ольги Новікової (Донецьк), Музи Нагорської (Донецьк), Тетяни Оболенської (Київ), Василя Олійника (Тернопіль), Олександра Передрія (Ужгород), Ульріха Ріттера (Німеччина), Сергія Рикова (Київ), Євгена Савельєва (Тернопіль), Олени Сохацької (Тернопіль), Анатолія Семенова (Донецьк), Ульріха Тіссена (Німеччина), Наталії Тарнавської (Тернопіль), Олександра Устенка (Тернопіль), Юлії Узунової (Болгарія), Екхарда Фрайера (Німеччина), Людмили Фарини (Тернопіль), Леоніда Фільштейна (Кіровоград), Алонзо Хадкінса (США), Ліна Ханненберга (Нідерланди), Вадима Християнівського (Донецьк), Томаса Хупенгарднера (США), Віктора Швеця (Київ), Володимира Шевченка (Київ), Степана Шкарабана (Тернопіль),

Миколи Чумаченка (Донецьк), Анатолія Чухна (Київ), Сергія Юрія (Тернопіль), Івана Яремчука (Тернопіль).

3.1. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Інтеграція України та Європейського Союзу має подвійну мету та відбиває об'єктивний процес глобалізації світогосподарських зв'язків. З неформальної точки зору, це – посилення економічних стосунків та поступове вирівнювання якості життя. У формальному відношенні інтеграція повинна завершитися входженням України в Європейський Союз. Це передбачає, що Україна повинна виконати: політичні, соціальні та економічні умови, які у Копенгагені 1993 року встановив Європейський Союз для країн Центральної і Східної Європи.

Найвужчою ланкою інтеграції України до ЄС є соціальна сфера. ВВП на душу населення знаходиться на рівні недорозвинутих країн. Середньомісячна заробітна плата у доларовому еквіваленті за даними 1997 року складала лише \$84,7. Україна має один із найвищих показників рівня бідності в Європі. Не створені сучасні інституції управління безробіттям, пенсійним забезпеченням та охороною здоров'я. В цілому, соціальні виплати держави у 1996 році становили 11,4 млрд. гривень, або 211 гривень на одного жителя, у США ці дані, відповідно, становлять \$1,4 трлн. і \$5440.

Відсутність в минулому регіональної політики, концентрація домінуючої частини управлінської діяльності на рівні центрального уряду, невідповідність фінансово-економічної бази місцевих органів влади потребам самоврядного розвитку регіонів обумовили суттєві диспропорції в територіальній структурі народного господарства та чимало складних економічних, соціальних та інших проблем на регіональному рівні.

Нагальною стає проблема територіального поділу та системи адміністративного управління.

Вступ Польщі, Угорщини, Чехії, а згодом інших центрально-європейських країн в ЄС створить нову ситуацію для України. Західний та південно-західний відрізки кордону України стануть кордоном з ЄС, що при відсутності відповідної регіональної політики обумовить реальну загрозу створення нової «залізної завіси».

Конференція викликала великий інтерес наукової громадськості. У п'яти збірниках наукових статей опубліковано результати досліджень більше як 200 наукових та практичних працівників. Безпосередню

участь у роботі конференції брало 130 осіб, з яких 116 репрезентували Україну, 6 – Німеччину, 2 – Нідерланди, 2 – США, 1 – Францію, 1 – Росію, 1 – Швейцарію, 1 – Болгарію.

Продовжуючи теми попередніх двох конференцій 1996 і 1997 рр., обговорення на конференції результатів наукових досліджень регіональних та соціально-економічних проблем інтеграції України в Європейський Союз дозволяє її учасникам

***Рекомендувати Президенту України, Верховній Раді,
Кабінету Міністрів України, відповідним
міністерствам і відомствам України:***

I. Стосовно розв'язання проблем соціальної держави

В аспекті державотворення

1. Розробити і послідовно здійснювати українську модель соціальної держави, яка має увібрати в себе все краще з світового досвіду і врахувати історико-національні та інші особливості України і містити головну ідею соціально орієнтованої економіки – добробут для всіх.

В аспекті проблем заробітної плати, доходів та системи оподаткування

2. Орієнтувати політику доходів і заробітної плати на використання концепції соціальної заробітної плати при відмові від концепції прожиткового мінімуму.

3. Стимулювати зростання заробітної плати, що забезпечувало б вигідність для підприємців залучення високооплачуваних працівників. Для цього змінити порядок утворення соціальних фондів і тісніше прив'язати їх до заробітної плати та ін. джерел.

4. Податкову політику регулювання доходів потрібно будувати так, щоб ставки оподаткування були невисокими до мінімуму, прийнятого в країнах ЄС і прогресивно зростали після цього рівня.

В аспекті розв'язання проблем бідності

5. На основі державної підтримки приватного підприємництва, зміни податкової системи, впровадження тарифного регулювання заробітної плати, реформування системи соціального захисту створити

умови для формування «середнього» класу – основи стабільності суспільства, уникаючи «зривів», з одного боку, та надмірної диференціації доходів – з іншого. Це стане основою подолання бідності як соціального явища.

6. Забезпечити трансформацію системи соціального захисту, виділивши у ній три основних елементи:

1) науково обґрунтований рівень соціального доходу, гарантований державою;

2) фонди соціального страхування з пропорційними внесками працюючих і підприємств;

3) виплати учасникам ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

7. Верховній Раді і Кабінету Міністрів України розробити та прийняти загальнонаціональну програму боротьби із бідністю, централізуючи фінансування соціальних виплат.

В аспекті допомоги малозабезпеченим верствам населення

8. Посилити адресність цільових виплат, реформувавши систему захисту малозабезпечених категорій населення шляхом перетворення цільових субсидій на житло і комунальні послуги у дотації сім'ям із низьким рівнем доходів.

9. Запозичити позитивний досвід функціонування соціальної сіткової моделі (груп і громадських об'єднань самопомоги) у західних країнах для запровадження його в умовах перехідної економіки України.

В аспекті розв'язання проблем безробіття

10. Грунтувати політику зайнятості на особливостях типу безробіття, адекватного періоду радикальної структурної реконструкції макроекономічної системи України.

11. Розробити національну модель регулювання зайнятості іманентну характеру безробіття в Україні, враховуючи те, що жодна з апробованих в розвинутих країнах моделей (неокласична, кейнсіанська, монетаристська) не відповідає сучасним соціально-економічним реаліям України сповна.

12. Науково обґрунтувати методологію визначення характеру і рівнів безробіття, включно з розрахунками втрат ВВП (за законом Оукена), які країна матиме від перевищення фактичного рівня безробіття.

13. Відмовитися від залишків системи гарантованого довічного працевлаштування, утримання штучно завищеного рівня заробітної плати, державних субсидій неконкурентоздатним підприємствам.

14. Забезпечити чітке розмежування управління зайнятістю на загальнодержавному і регіональному рівнях. Спрямувати загальнодержавну політику зайнятості на розробку соціальних програм допомоги безробітним, сприянню у професійній підготовці, перепідготовці та працевлаштуванні незайнятого населення, стимулювання гнучкості ринку праці, розвитку різноманітних форм малого бізнесу. Управління зайнятістю на рівні регіону має охоплювати демографічні процеси (формування чисельності і складу трудових ресурсів, моніторинг руху кадрів, перспективний аналіз статевої та вікової структур працездатного населення), економічні процеси (формування структури робочих місць, конкретних програм підтримки попиту на робочу силу, розвиток професійно-кваліфікаційного складу і чисельності робочої сили), соціальні процеси (формування та стимулювання спонукальних мотивів трудової діяльності працездатного населення).

15. Політику страхування від безробіття базувати на розмежуванні бюджетів та фінансових планів окремих видів соціального страхування, уникаючи використання фонду зайнятості на інші напрями соціального страхування. Фінансовий тягар страхування від безробіття повинні нести не тільки зайняті, а й усі платники податків.

В аспекті реформування ринку праці

16. Створити в Україні ринок праці як систему державного регулювання та ринково налагоджувальних елементів попиту, пропозиції і ціни робочої сили.

17. Забезпечити еластичність ринку праці та підтримання соціально прийняттого рівня безробіття. Ці перетворення повинні здійснюватись у контексті радикального ринкового реформування та структурної перебудови.

18. Прискорити формування інфраструктури ринку праці, яка забезпечувала б функціонування єдиного інформаційного простору та державних і приватних служб з працевлаштування та перепідготовки населення.

В аспекті реформування пенсійної системи

19. Соціальне забезпечення в старості повинно складатися з трьох головних елементів: соціальної пенсії, трудової (виробниче страхування) та додаткової пенсії (самозабезпечення).

20. Метою пенсійної системи має бути забезпечення життєвого рівня у старості, який би становив близько 60% від рівня життя в активному віці.

21. Законодавчо забезпечити формування і використання пенсійних фондів на основі застосування страхового механізму.

22. Законодавчо забезпечити можливості діяльності як державних, так і приватних пенсійних фондів на фінансових та фондових ринках як інституційних інвесторів.

Враховуючи те, що практична реалізація пунктів 21 і 22 потребує обов'язкового розвитку ринку цінних паперів, рекомендується здійснювати реформування пенсійної системи, притримуючись принципу поступовості.

В аспекті реформування системи медичних послуг

23. Головним напрямом реформування системи медичного обслуговування повинно стати забезпечення всезагальної доступності та якості основного пакету медичних послуг за умов різної питомої ваги окремих джерел фінансування охорони здоров'я.

24. Перевести охорону здоров'я на багатоканальну систему фінансування, властиву країнам ЄС і засновану на поєднанні бюджетного фінансування, фондів медичного страхування, особистої плати за медичні послуги, коштів суспільно- громадських і добродійних фондів.

25. Децентралізувати не тільки фінансування системи освіти і охорони здоров'я та медичних послуг, але й надати повноваження місцевій владі спрямовувати розвиток інфраструктури медичних послуг (як перший крок до змішаної системи).

26. Створити групи взаємодопомоги і мережу взаємодопомоги як частину системи охорони здоров'я та довгострокового піклування.

27. Передбачити поступове переміщення фінансових ресурсів системи охорони здоров'я на профілактичну медицину, активізацію допомоги жінкам і дітям.

II. Стосовно розв'язання проблем регіоналізації соціально-економічної політики

В аспекті соціально-економічного розвитку регіонів та формування ефективної регіональної політики

28. Продовжувати зміцнення ролі регіонів, спираючись на децентралізацію та регіоналізацію управління макроекономічними процесами у контексті переходу України до соціально-ринкової економіки, де вже було досягнуто певного прогресу. Це сприятиме інтеграції України в Європейський Союз, оскільки регіони країн ЄС беруть участь у створенні та впровадженні програм регіонального економічного і соціального партнерства.

29. Покласти в основу регіональної політики держави сприяння демократичному самоврядуванню та забезпечення територіальної недоторканості і єдності країни (на базі Європейської Хартії для місцевого самоврядування).

30. Верховній Раді України прийняти закони, які визначали б територіальний устрій України та статус адміністративно-територіальних одиниць.

31. Посилити фінансово економічне забезпечення задекларованих у Конституції прав регіонів та територіальних громад через подальше реформування бюджетної системи в напрямку фінансової автономії територіальних громад і органів місцевого самоврядування.

32. Посилити обмін інформацією через національні, регіональні і локальні органи влади з країнами ЄС з питань регіональної політики і методів економічного розвитку регіонів.

33. Вважати за доцільне надати пріоритет регіонально-галузевій інтеграції у стратегії та тактиці входження України Європейський економічний простір.

34. Надалі покращувати регіональну структуру виробництва, щоб підвищити ефективність використання ресурсів і створити кращі умови для нових конкурентоспроможних товарів.

В аспекті формування єврорегіонів та розвитку вільних економічних зон

35. Визначити можливості прискореного економічного, культурного та гуманітарного розвитку контактних територій в рамках існуючих єврорегіонів або шляхом створення таких та розробити соціально-економічний механізм їх використання.

36. Науково обґрунтувати цілісну концепцію створення в Україні вільних економічних зон, на базі якої розгорнути цілеспрямовану роботу з формування законодавчої бази та функціонування їх.

37. Орієнтувати політику створення вільних економічних зон з урахуванням економічних, територіальних, історичних, геополітичних та інших особливостей України на розвиток усіх класичних форм, зокрема зон вільної торгівлі, промислово-виробничих, науково-технічних, сервісних, офшорних, комплексних, територіальних, функціональних.

В аспекті регіональної політики в сфері освіти

38. Розподілити повноваження управління освітою між центром і регіонами з урахуванням зарубіжного досвіду таким чином, щоб децентралізація забезпечила найбільш повне задоволення потреб економічного, науково-технічного, культурного та національного розвитку.

39. Розробити фінансовий механізм, адекватний ролі місцевих органів влади в управлінні освітою.

40. Сформувати регіональний моніторинг освіти.

41. Розвивати університети як незалежні екстериторіальні центри формування і поширення наукової та громадської думки.

42. Забезпечити можливість отримання спеціальної освіти підприємцями та особами, які бажали б започаткувати власний бізнес.

3.2. АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Вступ

Конференція логічно продовжує обґрунтування інтеграційних проблем, як цілісної системи, загальнотеоретичні, мікро- та макроекономічні аспекти якої розглядались на двох попередніх турах. Завданням даної конференції є з'ясування соціально-економічних та регіональних аспектів інтеграції України в Європейський Союз.

Створення чи відродження будь-якої країни передбачає необхідність розбудови соціальної держави, яка повинна увібрати в

себе все краще із світового досвіду та врахувати власні історико-національні особливості. Останнє обумовлює необхідність інтенсифікації темпів розробки і реалізації саме власної, української моделі.

Подальша недооцінка проблеми, що мала місце до останнього часу, призведе до соціального вибуху та розвалу країни. Важко навіть спрогнозувати наслідки такого шляху розвитку, але з високим рівнем ймовірності можна передбачити появу на місці потужної космічної держави конгломерату князівств-сателітів великих потужних країн.

З іншого боку, тільки успіхи у становленні соціальної держави визначають для України можливість входження у світове співтовариство, інтеграцію в європейські структури.

Зростання бідності, криміналітету, корупції, ігнорування проблем регіонального розвитку та інші факти ведуть до поглиблення міжнародної ізоляції країни. І, навпаки, зростання добробуту усіх, сильна регіональна політика – шлях до реального, а не лише юридичного визнання країни.

Важливим інструментом сприяння перебудовчим процесам є соціальна політика. Але, як свідчить теперішня практика, вона швидше заважає, ніж посилює чи прискорює ці процеси.

В Україні існує нагальна потреба у переорієнтації соціальної політики. Ця переорієнтація має здійснюватися згідно до наступних чотирьох принципів:

1. Принцип диференціації.

Групи населення з найнижчими доходами потребують більше допомоги, ніж групи населення з середніми і високими доходами. Заохочення має здійснюватися за умов соціально-схвальної поведінки, а санкціонування – у випадках несхвальної поведінки особи. Прикладами таких заохочень і санкцій є розмежування внесків щодо ризику при страхуванні здоров'я за преміальною системою. Це посилить відповідальність кожного за себе, знизить залежність і пасивність.

2. Принцип прозорості.

Повинна існувати прозорість витрат і доходів, тобто кожен громадянин має бути інформованим про результати своєї діяльності та результати діяльності інших членів суспільства і про загальний розвиток в цілому.

3. Принцип, побудований на дидактичній функції соціальної політики.

Ця функція повинна навчити відповідальності за добробут. За умов перехідного періоду соціальна політика має важливу дидактичну функцію. Вона дає можливість вчитися відповідальності і виявляти можливості консенсусу чи компромісу шляхом дискусій і приймати рішення (наприклад: об'єднання людей похилого віку, самоуправління децентралізованою системою охорони здоров'я).

4. Принцип поетапного впровадження.

Пенсійним фондам, наприклад, необхідно 20 років, поки вони почнуть виплачувати пенсії, тому протягом цього часу повинні функціонувати старі системи, поряд з новими.

Стала нагальною потреба формування нової регіональної політики в Україні. Насамперед необхідно вирішити проблеми територіального поділу країни та системи адміністративного управління регіонами. З метою здійснення ефективної регіональної політики, за основу потрібно взяти 4 наступних принципи:

1. Самоуправління.

Зберігаючи територіальну цілісність і єдність країни згідно до Європейської Хартії про самоуправління, посилити регіональне і місцеве самоуправління.

2. Фінансова автономізація.

З метою забезпечення фінансової автономії і покращення фінансового та економічного становища регіональних та місцевих органів влади, реформувати бюджетну та податкову систему.

3. Розподіл управлінських функцій.

Орієнтуючись на прийняту у ЄС модель «партнерства» між центральним урядом і регіональною та місцевою владою, стимулювати процеси самоуправління територій, чітко розподіливши обов'язки та забезпечуючи обмін інформацією.

4. Транскордонне співробітництво.

Оптимальною формою транскордонного співробітництва для створення умов прискореного економічного, соціального і культурного розвитку мають стати єврорегіони.

Обговорення ряду проблем розвитку української соціальної моделі, згідно до вимог інтеграції в Європейський економічний простір, призвело до наступних теоретичних і методологічних висновків та практичних рекомендацій.

***В аспекті проблем заробітної плати,
оподаткування доходів та системи соціального забезпечення***

Ми виходимо з того, що розвиток України як європейської держави та реалізація стратегії її інтеграції у Європейський Союз обумовлюють необхідність розробки програми прискореного зростання доходів населення. Нонсенсом є навіть уявлення про входження до Європейської спільноти країни з середньомісячною заробітною платою, доларовий еквівалент якої у 1995 році становив лише 84,7 дол.США (за умов фінансової кризи 1998 він став нижчим на третину), середньодушовий грошовий дохід дорівнював у 1997 році лише 64,5 гривні.

Досвід країн Центральної Європи, які лише наближаються до практичного розв'язання проблем інтеграції у ЄС, свідчить про те, що можливості входження у світовий економічний простір розкриваються лише тоді, коли середньомісячна заробітна плата перевищує 300 дол.США.

Основою політики доходів і заробітної плати повинна стати концепція соціальної заробітної плати і концепція прожиткового мінімуму.

Складовими елементами такої політики мають стати:

1. **Збільшення питомої ваги заробітної плати** у валовому внутрішньому продукті (ВВП).

2. Прискорення розробки теорико-методологічних основ **прожиткового мінімуму** стосовно країн з перехідною економікою з врахуванням трансформаційних процесів в Україні і залучити до цього відповідні наукові установи та провідних науковців.

3. Здійснення переходу до **тарифного регулювання заробітної плати**, побудованої на принципах конкуренції (змагальності), перш за все між працесмцями і працедавцями. Стимулювання створення відповідних профспілок та асоціацій працедавців.

1. Організація оплати праці повинна бути спрямована на **формування в Україні середнього класу**, запобігаючи «зрівнялівки», з одного боку, та надмірної диференціації – з іншого.

2. Податкову політику регулювання заробітної плати потрібно будувати таким чином, щоб ставки оподаткування прагнули до мінімуму, прийнятого в країнах Європейського Союзу і прогресивно зростали після цього рівня.

3. В умовах прогресуючого рівня тінізації економіки та низького рівня заробітної плати корумпованої адміністративної системи механізм оподаткування необхідно переорієнтувати із заробітної плати та інших форм доходів до **нерухомості та обсягу торгівлі**.

4. Перейти від системи нарахувань на заробітну плату (внесків до пенсійного фонду, фонду соціального страхування і т.п.) до **системи внесків** працедавців і працеемців на соціальні потреби залежно від вартості власного і залученого капіталу.

5. Розробити ефективний і оперативний механізм обліку та контролю індивідуальних доходів, які є важливим джерелом наповнення державного бюджету.

В аспекті розв'язання проблем бідності

Зростання бідності збільшує відрив від провідних європейських країн, а зростання добробуту нації відкриває шлях до інтеграції України з Європейським Союзом. Отже, подолання бідності – ключ до реального визнання України як європейської держави.

Складовою частиною суто української соціальної моделі є соціальна рівновага, яка в суспільстві, водночас, не може здійснюватися за умов тотальної бідності населення, що має місце в Україні. Саме бідність визначає соціальні процеси і майбутній напрямок зусиль держави у формуванні соціального миру в суспільстві.

Визначення бідності у світовій практиці відбувається на основі вимірювання обсягу доходів пересічно на душу населення (середньостатистичну сім'ю). Разом з тим, бідність – поняття відносне, вона не піддається точному виміру, її критерії, як і межа доходів, за якою починається бідність, у різних країнах неоднакові. Тому, враховуючи специфіку України, необхідно дати теоретичне обґрунтування бідності, визначити основні принципи її дослідження.

Нерівність у доходах породжується багатьма причинами, серед яких є і здібності людей, їх освіта і фаховий рівень, вибір сфери діяльності, ризик підприємства, наявність власності та інше. З огляду на них можна констатувати, що бідність в Україні існувала задовго до початку ринкових перетворень, але нинішній макроекономічний спад призвів до того, що люди, котрі раніше бідними не вважалися, скотилися за межу бідності, яка визначена на рівні 24 доларів. Якщо використовувати цей критерій, то за межею бідності нині опинилося дві третини українських сімей. При цьому процентне співвідношення між найнижчим і найвищим рівнем доходу становить 20:1.

Частка бідного населення, за світовими граничними значеннями, не повинна перевищувати 10%, а в Україні вона ушестеро більша і продовжує неухильно зростати.

У зв'язку із цим, важливо визначити чинники бідності в Україні:

- ◆ по-перше, склад сімей (у бідних сім'ях, як правило, більше дітей і людей похилого віку);
- ◆ по-друге, вік людей (кількість бідних зростає з кожною наступною віковою групою);
- ◆ по-третє, рівень бідності сільського населення нижчий, ніж міського (водночас, якісні відмінності між бідністю у селі і місті з часом створюють серйозніші проблеми із сільською бідністю);
- ◆ по-четверте, бідність диференційована за різними регіонами, розрив у рівні життя між якими поглиблюється;
- ◆ по-п'яте, безробіття не можна визнати визначальним фактором бідності, значно більший вплив має зниження реальної заробітної плати.

Стрімке зниження реальної заробітної плати внаслідок інфляційних процесів, тривалого економічного спаду, значних не виплат заробленого і, меншою мірою, зниження рівня зайнятості призвели до суттєвого зменшення ролі заробітної плати у формуванні доходів сімей. Як правило, вона найменша у сім'ях із найнижчими доходами. За цих умов навіть значне підвищення реальної заробітної плати залишить більшість сімей за межею бідності.

Зниження як номінальної, так і реальної заробітної плати зумовило існування суто українського феномену розриву цінності робочого місця і величини доходів. Більшість населення України намагається утримати за собою робоче місце, яке, по-перше, дозволить активно включитися у виробничі процеси у разі, коли підприємства, нарешті, запрацюють, по-друге, є фактором соціального престижу і соціальних переваг (стаж роботи, право на одержання пенсії, соціальні пільги тощо).

З огляду на зазначені риси і чинники бідності в Україні, основними напрямками її зменшення визначаються:

- 1) економічна і фінансова стабілізація;**
- 2) приватизація і формування стійкого прошарку власників;**
- 3) лібералізація цін і торгівлі.**

Це означає: потрібен прискорений перехід національної економіки до ринкових принципів господарювання, що зумовить економічне зростання і відновлення попиту на робочу силу (зростання зайнятості). Ці процеси є надзвичайно важливими для зменшення бідності як безпосередньо через реальну заробітну плату, так і опосередковано

через зростання доходів з інших джерел (від підприємництва, власності, цінних паперів тощо).

Політика подолання бідності має базуватися на змінах у структурі витрат підприємства, у яких потрібно підвищувати частку заробітної плати і інвестицій на ґрунті зростання продуктивної сили праці. У реалізації цієї політики не останнє місце повинна відіграти реформа податкової системи. Враховуючи необхідність подолання бідності, цю систему варто так реформувати, щоб забезпечувався взаємозв'язок між рівнем заробітної плати і ставками прибуткового податку.

Для забезпечення цього курсу варто відмовитися від жорсткої монетарної політики. Однак корекція монетарної політики не повинна обернутися безконтрольною емісією готівки і безготівкових грошей. Йдеться про надання монетарній політиці більшої гнучкості, її підпорядкування завданням розвитку виробництва і економічного зростання на ґрунті розширення платоспроможного попиту, що, по-перше, призведе до зростання ефективної пропозиції товарів і послуг, і, по-друге, дозволить змістити акценти економічного розвитку із зовнішніх факторів (зарубіжні кредити і державні позики) на внутрішні (структурна перебудова, зростання продуктивності праці і ефективності використання виробничих ресурсів).

Необхідність розв'язання проблем бідності в Україні вимагає значної трансформації системи соціального захисту, у якій доцільно сформувати такі основні елементи:

- 1) встановити **мінімальний соціальний рівень (пенсії)**, гарантований державою;
- 2) **соціальне страхування**, що пропорційно фінансується самими працівниками і підприємствами, на яких вони працюють;
- 3) **виплати учасникам ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи** (які також можуть бути включені у систему здійснення реформ по охороні здоров'я).

Для досягнення цього необхідно, перш за все, вдосконалити систему визначення рівня бідності. Зростання величини виплат допомоги на дітей та людям похилого віку залежно від отримуваного ними доходу буде значною підтримкою тим верствам населення, де бідність зустрічається найчастіше і означатиме впровадження системи соціальної допомоги.

Водночас, існуючі програми соціальних послуг системи пенсійного забезпечення по старості і страхування від безробіття, вимагає негайної реконструкції.

Стосовно удосконалення системи пенсійного забезпечення варто розробити такі заходи:

- ◆ **досягти** у майбутньому **відповідності** між кількістю тих, хто отримує виплати із пенсійного фонду, і тих, хто робить до нього внески (зокрема, через поступове підвищення пенсійного віку);
- ◆ **диференційовані пенсійні виплати** залежно від стану роботи і розміру заробітної плати;
- ◆ **відновити зв'язок між внесками і виплатами.**

Важливо не відкладати проведення реформи соціального захисту до часу, коли поліпшиться економічний клімат, адже бідність в Україні досягла таких розмірів і глибини, що лише стабілізація і розвиток ринку праці «вилікувати» це соціальне явище не зможуть. Тільки звернення до принципів соціального ринкового господарства здатне розв'язати проблему бідності в Україні.

У зв'язку із цим пропонується прийняти загальнонаціональну програму боротьби із бідністю, централізувати фінансування соціальних виплат.

В аспекті розв'язання проблем безробіття

Необхідно виходити з того, що розробка ефективних методів та підходів для розв'язання проблеми безробіття повинна ґрунтуватися не тільки на загальносвітових закономірностях, а й на врахуванні характерних для України особливостей функціонування ринку праці. Жодна із загальновідомих моделей регулювання зайнятості не відповідає сповна сучасним соціально-економічним реаліям країни.

Класична модель, ключовими аспектами якої є гнучкість рівня реальної заробітної плати та вільний рух робочої сили, не спрацьовує тому, що ситуація в Україні не відповідає ринковим умовам (гіпертрофований розвиток неформальної та тіньової економіки, штучне утримання за рахунок держави неефективних підприємств та робочих місць). В той же час, рух робочої сили суттєво обмежується збереженням інституту прописки, нерозвинутістю ринку житла, стрімким зростанням цін на послуги, що пов'язані із зміною роботи.

Кейнсіанська модель, яка прив'язує методи регулювання зайнятості до економічного циклу, обмежена у застосуванні тому, що сучасна криза в Україні є не циклічною, а системною або структурною.

Модель сучасного монетаризму також не вписується в діючу в Україні систему управління зайнятістю. З одного боку, структурні

зміни в економіці стимулюють збільшення фрикційного безробіття, підвищуючи його природний рівень, а, з другого – скорочення реальних доходів спонукає населення до пошуку додаткових джерел доходів, що викликає зниження природної норми безробіття.

Для розробки ефективної політики зайнятості важливо визначити, **який тип безробіття** є характерним для сучасної України. Світова економіка ХХ сторіччя знає три основних його типи. По-перше, це **безробіття періоду структурного коректування** (Німеччина у 1948–1955 рр., Болівія у 1984–1992 рр., Чилі у 1980–1992 рр.). По-друге, це **безробіття нормального функціонування економіки**. Навіть під час «спокійних» економічних періодів рівень безробіття коливається у межах 5-10 відсотків. По-третє, **безробіття, пов'язане з короткотерміновими економічними циклами**. Для України характерним є перший тип, але із успішним розв'язанням проблем економічної стабілізації та розбудовою ринкової економіки, відбувається перехід до безробіття другого типу.

Визначення характеру безробіття дозволяє сформулювати поточні та стратегічні цілі політики зайнятості, уникнувши болючих та соціальнонебезпечних забігань вперед (східні землі ФРН у 1989–1998 рр., Росія у 1998 р.).

Політика боротьби із безробіттям, що впливає із завдань періоду структурних корекцій, повинна передбачати відмову від гарантованого довічного працевлаштування; від утримання штучно завищеного рівня реальної заробітної плати; від державних субсидій неконкурентоздатним підприємствам.

Політика управління зайнятістю також повинна передбачати чітке розмежування її завдань на загальнонаціональному рівні, з одного боку, та регіональному – з іншого. Загальнодержавна політика зайнятості повинна бути спрямована на **розробку соціальних програм** допомоги безробітним, сприяння у професійній підготовці, перепідготовці та працевлаштуванні незайнятого населення, стимулювання гнучкості ринку праці, розвиток різноманітних форм малого бізнесу.

Управління зайнятістю на рівні регіону має охоплювати:

- ◆ **демографічні процеси** (формування чисельності і складу трудових ресурсів, моніторинг руху кадрів, перспективний аналіз статевої та вікової структур працездатного населення);
- ◆ **економічні процеси** (формування структури робочих місць, аналіз стану системи фізичних робочих місць, конкретних

програм підтримки попиту на робочу силу, формування професійно-кваліфікаційного складу і чисельності робочої сили);

- ◆ **соціальні процеси** (формування та стимулювання спонукальних мотивів трудової активності працездатного населення).

Нагальною потребою сьогодення є подолання незгодженості різних ланок політики зайнятості саме на загальнонаціональному рівні. Так, сфера зайнятості опинилась у компетенції різних органів управління – Міністерства праці, Міністерства економіки, Міністерства освіти та Державного комітету зайнятості. Але в результаті весь цей механізм має трансформуватися у бік використання ринкових механізмів регулювання.

Важливим аспектом розробки ефективної політики зайнятості повинно стати науково обгрунтоване визначення **рівня та характеру** безробіття в Україні. Як відомо, в економічно розвинутих країнах існує чітке розмежування **фактичного та природного** рівнів безробіття. Саме такий підхід дає змогу визначити, який рівень безробіття можна вважати допустимим (і, навіть, бажаним) та які втрати ВВП (за законом Оукена) країна буде мати від перевищення фактичного рівня безробіття над природним.

Методика визначення природного рівня безробіття в Україні повинна бути побудована на дії не двох, як в економічно розвинутих країнах, а трьох чинників. Крім факторів **тривалості безробіття та частоти безробіття** має бути врахований і фактор **прихованого безробіття**. Детермінується це тим, що характерною рисою безробіття в нашій країні є непомірно велика питома вага його прихованої форми. Тут спостерігається суто український феномен розриву цінностей робочого місця і доходів. Для більшості населення утримання робочого місця необхідне, по-перше, для включення в активні виробничі процеси у разі, коли підприємство вкотре відновлює свою діяльність; по-друге, воно є фактором досягнення і нагромадження людиною прав на соціальні переваги: права на пенсію, стажу роботи, соціальних пільг, іміджу тощо. Саме тому значна частина працівників погоджується на неоплачувану відпустку. Тим більше, що статус працюючого за умов фактичного безробіття для багатьох є формою прикриття тіньової діяльності.

Методику розрахунку зареєстрованого безробіття варто переглянути, щоб легалізувати приховану форму. В Законі України

«Про зайнятість населення» доцільно було б встановити норми, що дозволяють визначити статус осіб, які не припинили трудових стосунків з підприємствами, що відправили їх у відпустку на невизначений термін, але фактично залишили людей без засобів існування.

Діюча система реєстрації потребує зміни ще й тому, що штучно і суттєво зменшує показник реєстрованого безробіття. Так, згідно до чинної методики, визначення безробітного, незайнятого та зайнятого населення проводиться тільки за місцем проживання. Отже, не враховується трудовий зв'язок між містом та передмістям, адже чисельність працюючих у містах значно перевищує чисельність громадян працездатного віку.

У підході до визначення обсягів прихованого безробіття рекомендується керуватися положеннями **МОП**. Згідно з ними, розрізняють приховану форму безробіття, викликану скороченням робочого часу нижче нормативної тривалості, та неповну зайнятість, яка характеризується недостатнім навіть для простого відтворення робочої сили рівнем доходів.

Реальним гальмом проведення ефективної політики зайнятості був і залишається необгрунтовано високий рівень оподаткування фонду заробітної плати. За таких умов підприємства мають сплачувати за трудові ресурси набагато більше, ніж отримують самі працівники. Це не стимулює зайнятість та відштовхує неофіційний, незареєстрований бізнес від переходу до офіційного сектору економіки.

Потребує термінового розв'язання і проблема зростання темпів **нелегальної міграції робочої сили**. Відмінності в рівнях економічного розвитку ЄС та України, незважаючи на несприятливу демографічну ситуацію загалом у Європі, формують міграційні потоки з України. Треба враховувати, що вони характеризуються спонтанністю, а, отже, високим рівнем невизначеності, неорганізованості, неконтрольованості.

Існує в Україні і явище трудової (легальної та нелегальної) іміграції. Воно потребує створення відповідної правової бази і широкої мережі контролю з боку держави.

В аспекті реформування ринку праці в Україні

Ринок праці в Україні можна охарактеризувати як нерозвинутий та деформований. Йому притаманні високі темпи зростання безробіття, самозабезпечення населення, недостатній розвиток інфраструктури

ринку праці. Разом з тим, на вітчизняному ринку праці спостерігаються окремі тенденції, що й у Європі в цілому, зокрема:

- ◆ **Скорочення частки працездатного населення** (порівняльний аналіз народжуваності свідчить про стійку тенденцію до скорочення частки працездатного населення в країнах ЄС та Україні);
- ◆ **Зміна структури робочої сили** (спостерігаються зміни у співвідношенні попиту та пропозиції в окремих сегментах ринку праці; стійкою є тенденція до зростання частки висококваліфікованих кадрів та підвищення ролі розумової праці в економічному розвитку);
- ◆ **Посилення конкуренції на ринку праці** (особливо загострилась щодо працівників, які визначають стратегічні напрямки діяльності підприємств і визначають потенціал для створення конкурентоспроможної продукції, спеціалістів у сфері нових технологій);
- ◆ **Зростання темпів нелегальної міграції** (інтереси країн ЄС – імпортерів робочої сили не збігаються з інтересами України як експортера робочої сили; основним завданням є захист інтересів українських мігрантів та створення ринкового механізму регулювання внутрішнього ринку праці, який забезпечує поєднання інтересів на мікро- та макрорівнях).

Інтеграція до Європейського Союзу вимагає створення ринку праці, адекватного за своїми механізмами ринкам розвинутих країн. У зв'язку з цим можна рекомендувати:

1. Розвиток **ринку праці як гнучкої ринково налагоджуваної системи** елементів попиту, пропозиції і ціни робочої сили.

2. Формування **системи державного регулювання ринку праці** у вигляді двох підсистем: загальнонаціональної та регіональної. До компетенції **загальнонаціонального регулювання** віднести: довгострокове прогнозування соціально-трудої сфери, визначення і оцінку економічних пріоритетів, проведення цілеспрямованої структурної та бюджетної політики з метою підтримання соціально прийнятого рівня безробіття.

Загальнонаціональна політика повинна базуватись на розвитку загальновигодних інтеграційних зв'язків з іншими країнами. В компетенції **регіональних служб регулювання ринку праці** повинні бути аналіз і прогнозування ринку праці, розробка програми зайнятості населення, організація професійного навчання та консультування

незайнятого населення, прогнозування наявності робочих місць, аналіз демографічних, економічних та соціальних процесів у сфері зайнятості, розподіл людських ресурсів і робочих місць.

3. Вироблення механізму **взаємозв'язку рівня забезпеченості населення роботою** й системою виборності на всіх рівнях державного управління, формування законодавчої та виконавчої влади.

4. З метою активізації регіональної політики **ввести пільгові режими**: пільги для підприємств, рентабельність та стійкість яких на ринку досить високі і які самостійно здійснюють роботу над розвитком кадрового потенціалу.

5. Створення **дієвого механізму захисту** осіб, які втратили роботу і відносяться до категорії прихованих безробітних, визначивши в ньому завдання підприємств та держави і механізм їх досягнення.

6. Прискорення **формування інфраструктури ринку праці**, яка включала б державні та приватні бюро і служби з працевлаштування та перепідготовки населення, створенню єдиного інформаційного простору. В компетенції таких структур має стати надання широкого кола послуг та допомоги з аналізу інформації про вакантні місця, організація семінарів і курсів з перепідготовки і навчання, проведення консультативних семінарів і т.п.

В аспектах реформування пенсійної системи

В Україні існує розподільча солідарна система пенсійного забезпечення, при якій пенсія розраховується пропорційно до зарплати і фінансується за рахунок коштів державного пенсійного фонду. Джерелом формування пенсійного фонду є кошти підприємств і організацій, а базою визначення – розмір заробітної плати працюючих. Відповідно розміри пенсії залежать не тільки від розміру заробітної плати, тривалості стажу трудової діяльності, але і від змін ситуації в демографічній сфері та на ринку праці. Саме зміни останніх завжди зумовлюють і таки зумовили наростання кризових явищ у пенсійній системі, які знаходять свій вираз у зрівнялівці та надто низькому рівні матеріального забезпечення. Нововведення, які заплановано здійснити у пенсійному забезпеченні України, здатні розв'язати лише незначне коло завдань.

Стан пенсійного забезпечення в Україні **вимагає проведення широкомасштабної пенсійної реформи.**

1. Основними принципами проведення пенсійної реформи повинні бути прийняті:

- ◆ принцип забезпечення **права кожного на державну пенсію** (соціальна пенсія);
- ◆ принцип отримання **додаткової пенсії**, яка забезпечується формою додаткових професійних, галузевих, територіальних пенсійних систем за рахунок коштів підприємств, або у формі особистого пенсійного страхування у недержавних пенсійних фондах;
- ◆ принцип **солідарності поколінь**;
- ◆ принцип власної та спільної **відповідальності за влаштування життя індивідуума**.

2. Нова пенсійна система України з її трьома рівнями повинна забезпечити життєвий рівень у старості приблизно на 60-70% від рівня життя в активному віці. Необхідно створити організаційні та законодавчі умови, які б гарантували підвищення пенсійних виплат у випадку інфляції та підвищення доходів працюючих.

3. Реформи повинні проводитись водночас з **підвищенням розміру пенсій для громадян пенсійного віку**, а також у разі втрати працездатності.

4. Реформування пенсійної системи повинно передбачати присутність пенсійного фонду на фінансових та фондових ринках як **інституційного інвестора**. Необхідним є створення організаційних та законодавчих умов, які б забезпечували мультиплікаційний ефект нарощення пенсійних виплат.

5. Створити економічні та організаційні механізми розрахунків майбутньої вартості теперішніх відрахувань у пенсійний фонд, який формується за рахунок працедавців і працесемців. Іншими словами, ці зміни повинні супроводжуватись деякими податковими реформами. Відрахування (або внески) працедавців і працесемців повинні обкладатися податком (можливо до певної міри) і лише тоді підлягати оподаткуванню, коли виплачуються пенсії (відстрочене оподаткування).

В аспекті допомоги малозабезпеченим верствам населення

Варто наголосити на тісному взаємозв'язку даної проблеми із проблемами бідності, безробіття і реформування системи соціального захисту, адже низькі доходи означають бідність, а найменш захищеними категоріями населення України є пенсіонери, студенти, безробітні і бідні.

Оскільки допомога малозабезпеченим категоріям населення, насамперед, пов'язана із системою соціальної допомоги, необхідно рішучим чином здійснити її реформування. Основні причини, що спонукають до цього, лежать на поверхні:

- ◆ економічний спад, який продовжується і нині, спричинив зменшення реальних пересічних доходів на душу населення;
- ◆ відносно висока бідність і зменшення середньої тривалості життя;
- ◆ надання державою певних соціальних послуг без врахування потреб і необхідної диференціації їх одержувачів;
- ◆ надання основної маси соціальних послуг підприємствами і місцевими органами влади, що обмежує мобільність факторів праці і капіталу, призводить до посилення відмінностей у соціальному захисті малозабезпечених громадян у різних регіонах;
- ◆ надто високе (у порівнянні з іншими країнами), економічне навантаження соціальних витрат на оплату праці;
- ◆ відсутність послуг соціального страхування, передусім відсутність послуг медичного страхування;
- ◆ надто велика частка «тіньової» економіки, що різко зменшує внески у фонди допомоги малозабезпеченим громадянам;
- ◆ несприятлива демографічна ситуація, «старіння» населення і зростання у ньому частки пенсіонерів;
- ◆ недостатня «прозорість» державних витрат, що зумовлює певний характер соціальних послуг, які «сховані» у цінових субсидіях і в державних витратах на освіту, охорону здоров'я і державне управління;
- ◆ зневіра населення у здатності системи соціального захисту взагалі і соціального страхування зокрема надати суттєву соціальну допомогу.

Реформування системи соціального захисту потрібно здійснити за такими загальними напрямками:

1) **проведення активної політики на ринку праці** стосовно зростання ролі перекваліфікації і перепідготовки безробітних;

2) **зростання ролі страхування від безробіття** з метою посилення ринкових перетворень у сфері зайнятості і посилення конкуренції зайнятих;

3) **диференціювання системи цільового соціального страхування** за напрямками і посилення її фінансування за рахунок

внесків, поступово виключивши виплати із соціального страхування з бюджету (за деякими винятками, зокрема, соціальні виплати інвалідам з дитинства тощо);

- 4) розвиток **системи медичного страхування**;
- 5) створення **системи соціального забезпечення** працівникам культури і представникам творчих професій;
- 6) реформування **пенсійного забезпечення**;
- 7) удосконалення **структури вищої освіти** у напрямку зростання виплат малозабезпеченим студентам;
- 8) реформа **соціальної сфери підприємств**.

Стосовно усієї сфери соціального страхування виникає необхідність її реформування, виходячи із наступних принципів:

- ◆ концентрувати засоби на виплаті допомоги лише тим, хто її потребує;
- ◆ поліпшити якість наданих соціальних послуг;
- ◆ зменшити питому вагу використання ресурсів у розрахунку на одиницю наданої послуги.

9) На основі **соціальних сіткових моделей** (груп і громадських об'єднань самопомоги) створити соціальні сітки «ринок–держава».

В аспекті реформування системи медичних послуг

Головним напрямом реформування системи медичного обслуговування повинно стати забезпечення всезагальної доступності та якості основного пакету медичних послуг за умов різної питомої ваги окремих джерел фінансування охорони здоров'я.

Враховуючи єдність соціального захисту та широкий спектр різноманітних послуг, рекомендується:

1. Ініціювати **триступеневу реформу** існуючої системи охорони здоров'я, активізуючи сфери діяльності, які вже діють у цьому плані.

2. В основу дій покласти **розробку стратегії управління** системою охорони здоров'я, яка включала б перебудову організаційних структур управління, вироблення принципів взаємодії між її елементами, фінансове забезпечення медичних послуг, придбання технічного і технологічного обладнання для закладів охорони здоров'я, інформаційного забезпечення, міжнародного співробітництва.

3. **Перебудова організаційних структур** управління має здійснюватись шляхом подальшого переходу від державної до змішаної системи медичного обслуговування. В цьому контексті потрібно:

- ◆ здійснити модернізацію існуючих структур управління охороною здоров'я, зокрема, передачу керівництва лікарнями в регіонах товариствам розвитку медицини, які належать регіонам (громадам);
- ◆ сприяти розвитку інфраструктури, альтернативної державній;
- ◆ формувати центри здоров'я (лікарні, амбулаторії, школи для хворих дітей), які б функціонували на основі змішаної форми власності.

4. Впровадження **нових принципів взаємодії** між державними і приватними закладами охорони здоров'я, її структурами управління. Наприклад, у формі застосування центрами здоров'я найму за контрактом.

5. Переведення охорони здоров'я на **багатоканальну систему фінансування**, властиву країнам ЄС і засновану на поєднанні бюджетного фінансування, фондів медичного страхування, особистої плати за медичні послуги, коштів соціальних державних фондів та коштів добродійних фондів. З цією метою, в міру покращення економічної ситуації, потрібно:

- ◆ завершити створення децентралізованої державної системи страхування;
- ◆ медичне страхування здійснювати за рахунок внесків роботодавців та внесків громадян на особисті рахунки, що дозволить концентрувати 40-50% коштів, які необхідні для потреб охорони здоров'я;
- ◆ провести інституціоналізацію приватних страхових фондів і компаній з метою створення системи медичного страхування;
- ◆ здійснити повну класифікацію потреб у медичних послугах та визначити їх вартість;
- ◆ реформувати систему оплати праці в державних установах охорони здоров'я за принципом «послуга – гонорар» та у відповідності до «груп захворюваності» (DRGs). Це матиме безпосередній вплив на фінансування лікарень, а тому:
- ◆ з метою поєднання бюджетного фінансування на одну особу з оплатою окремих видів медичних послуг, запровадити норми фінансування лікарень згідно кількості пацієнтів та витрат з розрахунку на 1 хворого, або 1 хворобу;
- ◆ передбачити поступовий перехід від фінансування медичних послуг до профілактичної медицини та активізації допомоги жінкам і дітям;

- ◆ у зв'язку з обмеженістю бюджетних коштів, що виділяються в Україні на систему охорони здоров'я, зосередити увагу на ефективнішому їх використанні, інтенсифікації праці медичного персоналу на основі застосування новітніх медичних технологій та устаткування (що потребує фінансової допомоги європейської спільноти);
 - ◆ поступово формувати ринок медичних послуг, враховуючи і страхові, та створювати конкурентні умови для їх реалізації із застосуванням тендерів, визначення засад формування страхових тарифів і цін на медичні послуги.
6. Організація моніторингу стану здоров'я населення та організації різних форм медичних послуг. В цьому контексті:
- ◆ передбачити моніторинг стану навколишнього середовища, якості і безпеки харчових продуктів;
 - ◆ розробити і впровадити систему оцінки і гарантій якості та ефективності медичних послуг.
7. Перебудова санітарно-просвітницької діяльності.

В аспекті соціально-економічного розвитку регіонів та формування ефективної регіональної політики

Потреба у виборі моделі розвитку регіонів та у формуванні нової регіональної політики в Україні обумовлена: відсутністю в минулому власної регіональної політики, концентрацією управлінської діяльності на рівні центрального уряду та невідповідністю фінансово-економічної бази місцевих органів влади потребам самоврядного розвитку регіонів. Саме це викликало суттєві диспропорції в територіальній структурі народного господарства, нагромадження на регіональному рівні складних соціальних, економічних та інших проблем.

Необхідно підкреслити, що за період ринкових перетворень в Україні відбулися певні позитивні зрушення у підвищенні ролі регіонів, децентралізації та регіоналізації управління макроекономічними процесами. Разом з тим залишаються нерозв'язаними ряд економічних, правових, організаційних та соціальних проблем, які є перепонами на шляху інтеграції України в Європейський Союз. Це, зокрема:

- ◆ несформованість або неузгодженість блоку законів, пов'язаних з створенням умов для реалізації положень Конституції України, базового закону про місцеве самоврядування та Європейської хартії про місцеве самоврядування;

- ◆ деформованість компонентного складу виробничих структур багатьох регіонів, яка не дозволяє оптимально використовувати ресурси території і створити умови для самозабезпечення регіонів;
- ◆ невідповідність адміністративного поділу із вимогами ЄС стосовно ефективності регіонального менеджменту;
- ◆ нерівномірність економічного розвитку регіонів, яка не дозволяє забезпечити достатню економічну базу для розв'язання економічних проблем;
- ◆ менша, ніж у країнах Центральної та Східної Європи глибина ринкових перетворень, яка стає певною перешкодою на шляху інтеграції прикордонних територій України;
- ◆ застарілість організаційних структур управління, яка не дозволяє враховувати особливості функціонування недержавного сектора економіки, заважає розвитку демократизації управління, який є характерним для країн Європейського Союзу;
- ◆ неефективність бюджетного процесу України, її конституційних засад, що не дозволяє забезпечити належну фінансову базу;
- ◆ невідповідність впровадженій в 1997 році системи оподаткування податковим системам країн Європейського Союзу, це не дозволяє забезпечити достатність та стабільність доходної частини місцевих бюджетів;
- ◆ відсутність прозорості в системі бюджетних стосунків між її різними рівнями, що спричиняє суб'єктивний характер розподілу фінансових ресурсів між регіонами;
- ◆ несформованість належної системи методичного, нормативного та інформаційного забезпечення місцевого управління, яка блокує оперативність та якість управлінських рішень, ускладнює міжрегіональне і міжнародне співробітництво.

Розробка **ефективної регіональної політики** передбачає:

1. Покласти в її основу **принципи активізації державного сприяння демократичному самоврядуванню** і управлінню кожним регіоном та забезпечення територіальної недоторканості і єдності країни при її відкритості в економічному відношенні, входженні на взаємовигідних принципах еквівалентності до міждержавних регіональних і світогосподарських структур; а також принципи регіональної політики ЄС – концентрація ресурсів на найменш

розвинутих територіях при національному контролі за рухом коштів, тісне партнерство між національним урядом та місцевими органами влади.

2. Посилити **правове забезпечення механізмів регіональної політики** через прийняття законів, які визначили б територіальний устрій України та статус адміністративно-територіальних одиниць, статус міст різного значення, статус територій вторинного територіального поділу, право комунальної власності, критерій та принципи фінансового вирівнювання умов розвитку територій, систему місцевих податків і зборів, а також прийняття Закону про принципи бюджетного регулювання в Україні та бюджетні права адміністративно-територіальних одиниць, прийняття Верховною Радою України Концепції державної регіональної політики, яка дозволила б виконавчій владі всіх рівнів реалізувати заходи з практичного регулювання соціально-економічного розвитку територій;

3. З метою гармонізації **адміністративно-територіального поділу** України здійснити в процесі адміністративної реформи перегляд адміністративно-територіального устрою України в напрямку відповідності об'єктів регіональної політики вимогам, які ставить ЄС до регіонів.

4. Здійснювати цілеспрямовану діяльність уряду та регіональних органів управління на **формування в регіонах раціональних територіально-виробничих структур**, орієнтованих на попит і ресурси регіону при мінімальному залученні зовнішніх джерел, випуск продукції із завершеним технологічним циклом для внутрірегіонального споживання і міжрегіонального обігу, на реструктуризацію застарілих і створення нових конкурентоздатних сфер господарства регіонів.

5. Забезпечити реалізацію соціально-економічного механізму **державного регулювання регіонального розвитку** з врахуванням виправданих часом в країнах ЄС інструментів та форм впливу.

6. Реформувати **систему управління** та стимулювати процеси розвитку самоврядування територій по шляху реалізації властивої для ЄС «моделі взаємодії» центрального уряду з органами місцевої влади, реалізуючи таку систему заходів:

- ◆ формування дієвих територіальних громад;
- ◆ чітке розмежування повноважень і відповідальності між місцевою владою і органами адміністрації;

- ◆ дотримання консенсусу між центром і регіонами при прийнятті рішень центральними органами влади;
- ◆ завершення поділу комунальної власності між радами різних рівнів;
- ◆ розробка та реалізація програми муніципальної реформи;
- ◆ забезпечення методичного та інформаційного постачання управління в регіонах шляхом створення типових проектів удосконалення міського управління, типових інструктивних матеріалів щодо функцій працівників муніципальної служби, вироблення та реалізації концепції регіональної статистики та методик регіонального аналізу, які запроваджені в країнах ЄС, створення методів та засобів збору, передачі, обробки, накопичення і видання статистичних даних про рівні розвитку регіонів та адміністративно-територіальних одиниць, комп'ютерних «паспортів» території.

7. Посилити **фінансово-економічне забезпечення** задекларованих у Конституції прав регіонів та територіальних громад через подальше здійснення реформування бюджетної системи України у напрямку фінансової автономії територіальних громад і органів місцевого самоврядування, в поступовий перехід, до **перспективного фінансового планування**, впровадження поділу місцевих бюджетів на поточний і бюджет інвестицій та розвитку, підвищити роль місцевих податків, вдосконалити практику міжрівневих бюджетних субсидій у напрямку їх стабільності, прозорості та справедливості, поклавши в основу критерій сукупного доходу на одного жителя та державний мінімальний стандарт.

***В аспекті формування єврорегіонів
та розвитку вільних економічних зон***

У вирішенні проблем регіонального розвитку чільне місце має належати створенню в Україні Єврорегіонів та ВЕЗ, які виступали б самостійним сегментом в територіальній структурі світового ринку і виконували б функцію своєрідного інтегратора економічних процесів, адже рівень інтегрованості національних економік залежить від готовності до інтеграції контактних територій. Це насамперед стосується рівня розвитку прикордонної інфраструктури та формування сприятливих умов для інтенсифікації співробітництва з сусідніми країнами. Тому перспективи субрегіонального співробітництва значною мірою визначатимуться повнотою реалізації

підходу, який забезпечує пріоритет інтересів регіону. В межах Єврорегіонів, як організаційної форми прикордонних відносин, місцеві органи мають можливість розробляти спеціальні програми економічного, культурного і гуманітарного впливу, реалізовувати конкретні проекти, розв'язувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології.

Так, функціонування Карпатського Єврорегіону зробило можливим реалізацію ряду проектів, які забезпечили розвиток міжнародного туризму, вдосконалення транспортної інфраструктури та рекреаційного комплексу, створення Карпатського Фонду та Асоціації Університету. Карпатський Фонд підтримував створення Взаємного Гарантійного Фонду для забезпечення позиками підприємств малого бізнесу (Україна отримала 22 гранти), сприяв розвитку спеціальної економічної зони в Рахівському районі, яка стала пілотною моделлю для економічного розвитку гірських регіонів України.

Транскордонна форма економічної інтеграції буде ефективною, якщо:

По-перше, у формуванні та подальшому функціонуванні Єврорегіонів науково обгрунтованим буде вибір території регіону з точки зору її оптимальних розмірів, гео економічного та геополітичного розташування. Найефективніше це питання вирішується, якщо адміністративно-територіальні суб'єкти мають спільні кордони та відносно рівне представництво в об'єднанні. Для України більші перспективи мають локальні, невеликі за площею території, які знаходяться у портах, біля прикордонних переходів, у районі великих транспортних вузлів, на яких можливо досягти високої концентрації іноземних інвестицій та утворити в невеликі строки нове підприємницьке середовище. Геополітичне положення України, її комунікаційна інфраструктура, рекреаційно-туристичні ресурси обумовлюють необхідність розширення прикордонного співробітництва. При цьому треба враховувати, що третина об'єму експортних послуг формується в прикордонних зонах. Прикордонні регіони користуються пріоритетом у розміщенні капіталу іноземними інвесторами (про це свідчить досвід Чехії, Словачії, Польщі).

По-друге, оптимальним буде вибір форми організації Єврорегіонів. Адміністративні органи управління територією повинні забезпечувати координацію соціальних процесів, що є надзвичайно актуальним на початкових етапах їх становлення. Але відносна незалежність у вирішенні питань співробітництва прикордонних областей не

забезпечує прискореного і збалансованого розвитку інфраструктури кордону, що призводить до непропорційного розподілу доходів між територіями за надання прикордонних послуг. Подолання цього недоліку Єврорегіонів можливе за умови забезпечення більш тісної економічної інтеграції територій. Тому заслуговує на увагу пропозиція щодо розвитку Єврорегіону як територіального господарського об'єднання з єдиним органом управління і системою розподілу прибутку. Це дозволить узгодити інтереси всіх держав-учасниць. Кожна із сторін матиме можливість використати відпрацьовані іншими економічні механізми регіонального розвитку. Наявність єдиного економічного простору на розширеній території підвищить їх привабливість для інвесторів, дозволить вирішувати завдання взаємного обміну інформацією, комплексного розвитку, узгодження планів, екологічної безпеки.

По-третє, пріоритетними напрямками транскордонного співробітництва стане організація та координація дій, спрямованих на підтримку економічної, наукової, екологічної, культурної та освітньої співпраці, сприяння в налагодженні контактів з міжнародними організаціями та інституціями. Подальший розвиток вимагатиме формування такого соціально-економічного середовища, яке забезпечить активне залучення ринкових структур в процес співпраці.

Транскордонне співробітництво обумовлює **виділення наступних етапів та пріоритетів регіонального розвитку:**

- ◆ Реалізація єдиної транспортної політики щодо митних переходів та головних транспортних напрямків, будівництва автомагістралей і головних доріг, розвитку регіональної системи залізниць, будівництва регіональних аеропортів, розвитку регіонального повітряного транспорту по Єврорегіону.
- ◆ Формування конкурентної економічної структури Єврорегіонів: прискорення економічної трансформації та ефективнішої утилізації природних ресурсів, поширення технологічних інновацій і подальший розвиток інфраструктури, яка необхідна для запровадження цих інновацій, активізація бізнесу, впровадження спільних проектів в цих галузях господарського комплексу.
- ◆ Створення спільних фондів, асоціацій, реалізація проектів спільного розвитку, укладання міжрегіональних угод, які забезпечать найефективніше використання та розвиток

потенціалів об'єднаних територій, сприятимуть формуванню єдиного господарського комплексу в межах Єврорегіонів.

- ◆ Формування однорідного соціально-економічного простору на основі поглиблення міжнародної кооперації праці між підприємствами країн-учасниць, розвитку спільної підприємницької діяльності, формування спільної банківської, транспортної та промислової інфраструктур, створення єдиного ринкового простору, фінансової системи, узгодження політики щодо регулювання потоків робочої сили, вирівнювання економічного та соціального рівнів розвитку територій, які входять в Єврорегіони.

В аспекті регіональної політики в сфері освіти

Європейський досвід переконливо свідчить, що чим вищий освітній рівень населення, тим потужніша держава, тим заможніший її народ. Врахування цієї світової закономірності – нагальне завдання для України, яка, за даними ООН, у 1995 році займала лише 40-е місце в світі за рівнем освіченості населення.

Нагромаджені в останні десятиліття проблеми і протиріччя вимагають принципового перегляду всієї вузівської практики, що склалася, розробки нової концепції перебудови вищої школи, реформування системи вищої освіти в бік її більшої демократизації, фінансово-економічної переорієнтації та інтеграції у систему міжнародної освіти, формування, так званої, регіональної політики в сфері освіти з урахуванням специфіки регіону, що, власне, визначає спектр попиту на кваліфікованих спеціалістів. Для цього назріли об'єктивні передумови, які роблять неминучими зміну соціально-економічного механізму освіти:

- ◆ стало можливим приєднання України до інтеграційних процесів у міжнародній економіці, що передбачає включення української системи освіти в єдиний загальноосвітній простір;
- ◆ розпочався перехід до нової стадії розвитку цивілізації – тобто постіндустріального інформаційного суспільства, що спричинило кризу старої моделі освіти одночасно із загальною кризою в суспільстві.

У таких умовах набуває особливої значущості роль освіти як соціального інституту. У зв'язку з цим, труднощі адаптації до нового суспільного ладу множаться на труднощі адаптації до економічних негараздів.

Посилюється розрив між конституційними гарантіями в галузі освіти, реальним фінансуванням і рівнем освітніх послуг, нестабільним виділенням бюджетних асигнувань, нерозвиненістю легальних механізмів залучення позабюджетних засобів, відсутністю реального контролю за використанням наявних ресурсів, які деструктивно впливають на освітній процес. На сьогодні майже не діють чинники, які впливають на якість освіти.

Виходячи із вищезазначеного, учасники конференції рекомендують низку заходів щодо більш ефективного та інтенсивного проведення **реструктуризації та реформування вітчизняної системи освіти:**

1. Виокремилась чітка тенденція до **регіоналізації та конкретизації установ і закладів**, в рамках якої необхідно:

- ◆ виробити чіткі критерії розподілу повноважень у наданні освітніх послуг між центром і регіоном з урахуванням зарубіжного досвіду;
- ◆ забезпечити фінансову базу, адекватну функціям місцевих органів влади;
- ◆ сформувати регіональний моніторинг.

Так, регіональна програма розвитку освіти повинна мати регіональний моніторинг попиту і пропозиції в спеціалістах та можливостях професійного навчання незайнятого населення. Такий банк даних треба періодично оновлювати оперативною вірогідною інформацією підприємств, організацій різних форм власності, приватних фірм, місцевих органів влади про організацію самозайнятості.

2. Необхідно формувати регіональну освітню політику, основними характеристиками якої повинні бути:

- ◆ децентралізація забезпечення різних культурних та соціально-економічних потреб, перетворення освіти в один з факторів соціально-культурного розвитку;
- ◆ погодження регіональних освітніх інтересів з державними.

3. Вищі заклади освіти (ВЗО) мають встановлювати тісні зв'язки з обласними і районними державними адміністраціями, органами народної освіти, державними службами зайнятості населення:

- ◆ підвищити конкурентоспроможність випускників ВЗО на ринку праці.
- ◆ сформувати так звані регіональні науково-координаційні центри, які б також забезпечували і координування

узгодженості співіснування закладів освіти різних форм власності та направленості, відповідність навчальних програм на забезпечення ефективності функціонування освітніх послуг регіону.

4. Незважаючи на економічну кризу і падіння валового внутрішнього продукту освітянська галузь потребує додаткових джерел фінансування. В державі та її регіонах значного розповсюдження набув інститут недержавної освіти з платою за навчання, розширеним ринком освітніх послуг. Новий механізм фінансування освіти поєднує елементи прямого централізованого та непрямого фінансувань, визначення переліку безкоштовних і платних освітніх послуг для учасників навчально-виховного процесу. Крім того, повинна розвиватись багатоканальна фінансова система: державне фінансування основних досліджень, фінансування, яке здійснюється місцевим керівництвом, фірмами та підприємствами; приватні пожертвування та спеціальні фонди і т.д. Також необхідно створити систему студентських стипендій та (безпроцентну) соціальну систему студентських кредитів.

З метою підвищення освітнього рівня людського капіталу та інтелекту і їх відповідності до змін у всіх сферах українського суспільства, навчальні плани і програми в закладах освіти повинні бути «гуманітаризовані». Це означає, що суспільні науки, а саме історія, мови, право, економіка та інші повинні бути включені при отриманні як гуманітарної, так і технічної вищої освіти.

Університети мають стати незалежними центрами наукової і дослідницької роботи і впливати на формування та поширення суспільної думки. Вони мають відігравати важливу роль в навчанні людей, які не є найманими працівниками, або є особами, що планують створити свій власний бізнес. Щоб сприяти утворенню і розвитку малих чи середніх фірм (SME), ці підприємці повинні бути компетентними не лише у тій сфері, в якій вони працюють, але й оволодіти знаннями інших галузей, наприклад, принципами бухгалтерського обліку, основами податкової системи, права, фінансування та ін.

Система освіти має бути спрямована на підвищення рівня життя людей завдяки забезпечення можливостей і розширення інтелектуальних аспектів праці та постійне вдосконалення професійних вмінь і знань, і в той же час гарантувати можливість застосування

результатів економічного і технічного прогресу для підвищення суспільного добробуту.

Система вищої освіти повинна забезпечувати підготовку і перепідготовку трудових ресурсів України. Вона має розвиватися у європейському контексті, враховуючи реалії і перспективи соціально-економічного, наукового і полікультурного розвитку.

4. ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

*(За результатами Четвертої міжнародної наукової конференції
«Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз:
інвестиційні аспекти», Ялта–Форос, Україна, 13–15 вересня 1999 р.)*

4.1. РЕЗЮМЕ

Конференція проведена Тернопільською академією народного господарства (Україна) та Університетом ім. Й.В. Гете Франкфурту-на-Майні (Німеччина) під егідою Міністерства освіти України за сприянням Комісії Європейських співтовариств. До організаційного комітету надійшли пропозиції від 273 науковців, практичних працівників, представників стратегічних інвесторів, урядовців і політиків. Безпосередню участь у конференції взяло 145 осіб, з них 33 учасники представляли Австрію, Болгарію, Канаду, Францію, Німеччину, Мексику, Польщу, Росію, Швейцарію, США.

Учасники конференції рекомендували орієнтувати **українську інвестиційну стратегію** на використання банківської системи та фінансових ринків для фінансування інвестиційних процесів, як це робиться в континентальній Європі. Вона має базуватися на внутрішніх заощадженнях та джерелах фінансування та використанні, а не знищенні існуючого виробничого потенціалу і супроводжуватись створенням потужної регуляторної системи. Інвестиційними пріоритетами України є інфраструктурні галузі (будівництво автомобільних доріг, залізниць, аеропортів; розвиток усіх видів транспорту, енергетики, водопостачання, водоочищення, телекомунікацій, системи освіти). Зроблено також висновок про доцільність перетворення галузевих міністерств у підрозділи єдиного Міністерства економіки і створення Державної інвестиційної компанії з функціями вироблення політики і засобів розподілу ресурсів на

користь найприбутковіших проектів та у галузі, що визначатимуть структуру майбутнього.

В аспекті галузевої інвестиційної політики треба розпочинати з модернізації та відродження реального сектора економіки, віддаючи перевагу галузям, продукція яких має високу еластичність попиту за доходами, а капітал – високу швидкість обороту. Для активізації ПП нагальним є прийняття спеціального закону захисту інтересів зарубіжних інвесторів та розробка мотиваційної програми стратегічних («грін філд») інвесторів і преференційного ставлення до них. **В аспекті регіональної інвестиційної політики** Україна повинна підтримувати транскордонне співробітництво та покращувати умови транскордонних операцій, створюючи вільні економічні зони і єврорегіони, у яких застосовувати режими продажу всіх підприємств державної форми власності, вільної купівлі та довгострокової оренди землі. **В аспекті розвитку фінансового ринку та його інституцій** зусилля варто концентрувати на тому, щоб перейняти європейську систему універсальних банків та небанківських установ, створити Український банк реконструкції і розвитку, залучити до активної діяльності в країні іноземні банки, розв'язати «гордіїв вузол» безнадійних кредитів, сформувати ринок цінних паперів. **В аспекті сприяння політиці інвестицій** рекомендується системна оцінка і зміна законодавчих актів і постанов уряду України з позицій відповідності їх завданням суттєвого зниження рівня непевності та підвищення ефективності, надійності і прозорості економічної політики, а також діяльності по її реалізації, відмові від державного протекціонізму, посиленню стимулюючої складової податкового законодавства.. **В аспекті реалізації Угоди про партнерство і співробітництво України і ЄС** пропонуються заходи по поглибленню поділу праці з фірмами країн ЄС та зміні структури експорту-імпорту України до ЄС та з ЄС.

Вступ

13–15 вересня 1999 р. у Форосі (Крим) відбулася четверта міжнародна наукова конференція з проблем інтеграції України в Європейський Союз. Якщо перші три були присвячені теоретико-стратегічним, мікроекономічним, соціально-економічним та регіональним проблемам входження України до Європейської економічної спільноти, то четверта – інвестиційним аспектам. Предметом дискусій були такі важливі питання, як розробка і реалізація інвестиційної стратегії України, галузева і регіональна

політика інвестицій у контексті економічної інтеграції у ЄС, становлення і розвиток в Україні дієвої системи інституцій інвестиційного ринку та конкретних його фіксованих інструментів, інвестиційних аспектів Угоди про Партнерство та Співробітництво між Україною та ЄС, формування сприятливого інвестиційного клімату.

Конференція проводилась згідно з «Планом заходів щодо забезпечення реалізації стратегії інтеграції України до Європейського Союзу та пріоритетів спільної робочої програми імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом».

Організатори конференції: Міністерство освіти України, Комісія Європейських Співтовариств, Тернопільська академія народного господарства (Україна) і Університет ім. Йоганна-Вольфганга Гете Франкфурту-на-Майні (Німеччина).

В роботі конференції взяли участь: заступник міністра освіти України Б. Холод, начальник управління кадрів міністерства освіти України А. Погребняк, перший секретар Представництва Європейської Комісії в Україні Д. Джугляріс, координатор програми Представництва Європейських Комісій в Україні А. Сидоренко, економічний радник UEPLAC О. Секарев, Президент фундації «Відродження» (Женева) і ТАНГ, Голова Наглядової Ради Міжнародного центру перспективних досліджень (Київ) і Міжнародного інституту менеджменту «МІМ-Київ» Б. Гаврилишин, Президент Академій економічних наук України М. Чумаченко (Київ), директор Інституту економіки НАН України І. Лукінов (Київ), директор інституту економічного прогнозування НАН України В. Геєць (Київ), директор інституту регіональних досліджень НАН України М. Долішній (Львів), директор Інституту економіки промисловості НАН України О. Амоша, директор інституту державних фінансів Університету Франкфурта-на-Майні Д. Біль, директор інституту дидактики вищої економічної освіти Університету Франкфурта-на-Майні У.П. Ріттер, завідувач кафедри економіки і соціальної політики Університету Франкфурта-на-Майні Р. Айзен, директор Московського інституту економіко-математичного моделювання Є. Кулічков, керівник Координаційного бюро з питань надання консультаційної допомоги у сфері економіки при посольстві ФРН в Україні К. Брюмер, радник Міністерства фінансів США у Національному банку України Д. Бек, заступник представника міністерства економіки Німеччини в Україні А. Шер, професор Сорбонського університету (м. Париж) Ж. Дюшен, народний депутат

України М. Павловський, голова Тернопільської обласної ради В. Олійник, заступник голови Тернопільської обласної державної адміністрації Б. Андрушків, керівник групи радників з макроекономічної політики Голови НБУ В. Лисицький, начальник відділу НБУ Т. Мусієнко, начальник управління співробітництва з ЄС Міністерства економіки України В. Бессараб, представник компанії Siemens в Україні М. Поммерт, представник компанії Дойче Телеком в Україні Ю. Пост, економічний радник консорціуму DSIRZ-GTZ-Wenner and Cie Р. Балакін, радник з правових питань, UEPLAC Є. Прокопенко, віце-президент інвестиційної компанії KINTO А. Федоренко та інші.

До Організаційного комітету надійшли матеріали від 273 авторів, з них 237 – з України. Безпосередню участь у конференції взяли 145 науковців, стратегічних інвесторів, представників виконавчої та законодавчої влади, працівників міністерств, відомств з 11 країн. З них 112 представили Україну, 12 – США, 11 – Німеччину, двома учасниками були репрезентовані Франція і Швейцарія, одним – Австралія, Болгарія, Канада, Мексика, Польща, Росія.

Враховуючи актуальність проблематики детермінованої інтеграцією України в Європейський економічний простір, рівень її наукової розробки, необхідність розширення кола дослідників та підвищення результативності досліджень, роль вільного обміну ідеями, учасники Четвертої міжнародної конференції підтвердили важливість перетворення конференції з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз у постійно діючу форму розвитку наукових досліджень.

Підготовка Міжнародним програмовим комітетом та виконавчою дирекцією Рекомендацій і «Аналітичної записки» четвертої міжнародної наукової конференції «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: інвестиційні аспекти» базувались на аналізі висновків та пропозицій практично всіх її учасників, але найбільший вплив на формування підсумкових документів справили матеріали і виступи Величко Адашова (Болгарія), Роланда Айзена (Німеччина), Олександра Амоші (Донецьк), Володимира Андрущенко (Тернопіль), Олександра Антипова (Луганськ), Савелія Аптекара (Донецьк), Романа Березюка (Тернопіль), Валерія Бессараба (Київ), Ірини Білоусової (Київ), Дітера Білля (Німеччина), Ірини Бузько (Луганськ), Миколи Бутко (Чернігів), Бістри Васілевої (Болгарія), Юрія Василенка (Київ), Володимира Вихруща (Тернопіль), Людмили

Гаврилюк (Тернопіль), Олени Гаврилюк (Тернопіль), Валерія Геєця (Київ), Ірини Гладій (Тернопіль), Якова Гончарука (Львів), Зіновія Гуцайлюка (Тернопіль), Вячесава Денисова (Росія), Мар'яна Долішнього (Львів), Збишека Домбровського (Тернопіль), Ніни Дорош (Тернопіль), Жерара Дюшена (Франція), Анатолія Загороднього (Львів), Вадима Загребного (Київ), Леоніда Канищенка (Київ), Михайла Клапківа (Тернопіль), Владислава Ковальчука (Слов'янськ), Вячеслава Ковальчука (Тернопіль), Василя Коломійчука (Тернопіль), Івана Копича (Львів), Ірина Кравченко (Київ), Лариси Кривенко (Полтава), Любові Кримської (Запоріжжя), Андрія Крисоватого (Тернопіль), Іва Крозе (Франція), Ярослава Крупки (Тернопіль), Євгена Кулічкова (Росія), Сергія Куницина (Крим), Віталіни Куриляк (Тернопіль), Віктора Лисицького (Київ), Сергія Лондара (Львів), Івана Лукінова (Київ), Зоряни Луцишин (Тернопіль), Вячеслава Ляшенка (Донецьк), Анатолія Мазаракі (Київ), Івана Малого (Київ), Олени Мартякової (Донецьк), Алли Мельник (Тернопіль), Вікторії Мельник (Тернопіль), Наталії Миколайчук (Херсон), Ірини Михальчук (Тернопіль), Івана Миценка (Кіровоград), Анатолія Мокія (Львів), Тетяни Оболенської (Київ), Василя Олійника (Тернопіль), Апостолоса Папафіліппа (Греція), Галини Партин (Львів), Олександра Передрія (Ужгород), Світлани Писаренко (Львів), Стояна Проданова (Болгарія), Любові Процик (Тернопіль), Ульріха Петера Ріттера (Німеччина), Ксав'є Ріше (Франція), Євгена Савельєва (Тернопіль), Володимира Савчука (Київ), Анатолія Семенова (Донецьк), Олексія Сєкарева (Німеччина), Джоді Сіmek (США), Юлії Скіп (Тернопіль), Георгія Скудара (Краматорськ), Тайсона Сміта (США), Олени Сохацької (Тернопіль), Наталії Тарнавської (Тернопіль), Юлії Узунової (Болгарія), Олександра Устенка (Тернопіль), Людмили Фарини (Київ), Михайла Федірко (Тернопіль), Анатолія Федоренка (Київ), Романа Федоровича (Тернопіль), Томаса Феннена (Київ), Леоніда Фільштейна (Кіровоград), Алонзо Хадкінса (США), Вадима Християновського (Донецьк), Миколи Чирака (Тернопіль), Миколи Чумаченка (Київ), Михайла Швайки (Київ), Степана Шкарабана (Тернопіль), Миколи Янковського (Горлівка).

4.2. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Удалено:

Минає 10 років із початку розвою глибоких процесів ринкового реформування та співробітництва між постсоціалістичними і ринковими економіками у напрямі інтеграції. Однак для України це був період фактично втрачених можливостей.

Україна, з одного боку, не спромоглася створити власну модель реформування, а з іншого – запозичити позитивний досвід ринкових перетворень своїх найближчих сусідів – Угорщини, Польщі, Чехії, які нині є першими кандидатами до вступу в ЄС. У той час, коли у країнах Східної та Центральної Європи, інших державах СНД економічні процеси стабілізувалися і розпочався період зростання, в Україні триває економічний спад. Так, обсяг ВВП характеризується незмінною знижувальною тенденцією і нині склав лише 37% від рівня 1990 р., загострюються проблеми бідності та безробіття, населення країни зменшується, до критичної межі знизився рівень економічної привабливості України в очах західних партнерів, у народі панує зневіра у можливості позитивних змін і відчутно зростає ностальгія за минулим. Водночас не відбулося реальних зрушень в інтегруванні України до європейської економічної спільноти. Хоча український експорт у розвинені ринкові країни почав зростати, однак його структура свідчить про тенденцію наростання в країні ознак економіки «периферійного» типу. Вона має низький інвестиційний рейтинг, який продовжує знижуватись: у 1998 р. порівняно із попереднім частка реальних іноземних інвестицій у ВВП зменшилася на 6,9%, за прогнозом Міжнародного центру перспективних досліджень у 1999 р. їх обсяг скоротиться на 9,6%, а у 2000 р. – на 6,1%.

У зв'язку з цим виняткової актуальності набуває розв'язання як теоретичних, так і практичних аспектів проблеми інвестування в українську економіку в контексті її інтеграції до європейської економічної спільноти. Саме тому увага учасників Четвертої міжнародної наукової конференції зосередилася на обговоренні широкого кола питань, пов'язаних із формуванням української інвестиційної стратегії за умов посилення інтеграційних процесів і глобалізації світогосподарських зв'язків.

Конференція викликала непересічний інтерес як економістів, так і законодавчих та урядових структур, стратегічних інвесторів, представників бізнесових кіл не лише України, а й Болгарії, Канади, Німеччини, Росії, США, Швейцарії, Швеції, Франції. До організаційного комітету надійшли пропозиції від 273 науковців,

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

практичних працівників і політиків, а безпосередню участь у конференції взяло 120 осіб.

На конференції були розглянуті такі важливі питання:

- ◆ Інвестиційна стратегія України
- ◆ Галузева політика і політика інвестицій
- ◆ Регіональна інвестиційна політика
- ◆ Розвиток фінансового ринку та його інституцій
- ◆ Сприяння політиці інвестицій
- ◆ Угода про Партнерство та Співробітництво між Україною і ЄС

Їх розгляд дозволив учасникам конференції:

***Рекомендувати Президенту України,
Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України,
відповідним міністерствам і відомствам***

I. В аспекті інвестиційної стратегії України

1.1. Українська інвестиційна стратегія повинна бути зорієнтована на створення більш сприятливих, надійних та стабільних основ для українських та іноземних інвесторів:

- ◆ скасування надто бюрократичних вказівок,
- ◆ гармонізацію невідповідних вказівок,
- ◆ створення нових вказівок для залучення іноземних інвесторів,
- ◆ послаблення спотворюючого ефекту багаторазового (мультиплікаційного) оподаткування.

Одним з важливих елементів української інвестиційної стратегії повинен стати розвиток та фінансування малого та середнього бізнесу (SME), що створить нові робочі місця та підвищить доходи в Україні.

1.2. Українська інвестиційна стратегія повинна використовувати банківську систему та фінансові ринки для фінансування як це робиться в континентальній Європі.

1.3. Визначальним аспектом інвестиційної моделі повинна стати орієнтація на краще використання внутрішніх заощаджень та джерел фінансування, які дадуть початковий поштовх до розв'язання інвестиційної кризи, зламу спадної тенденції і наступного дедалі зростаючого залучення прямих та «портфельних» іноземних інвестицій. Забезпечення «першопоштовху» інвестиційного поживлення повинно базуватись на використанні, а не на знищенні

Удалено:
економіка

Формат: С

Удалено:
що сприяють

Удалено:
аспекти

Удалено:

Удалено:
сприятливої
клімату в У

Отформат
10,5 пт

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:
тип (превалю
банківської
“британо-ам
провідна ро
фондового р

Формат: С

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

існуючого виробничого потенціалу і супроводжуватись створенням потужної регуляторної системи.

1.4. Враховуючи фактори вигідного геополітичного розташування України між Сходом і Заходом, з одного боку, та критичного стану її економіки, втрати конкурентоспроможності високотехнологічних галузей виробництва, необхідності переходу до постіндустріальної стадії і формування «інформаційного суспільства», началом усіх начал у інвестиційних процесах повинна стати орієнтація на інфраструктурні галузі – будівництво автомобільних доріг, залізниць, аеропортів, усіх видів транспорту, енергетики, водопостачання та водоочищення, телекомунікацій та системи освіти.

1.5. Пріоритетним має стати також спрямування інвестиційних потоків у «людський капітал», що передбачає реформування і вдосконалення системи освіти. Вона повинна краще задовільняти потреби майбутнього суспільства послуг та інформації. Політику держави у галузі освіти доцільно спрямувати на зростання державного фінансування підготовки спеціалістів вищої кваліфікації і забезпечення у близькій перспективі переходу до системи загальної вищої освіти та її інтегрування у світовий, перш за все – у європейський освітній простір.

1.6. Основною метою економічної політики повинно стати створення сприятливого інвестиційного клімату. У державному секторі економіки та на підприємствах із впливовою часткою державного капіталу створити таку систему управління, яка усунула б прямий адміністративний вплив на підприємства.

Зокрема радикально змінити нинішню роль галузевих міністерств, перетворивши їх у підрозділи єдиного Міністерства економіки.

II. В аспекті галузевої інвестиційної політики

2.1. Орієнтувати галузеву інвестиційну політику на модернізацію та відродження реального сектора економіки, на початковій стадії головно на галузі, продукція яких має високу еластичність попиту за доходами, а капітал – велику швидкість обороту.

2.2. Для активізації прямих зарубіжних інвестицій нагальною необхідністю є прийняття спеціального закону захисту інтересів зарубіжних інвесторів, яким треба передбачити сталість економічних «правил гри», заборону втручання органів місцевої влади у господарську діяльність і гарантію особистої безпеки представникам іноземних фірм, надання безвізового статусу.

Удалено:

Удалено:

Удалено:
сфери виробничої інтелектуальної

Удалено:
тенденції складання державного

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:
повинен перекваліфікувати управління активами Державного інвестиційного фонду функціями про розподіл ресурсів на найприбутковіші галузі, що становлять підтримки і розвитку структури в 1.6. Для створення сприятливого інвестиційного клімату про проведення системи управління з

Удалено:

Удалено:

Удалено:
інвестицій

Удалено:

2.3. Передбачити у мотиваційній програмі залучення стратегічних інвесторів та преференційне ставлення до них:

- ◆ визначення кола стратегічних інвесторів («грін філд» інвесторів, інноваційні галузі, і т.д.),
- ◆ надання їм права купівлі або довгострокової оренди землі відповідно до визначених мінімальних інвестицій та надання відповідних концесійних угод,
- ◆ непідпорядкованість стратегічних інвесторів місцевій владі для захисту їх від сваволі чиновників.

III. В аспекті регіональної інвестиційної політики

3.1. Інвестиційна стратегія України повинна підтримувати транскордонне регіональне співробітництво та покращити умови транскордонних операцій. Це передбачає створення Єврорегіонів.

3.2. У порядку економічного експерименту та для прискорення економічного розвитку і покращення інвестиційної привабливості України створити «вільні економічні зони». Ретельно розробити тарифні та податкові концесії, щоб уникнути спотворення конкуренції.

3.3. На території «вільних економічних зон» застосувати режим продажу всіх підприємств державної форми власності на основі правил, які ще потрібно визначити.

3.4. У «вільних економічних зонах» впровадити режим вільної купівлі та довгострокової оренди землі для всіх інвесторів.

IV. В аспекті розвитку фінансового ринку та його інституцій

4.1. Суттєво підвищити віддачу традиційних і вже діючих в Україні фінансових інституцій (Національного і комерційних банків, фондових і товарних бірж, кредитних спілок, інвестиційних компаній).

Розробити механізм функціонування щойно створених (національного депозитарію, кредитно-гарантійної установи).

Крім того, створити нові установи, як наприклад Український банк реконструкції і розвитку (УБРР). УБРР повинен мати особливий статус як установа незалежна від уряду з національними та міжнародними гарантіями, які б могли стати центральною ланкою у реанімації і розвитку інвестиційного процесу в Україні, зокрема,

Удалено:

Удалено:
інвестицій

Удалено:

Формат: С

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:
екстериторі

Удалено:
інвестиційн
України пер
визначення
прискоренн
культурног
розвитку пр
територій у
«єврорегіон
таких та роз
економічно
використанн

Удалено:

Удалено:
«тіньовою»
корупцією т
злочинністк

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

4.2. Україна повинна перейняти Європейську систему універсальних банків та небанківських фінансових установ.

4.3. Розв'язати «гордіїв вузол» безнадійних кредитів (сумнівної заборгованості) методом їх реструктуризації або скасування.

4.4. Нормативна система та регулювання довгострокових кредитів в Україні повинні бути модернізовані. Оподаткування довгострокових кредитів повинно бути зменшено з врахуванням високого ризику та для залучення нових інвестицій. Нарешті, слід активізувати ретельно розроблену систему регулювання капіталопотоків.

4.5. Необхідно здійснити рішучий поворот від сформованих в Україні монополістичної і олігополістичної моделей функціонування ринку кредитних ресурсів до конкурентних засад у банківській справі. При цьому потрібно не гальмувати проникнення іноземних банків на ринок кредитних ресурсів.

4.6. Для зниження ризику довготермінового кредитування необхідно впровадити ефективну систему індексації депозитів, а також надійні гарантії їх повернення. Для цього:

- ◆ сформувати механізм взаємозв'язку між комерційними банками та новоствореною інституцією Кредитно-гарантійною установою (КГУ) щодо гарантування надійності кредитів підприємств малого і середнього бізнесу
- ◆ здійснити «прив'язку» валютного курсу гривні до курсу EURO.

4.7. Сформувати ринок цінних паперів в Україні на основі повноцінного функціонування всього комплексу фінансових інструментів (опіони, ф'ючерси, форвардні угоди, процентні і валютні свопи, облігації корпорацій) і відкрити цей ринок для іноземних цінних паперів.

4.8. Розробити і впровадити систему вітчизняних фондових індексів:

- ◆ індексу, здатного оцінювати інвестиційний клімат;
- ◆ індексу для прогнозування кон'юнктури фондового ринку;
- ◆ індексу для оцінки ефективності «портфельних» інвестицій.

4.9. Реформувати систему приватного пенсійного забезпечення, перейшовши до накопичувальної моделі і перетворивши кошти пенсійних фондів у джерело інвестування.

V. В аспекті сприяння політиці інвестицій

5.1. Українська інвестиційна стратегія повинна охоплювати ретельну оцінку законодавчих актів і постанов уряду України, які

Удалено:
банківську с
“європейськ
стимулюван
іноземних б
трансформу
банківської

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

сприяли б суттєвому зниженню рівня непевності та підвищенню ефективності, надійності та прозорості економічної політики, які повинні включати:

- ◆ спрощення правил та інструкцій стосовно ліцензування, оподаткування і репатріації прибутків;
- ◆ прийняття Цивільного кодексу і Закону про банки і банківську діяльність, що вже давно назріло;
- ◆ прискорення приватизації та зміцнення цього процесу, доступ інвесторів до приватизації, скорочення обмежень стосовно реструктуризації приватизованих підприємств;
- ◆ створення фонду за участю держави із розповсюдження інформації про Україну, ринкові перетворення в її економіці, умови підприємництва, у тому числі малого й середнього бізнесу, ринкову кон'юнктуру, щоб зацікавити інші країни, у співробітництві із Україною.

5.2. Рішуче відмовитись від політики державного протекціонізму в залученні іноземних інвестицій. Політика протекціонізму деформує конкурентну модель функціонування ринкової економіки, яка в Україні лише зароджується.

5.3.3 метою заохочення процесів залучення іноземних і вітчизняних інвестицій у реальну економіку, а також реінвестування внутрішніх накопичень, посилення стимулюючої складової податкового механізму розробити зміни до Закону «Про оподаткування прибутку підприємств», які б передбачали:

- ◆ оподаткування прямих інвестицій на боці інвестора лише за результатами їх господарського використання (в момент отримання доходу або в момент вилучення інвестицій) та за наявності об'єкта оподаткування – прибутку (пп. 5.3.7. Закону), не допускати багаторазового оподаткування;
- ◆ звільнення від оподаткування в момент залучення коштів стратегічного інвестора у вигляді інвестиційних зобов'язань, що виникають відповідно до умов некомерційного конкурсу з продажу державного пакету акцій цього підприємства під час його приватизації (пп. 4.1.6 Закону);
- ◆ поширення та розміщення інвестиційних сертифікатів порядку оподаткування, що застосовується до акцій та інших корпоративних прав, оскільки і акції, і інвестиційні сертифікати належать до виду пайових цінних паперів, а кошти, залучені

Формат: C

Удалено:

Удалено:

Удалено:

Удалено:

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

<#>

шляхом їх випуску, мають єдину економічну природу (пп. 4.2.8 Закону);

- ◆ звільнення від оподаткування сум індексації балансової вартості основних фондів та нематеріальних активів в обсягах, що не перевищують офіційно визнаного рівня річної інфляції (пп. 8.3.3. Закону);
- ◆ виключення зі складу валового доходу інвестора додатково одержаних акцій внаслідок інфляції (збільшення номінальної вартості акцій), які передаються йому безоплатно внаслідок збільшення статутного фонду акціонерного товариства на суму, що не перевищує індексації основних фондів емітента таких корпоративних прав (пп. 4.1.6 Закону);
- ◆ поширення пільгового режиму оподаткування на дивіденди у разі виплати їх у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих підприємством, яке нараховує дивіденди, незалежно від того, чи змінює така виплата пропорції (частки) участі окремих акціонерів (власників) у статутному фонді підприємства-емітента (пп. 7.8.5 Закону);
- ◆ встановлення єдиного національного режиму оподаткування дивідендів по корпоративних правах (п. 13.2 Закону).

VI. В аспекті реалізації Угоди про Партнерство і Співробітництво України і ЄС

6.1. Успішна реалізація Угоди про Партнерство і Співробітництво України і ЄС потребує:

- ◆ здійснення радикального ринкового реформування як передумови будь-яких двосторонніх і багатосторонніх політичних рішень стосовно українсько-європейського зближення та інтеграції;
- ◆ технологічної кооперації в окремих галузях, залучення прямих інвестицій у виробництво і розвиток галузевої торгівлі (intraindustry trade), виходячи із того, що Україна ще далеко не вичерпала свого потенціалу в експорті процесемної продукції;
- ◆ реструктуризації українських підприємств машинобудівної і металургійної галузей, у яких Україна традиційно мала міцні позиції, та опанування ними правил ринкової поведінки, що дає шанс у використанні їх потужностей у галузевому поділі праці із фірмами ЄС;

Удалено:
нерезидентів
необгрунтовано
безпідставно
додатковим
репатріації д
отриманих в
Україні

Удалено:

Формат: С

- ◆ забезпечення істотних змін у структурі вивозу товарів, що дало б змогу підтримати належний рівень експорту до ЄС у середньотерміновій перспективі (3-5 років); Україна ще далеко не використовує конкурентні переваги, зокрема наявність дешевої і водночас кваліфікованої робочої сили, існування високотехнологічних галузей, які зможуть перетворити Україну на одного із провідних торгових партнерів Заходу.
Україна повинна відмовитись від ухвалення законів, що суперечать Угоді.

Удалено:

4.2. АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Вступ

Процеси економічної інтеграції України до ринкової Європи гальмуються, так і не розпочавши свого справжнього розвитку. Це зумовлено насамперед тим, що ринкове реформування української економіки не набуло справжнього динамізму. Наша країна, яка за оцінками незалежних експертів мала чи не найліпші стартові умови серед пострадянських країн для ринкового реформування, так і не розпочала рішучих ринкових перетворень. Ситуація ускладнюється системною кризою економіки, яка продовжує поглиблюватися. За даними Міністерства економіки України, частка нашої країни у світовому ВВП зменшилась від 0,8% у 1990 році до 0,3% у 1997 році, у розрахунку на душу населення величина ВВП за цей же період зменшилась від 4,2 тис. доларів до 0,976 тис. доларів, продуктивність праці у промисловості знизилась від 0,63 до 0,40 від світового рівня, прийнятого за 1, у цілому ж обсяг ВВП у 1998 році становив тільки трохи більше четверті від рівня 1989 р. Тривожить те, що економічний спад триває, темпи падіння ВВП хоча й знизились, однак і за останніх два роки склали більше 7%.

Україна не змогла використати позитивний досвід ринкових перетворень у таких країнах, як Польща, Чехія, Словенія, Угорщина,

які або вже подолали кризу і перевищили докризові показники 1989–1990 років, або виходять на докризовий рівень завдяки проведенню ринкових реформ. Ми не спромоглися створити власну національну модель реформування.

Україна втратила інвестиційну привабливість, не користується прихильністю західних інвесторів внаслідок не тільки гальмування ринкових перетворень, а й двозначності та недосконалості правових норм, які постійно змінюють правила «економічної гри», не дають гарантії стабільності для стратегічних інвесторів. Частка реальних іноземних інвестицій в українську економіку постійно зменшується.

Тому виняткової актуальності набуло розв'язання проблем як внутрішніх, так і іноземних інвестицій в українську економіку в загальному контексті її інтеграції до Європейського Союзу, а відтак – перетворення України в цивілізовану європейську державу. Невипадково увага учасників Четвертої міжнародної наукової конференції концентрувалась на обговоренні тих питань, які пов'язані із формуванням національної стратегічної інвестиційної моделі України за умов посилення загальносвітових інтеграційних процесів і глобалізації світогосподарських зв'язків. Конференція в цілому викликала значний інтерес не тільки науковців, а й уряду країни, законодавчих структур, стратегічних інвесторів, бізнесменів із багатьох європейських країн, США і Канади.

Обговорення широкого кола актуальних проблем інвестиційного процесу в контексті входження України в європейський економічний простір призвело до наступних теоретичних і методологічних висновків та практичних рекомендацій.

I. В аспекті інвестиційної стратегії України

Ми виходимо з того, що економіка України не є «недорозвинутою», однак, перебуваючи в затяжній економічній кризі, при наявності фактора висококваліфікованої робочої сили, вимагає для свого розвитку зростання акціонерного капіталу і поліпшення його якості. На розв'язання цієї проблеми впливають фактори трьох порядків: глобалізація світогосподарських зв'язків та інтеграційні процеси; об'єктивні умови, що визначають існуюче становище у національній економіці та перспективи його зміни; фактори, що забезпечують створення системи приймання іноземних капіталів.

Аналіз інвестиційних процесів у світовій економіці і в країнах з перехідною економікою, зокрема, свідчить, що:

Удалено:

Отформат
10,5 пт, укр

- ◆ при цьому загострилася проблема співвідношення обсягів внутрішніх і зовнішніх інвестицій, оскільки домінування останніх у ряді країн викликало дефіцит платіжного балансу, посилення соціально-економічних диспропорцій.

Україна за активністю інвестиційної діяльності та інвестиційною привабливістю суттєво відстає від таких країн Центральної і Східної Європи, як Угорщина, Польща, Чехія, Словенія та країн Балтії. Рівень соціально-економічного розвитку, спосіб виробництва і розподілу матеріальних благ, структура експорту та особливості входження в світову господарську систему свідчать про формування в Україні ознак економіки «периферійного» типу. Скорочення інвестицій відбувається за всіма джерелами інвестування. Значний інвестиційний спад став катастрофічно загрозливим і вже веде до руйнування нагромадженого капіталу (діючих підприємств і житлово-комунального господарства).

Аналіз факторів інвестиційної кризи в Україні свідчить, що в її основі лежать такі негативні явища:

- ◆ недостатність джерел внутрішніх інвестицій та дій з їх мобілізації; фактичне знищення заощаджень на початку перехідних процесів та нереальність їх суттєвого збільшення у найближчий період, недостатність амортизаційного фонду та використання його не за призначенням, незначна капіталізація прибутків госпозрахункових підприємств в інвестиції;
- ◆ відсутність позитивних змін у структурній корекції економіки, зростання частки капіталомістких та енергомістких галузей у структурі капітальних вкладень;
- ◆ невідповідність задіяним механізмам щодо створення умов зрівноваженого попиту і пропозиції на інвестиції, властивим ринковій економіці, існуючого інституціонального середовища: недостатність банківської системи як реального інструмента інвестиційної діяльності; нерозвинутість і недостатня дієвість інших фінансових інституцій (фондових і товарних бірж, кредитних спілок, інвестиційних компаній тощо), недостатня вертикальна структуризація товарного і фінансового ринків, і відповідно, недостатнє застосування використовуваних у європейських країнах інструментів фінансового ринку, формування монопольної та олігопольної моделі ринку фінансових ресурсів;
- ◆ нерозвинутість фізичної інфраструктури;

Удалено:

Формат: С

- ◆ недостатність інвестиційних ресурсів у «людський» капітал, в науку, який супроводжується прирівнянням її до необов'язкових атрибутів суспільного життя;
- ◆ недостатня інвестиційна привабливість українського ринку для іноземних інвесторів, мотивована в основному політичною та фінансовою нестабільністю;
- ◆ втрата надійних джерел інвестування під тиском певних політичних і економічних сил (нових структур тіньового сектора і банківської системи), які гальмують відтворювальні процеси;
- ◆ недостатньо прийнятна для України і нерациональна галузева концентрація іноземних інвестицій та недостатня діяльність з її корекції на макро- та мезорівні.

Якщо в найближчий час не буде здійснено заходів з інноваційно-інвестиційної активності, то бажаних масштабів індустріального оновлення, змін в економічному зростанні та інтеграції у європейські структури не відбудеться.

З огляду на викладене, основною методологічною проблемою, що вимагає розв'язання при виборі інвестиційної стратегії для України, є пошук варіантів переходу від сучасного стану економічної системи до стану стабільного економічного зростання і входження у світові інвестиційні процеси з метою використання ефекту глобалізації.

Для цього необхідно розробити і послідовно впроваджувати стратегічну інвестиційну модель, зорієнтовану на країни континентальної Європи, яка ґрунтується на превалюючому значенні внутрішніх джерел фінансування.

Внутрішні джерела фінансування дадуть поштовх до розв'язання інвестиційної кризи та поступового залучення прямих і «портфельних» іноземних інвестицій. Україна, як інвестиційно неприваблива, має ввести механізм регулювання внутрішніх інвестицій, їх концентрації на пріоритетних виробництвах, випереджуючи приплив іноземних інвестицій, механізм своєчасного акумулювання і швидкого інвестування інвестиційних нагромаджень за рахунок амортизаційного фонду, прибутку, рентних доходів, грошових нагромаджень державного і місцевих бюджетів, кредитних ресурсів банків, усієї фінансово-банківської системи. Необхідно «розморозити» власну економічну активність за рахунок поживлення інвестиційної та інноваційної діяльності на основі власних нагромаджень, збільшення купівельної спроможності внутрішнього ринку і розширення

Удалено:

експортних можливостей, сконцентрувати інвестиції у першу чергу в реальному секторі.

Для переходу економіки з рангу «периферійної» в ранг «центральної» країни слід окреслити галузі, які здатні забезпечити ефект «розщеплення ядра», вивільнення достатньої для прискорення розвитку енергії, концентрації інвестицій у пріоритетних галузях. Такими сферами мають стати освіта, наука, інфраструктура.

Враховуючи фактори геополітичного розташування України між Сходом і Заходом, критичного стану її економіки, втрати конкурентоспроможності високотехнологічних галузей виробництва, началом усіх начал в інвестиційних процесах повинна стати орієнтація на інфраструктурні галузі – будівництво автомобільних доріг, залізниць, аеропортів, усіх видів транспорту, енергетики, комунікацій, розбудова фінансово-банківської інфраструктури.

Пріоритетним має стати також спрямування інвестиційних потоків у «людський капітал», що передбачає реформування і вдосконалення системи освіти, її переорієнтацію із сфери виробництва на сферу інтелектуального бізнесу, підготовку спеціалістів з програмного забезпечення сучасної комп'ютерної техніки, розробки проектної документації, сучасних телекомунікаційних систем, систем медичного обслуговування.

Враховуючи обмеженість інвестиційних ресурсів в Україні і те, що основним чинником економічного зростання має стати не використання природних ресурсів, задіяних у виробництво, а високі технології, які здатні створювати нові матеріали та речовини і характерні значно вищими показниками ефективності, в інвестиційній стратегії на фоні політики активізації інвестиційної діяльності сконцентрувати увагу на зміні її структури, здійснити, де це можливо, технологічні прориви, впровадити елементи ідеології технологічних залучень.

Посилення інвестиційної привабливості України передбачає необхідність прискореного розвитку прикордонних територій у рамках існуючих «єврорегіонів» або створення таких, орієнтацію інвестиційної політики на створення «вільних економічних зон» у всіх їх класичних формах.

Стимулювати залучення іноземних інвестицій в пріоритетні галузі, розглядати залучення цих інвестицій як складний процес узгодження неспівпадаючих інтересів потенційних інвесторів і приймаючої сторони.

Удалено:

Назріла потреба переведення стихійного інвестиційного процесу в рамки системної загальнодержавної політики, формуючи її знизу, відпрацювання і впровадження на регіональному рівні механізмів обґрунтування пріоритетності інвестиційних проєктів, щодо яких слід застосовувати методи стимулювання чи дестимулювання інвестиційної активності.

Для реалізації інвестиційної стратегії певний вплив повинна зробити торгова політика країн ЄС, зокрема, зняття торгових бар'єрів на час, необхідний для нарощення інвестиційного потенціалу.

II. В аспекті галузевої інвестиційної політики

Пошук теоретичної моделі розвитку інвестиційної сфери та практичного механізму її реалізації в Україні має свої особливості й шляхи вирішення. На жаль, сьогодні інвестування в національну економіку, в тому числі за рахунок нерезидентів, здійснюється значною мірою стихійно. Така ситуація породжує нерівномірність концентрації капіталу як у галузях, так і в регіонах. Крім того, орієнтація в державотворенні на зовнішню допомогу не дала бажаних результатів.

Інвестиційна сфера України характеризується подальшим падінням обсягів діяльності. З 1990 року темпи спаду загальних обсягів інвестицій в економіку України за рахунок усіх джерел фінансування, що освоєні підприємствами різних форм власності, перевищують темпи спаду промислового виробництва майже у 4 рази.

Інвестиційна криза і загострення проблеми інвестування обумовлені рядом обставин. Скорочення обсягів виробництва не супроводжується відповідним виведенням з експлуатації застарілих та неефективних основних фондів, які залишилися на балансах підприємств. Підприємства не виводять з експлуатації морально і фізично застарілий основний капітал через нестачу фінансових коштів для інвестування заміни потужностей, що вибувають, не знаходять можливості використання наявної техніки через зміну ринкової кон'юнктури.

Цей процес супроводжується макроекономічними структурними зрушеннями на рівні галузей економіки. Найбільший спад обсягів інвестицій існує у переробних галузях, продукція яких орієнтована на кінцевий попит, а менший – у паливно-енергетичному комплексі, а також в експортоспроможних галузях. Ця тенденція підсилюється державною політикою перерозподілу інвестиційних коштів на користь

Удалено:

основних фондів. Знецінення вартості основних фондів внаслідок інфляції відбувається значно швидше, ніж їх індексація. Надходження від фондового ринку розглядають як перспективне джерело інвестицій, однак реалії сьогодення свідчать про незначні надходження від нього через недостатню відповідність механізму функціонування інституцій фондового ринку сучасним вимогам. Це зумовлене також затягуванням темпів приватизації і несприятливою економічною ситуацією для створення нових підприємств. З іншого боку, реальним попитом на вторинному ринку цінних паперів користуються акції кількох десятків підприємств-емітентів. Акції значної кількості підприємств ще тривалий час не цікавлять потенційних покупців.

Розвиток іноземного інвестування в економіку України характеризується позитивними і негативними тенденціями:

- ◆ переважання партнерів з країн, що розвиваються, за кількістю іноземних інвестицій, а партнерів з розвинутих країн – за їх розмірами, поступове збільшення частки інвестицій з країн СНД;
- ◆ реалізація спільних інвестиційних проектів, як правило, на двосторонній основі;
- ◆ орієнтація підприємств з прямими іноземними інвестиціями на виробництво товарів, якими світові ринки практично не насичені;
- ◆ обережність іноземних партнерів відносно великих інвестицій, що обумовлене відсутністю надійних гарантій їх захисту, стратегією і тактикою виходу на незнайомий і протягом тривалого часу закритий ринок;
- ◆ активність малих зарубіжних фірм, орієнтованих на швидку віддачу невеликих інвестицій або вигоду від разових операцій, часто лише посередницьких чи відверто спекулятивних;
- ◆ нерівномірність розподілу інвестицій за галузями і регіонами України, їх концентрація в промислових центрах і районах України;
- ◆ значна частка майнових внесків іноземних інвесторів у загальних обсягах інвестицій, недостатнє використання механізмів фінансового ринку для інвестування.

Для ефективного залучення та використання внутрішніх інвестиційних джерел найважливішою передумовою є державне, правове і організаційне забезпечення інвестиційної діяльності у виробничих та господарських структурах усіх форм власності.

Удалено:

Формат: С

інвестиційної діяльності, організації інвестиційного процесу в регіонах;

- ◆ недостатнє використання інститутів спільного інвестування у забезпеченні реалізації інвестиційних програм і економічного зростання в регіонах.

З огляду на викладене, формуючи регіональну політику, Україна має реалізувати за всіма її напрямками національну інвестиційну стратегію. При цьому важливо, вирішуючи проблему з позицій активної конкурентної політики, в рамках регіонів забезпечити економічну та екологічну безпеку, комплексне використання наявних ресурсів, у нерозривному зв'язку з вибраними пріоритетами поглиблювати територіальний розподіл праці, розвивати сучасну інфраструктуру та місцеві ринки капіталу, органічно пов'язати загальнонаціональну модель міжрегіонального розвитку з територіальними моделями відтворювальних процесів, використати позитивні ефекти взаємозв'язку і взаємовпливів економіки України та економік передових країн європейського співтовариства.

У напрямку реалізації регіональної інвестиційної політики необхідно:

- ◆ виробити особливий підхід до інвестиційної політики регіону як критичної оцінки самої потреби, чіткого визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку і проектування потреб у часі й просторі;
- ◆ використати такі можливості регіонів у створенні факторів стимулювання інвестиційних процесів як: а) розробка і реалізація регіональних цільових програм, складовими яких є підпрограми, спрямовані на залучення інвестицій у пріоритетні галузі народногосподарського комплексу регіону; б) співробітництво з міжнародними організаціями, використання технічної допомоги, євро регіональна інтеграція; в) відновлення довіри інвесторів до партнерів та органів державного управління через чітке інформування їх про інвестиційну стратегію регіону, його сильні й слабкі сторони для розвитку бізнесу, сприяння в організації інвестиційного процесу. Передати регіонам, які маючи достатньо велику кількість об'єктів комунальної власності, можуть стати гарантом повернення інвестицій, ряд повноважень у галузі формування інвестиційного клімату;

Удалено:

Формат: С

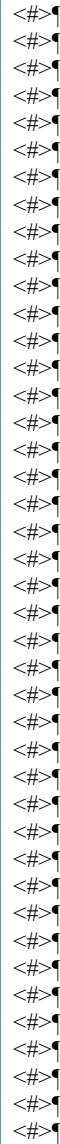
дерегулятивне конкурентне середовище, в якому законодавчі та податкові умови такою мірою відрізнятимуться від решти країни, що спонукатимуть інвесторів докласти зусиль саме до цієї зони. Такі дії мають охопити: обмеження дозволів і ліцензій; обмеження правил, що надають окремим галузям чи підприємницьким структурам переваг або ставлять у невідгідне становище; чітке встановлення статусу власності на засоби виробництва і нерухомості; сприяння створенню дієвої конкуренції; створення системи ринкової та цінової інформації; прозорість щодо впровадження податкового режиму; застосування на території ВЕЗ режиму продажу всіх підприємств державної форми власності;

- ◆ розглядати як можливі лінії концентрації капіталів формування транскордонних транспортних коридорів, прив'язати до них утворення точкових ВЕЗ;
- ◆ сконцентрувати наукову економічну думку на подальшій науковій розробці проблем: обґрунтування територіальної мережі ВЕЗ та локалізації їх функціональних типів відповідно до регіональної специфіки; розробка моделей економіко-правового режиму, адаптованого до особливостей функціонування типів ВЕЗ; наукова експертиза проектної документації зі створення ВЕЗ, нормативно-методичного забезпечення робіт з формування ВЕЗ, розробки інвестиційних проектів та бізнес-планів у рамках ВЕЗ; здійснення прикладних розробок з питань оцінки вартості майна, природних ресурсів, визначення ефективності функціонування ВЕЗ, науково-аналітичного моніторингу діяльності ВЕЗ, стратегічного управління інвестиційними процесами на базі системи критеріїв відбору інвестиційних проектів.

IV. В аспекті розвитку фінансового ринку та його інституцій

Інституційне забезпечення інвестиційного процесу в Україні за десять років реформи розвивається незадовільними темпами. Фінансовий ринок як інституційне середовище не забезпечує виконання основної функції – нагромадження грошових ресурсів та їх трансформації у капітал.

Недостатньо ефективно функціонують фінансові посередники, такі як комерційні банки, кредитні спілки, інститути спільного інвестування

– інвестиційні фонди та компанії, страхові організації, трасти, пенсійні фонди.

Через організовану інфраструктуру фондового ринку – фондові біржі та позабіржові торговельні системи комп'ютерного котирування реалізовується близько 5% усього обороту фінансових інструментів. Комерційні банки, універсальні за статусом, через відсутність відповідних кадрів не забезпечують адекватного кредитування економіки, практично не здійснюють інвестування в реальні та фінансові активи.

В Україні слід мати вироблені концептуальні підходи до формування інституцій та відповідної інфраструктури фінансового ринку. Ми наголошуємо на необхідності використання «європейської» моделі функціонування фондового ринку та формуванні банківської системи «європейського» типу.

При цьому пропонуємо взяти за основу принцип універсалізації депозитних, кредитних та інвестиційних операцій, а не їх сегментацію, як це передбачає «американська» система.

Банки України сьогодні повинні стати найактивнішими учасниками фінансового ринку, оскільки саме середньо- і довгострокові кредити є найреальнішими джерелом інвестицій. Однак, зважаючи на інфляційні процеси у вітчизняній економіці, майже 90% банківських кредитів становлять саме короткострокові. За таких умов необхідно вжити заходів, які б стимулювали банки до надання середніх і довгострокових кредитів через надання податкових та інших пільг.

У системі заходів з формування надійної мережі інституцій інвестиційного ринку необхідно передбачити створення Українського банку Реконструкції і Розвитку (УБРР), який взяв би на себе функції своєрідного інституційного центру інвестиційної діяльності в країні. Він повинен набути особливого статусу як установа, незалежна від уряду, з національними та міжнародними гарантіями.

Методом реструктуризації усунути безнадійні кредити з поточних банківських балансів. Розробити конкретні механізми функціонування щойно створеного національного депозитарію та кредитно-гарантійної установи (КГУ).

Передбачити стимулювання довготермінового кредитування шляхом впровадження нормативної системи через пільги в оподаткуванні. Впровадити економічні важелі, які перешкоджатимуть відтоку капіталів з країни. Існуючі в Україні монополістичний та

Удалено:

огополістичній типі ринків кредитних ресурсів перетворити на конкурентні. Здійснити «прив'язку» валютного курсу гривні до EURO.

Сформувати ринок цінних паперів в Україні шляхом створення умов для функціонування прозорого, ефективного інвестиційного ринку. Узгодити між собою законодавчі акти у сфері інвестиційної діяльності.

Формування в Україні ефективного ринку цінних паперів потребує повноцінного функціонування інструментів ринку боргових зобов'язань із обов'язковим зміщенням акцентів з облігацій внутрішньої державної позики на використання всього комплексу, апробованих у країнах із розвинутою ринковою економікою, фінансових інструментів (опціонів, ф'ючерсів, форвардних угод, процентних і валютних свопів, облігацій корпорацій). Потребою сьогодення стає відкриття фондового ринку для реалізації іноземних цінних паперів, насамперед акцій транснаціональних корпорацій.

З метою страхування інвестиційних ризиків необхідно сформувати інститут хеджерів, створити систему страхових полісів, захисних та синтетичних опціонів, систему міжнародного лістингу на основі ординарів та депозитарних розписок.

Потребує розробки і впровадження система вітчизняних фондових індексів, яка передбачала б індекс, здатний оцінювати інвестиційний клімат, індекс для прогнозування кон'юнктури фондового ринку та індекс для оцінки ефективності «портфельних» інвестицій.

Діяльність фінансових інституцій в Україні повинна будуватися з врахуванням нових тенденцій, які домінують на світових ринках, а саме:

- ◆ глобалізація;
- ◆ інституалізація;
- ◆ технологізація.

Міжнародна фінансова інтеграція, зокрема у систему ЄС, повинно сприяти зростанню економічної активності й ефективному використанню фінансових ресурсів лише за умови максимального зближення і максимальної уніфікації системи регулювання національних економік.

Впроваджуючи систему Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) у практику діяльності банків та інших фінансових інституцій, слід особливу увагу звернути на поєднання звітності в етичному, правовому аспектах. Потрібно виробити чіткий механізм, який передбачав би різні міри відповідальності, в тому числі

Удалено:

Формат: С

кримінальної, за неточну та фальсифіковану інформацію, процес відшкодування втрат інвестора через справедливий та швидкий судовий процес.

Реформувати систему пенсійного забезпечення шляхом створення недержавних пенсійних фондів, які зможуть завдяки своїй участі у фондовому ринку перетворити кошти пенсіонерів у джерело інвестування.

У процесі здійснення політики зовнішніх запозичень для покриття дефіциту бюджету слід проводити ґрунтовний аналіз щодо політичної та економічної залежності, яка має місце при кредитуванні міжнародними організаціями. Пропонуємо використовувати міжнародні та внутрішні ринки капіталів, які після кризи 1998 року практично перестали бути джерелами поповнення держбюджету.

Також пропонуємо функціонально розділити держбюджет України на структурно відокремлені поточний та інвестиційний бюджет розвитку, а на місцевому рівні розвивати муніципальні позики інвестиційного призначення.

Значною перешкодою на шляху залучення інвестиційних ресурсів залишається масова непоінформованість громадян про можливості фондового ринку, правила роботи з цінними паперами, людям невідомий «смак» біржової гри. Причому, для вирішення цієї проблеми не потрібні значні капіталовкладення, варто скористатися досвідом США, країн ЄС, де створені й діють різні інституції з проведення інформаційної популяризації та просвітницької діяльності щодо інвестицій. Ця діяльність зорієнтована на різні верстви населення, починаючи із шкіл, видають багато популярних газет, журналів, проводять телепередачі, активно використовують Internet.

V. В аспекті сприяння політиці інвестицій

Сьогодні більшість діючих в Україні інвесторів – це невеликі капіталовкладники, які шукають швидкого прибутку від швидких угод. Великі інвестори очікують поліпшення інвестиційного середовища. Формування стабільної правової бази з відповідними економічними важелями сприяло б приходу значних інвестицій, яких потребує Україна.

Удалено:

Проблеми, які слід розв'язувати в першу чергу, пов'язані із забезпеченням стабільності законодавчого середовища, його прозорості та послідовності. Зокрема, потрібно зосередитися на врегулюванні системи оподаткування, захисті інтелектуальної власності, впровадженні концесій і приватної власності на землю під об'єктами приватизації. Важливими елементами активного інвестиційного процесу є розвинений фондовий ринок та банківська система. Навіть невеликі кроки у цьому напрямку спричинять значне поліпшення інвестиційного клімату країни. Очевидно, що дані проблеми є перед як іноземними інвесторами, так і українськими підприємствами, тому їх вирішення сприяло б не тільки заохоченню іноземних інвестицій, а стимулювало б внутрішні фактори економічного піднесення, що, в свою чергу, забезпечило б поліпшення загальної економічної ситуації.

Скепсис європейських партнерів щодо здійснення інвестицій у промисловість України пов'язаний з добре відомими хронічними вадами підприємницького клімату в країні – неусталеністю законодавства, поширенням корупції та втручанням державних органів у діяльність компаній.

Зрозуміло, що тут потрібне стабільне правове поле, зокрема щодо входження в ринок (створення нових підприємств) і виходу з нього (процедури банкрутства).

Перехідний період в економіці вимагає фундаментального перегляду ролі уряду. Необхідним є перехід від його контролюючої ролі до такої, яка підтримуватиме приватний сектор, що формується. Роль уряду полягає також у тому, що він повинен створити інституції, необхідні для ефективного функціонування ринкової системи, прикладом чого може бути відповідна юридична база для управління та забезпечення реалізації прав власності. Забезпечення урядом стабільної макроекономічної та правової бази і ряду суспільних благ, таких як основна виробнича інфраструктура, оборона та безпека, є значним внеском у розвиток сприятливого інвестиційного клімату. Це відбувається тому, що таке середовище зменшує загальний ризик та сприяє прискоренню прийняття раціональних рішень, що, в свою чергу, стимулює рішення щодо інвестування.

Уряд України може здійснити ряд заходів, спрямованих на подальше зменшення загального рівня непевності та підвищення ефективності, надійності й прозорості економічної політики. Такі заходи повинні включати:

Удалено:

узгодженими регулятивними елементами. Досвід іноземних країн, який був застосований при розробці окремих законодавчих актів, у багатьох випадках навіть не передбачив їх узгодження із соціально-економічною ситуацією в Україні.

Внутрішні суперечності та постійні доповнення і зміни спричиняють іноземним інвесторам такі умови, коли майже неможливо дотримуватися вимог українського законодавства. Законодавча нестабільність розцінюють як найбільшу перешкоду для інвестування в країнах Центральної та Східної Європи, Росії та Україні. Однак ситуація в Україні виглядає набагато драматичнішою.

Оскільки вся підприємницька та інвестиційна діяльність підлягає оподаткуванню, важливість податкового законодавства для кожного, хто хоче інвестувати в Україну, важко переоцінити. У матеріалах вибіркового обстеження підприємств України чи не найважливішим чинником, що перешкоджає зростанню виробництва, здебільшого вважають високий рівень оподаткування. Незважаючи на те, що, з одного боку, ставка податку на прибуток становить 30% в Україні і є однією з найнижчих в Європі, з іншого боку, податкова база і податкові пільги існують лише на папері. В результаті цього кінцеві податкові зобов'язання для компаній, які працюють в Україні, перевищують відповідні показники в інших країнах.

Закон «Про систему оподаткування» в редакції від 20 березня 1997 року, передбачає 19 різних державних податків і зборів та 14 місцевих. Найпоширенішими податками і зборами, з якими стикаються іноземні інвестори в Україні, є податки на прибуток підприємств, соціальне забезпечення, податки, включені у вартість продукції, товарів та послуг, такі як ПДВ та акциз, імпорتنі та експортні мита та ін. Кожна група таких податків та зборів регулюється окремими законами та інструкціями до них. Закон «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року постійно змінюють та доповнюють.

Зрозуміло, що якщо Україна буде прагнути утримати вже існуючі інвестиції і залучити нові іноземні інвестиції, вона повинна поліпшити правову, фінансову та економічну базу.

Отже, з метою заохочення процесів залучення іноземних і вітчизняних інвестицій у реальну економіку, а також реінвестування внутрішніх накопичень, посилення стимулюючої складової податкового механізму розробити зміни до Закону «Про оподаткування прибутку підприємств», які б передбачали:

Удалено:

від формування відповідного організаційно-правового середовища. З огляду на це значний інтерес викликають проблеми правової інтеграції та коригування українського законодавства. Створення правових умов для інтенсивного розвитку економіки, включаючи потоки капіталу, повинно ґрунтуватися на зближенні національних законодавств у рамках міжнародних угод, адаптації української нормативно-правової бази до стандартів європейського інтеграційного об'єднання та розробці спільних механізмів реалізації Угоди про Партнерство та Співробітництво. Актуальність цих питань підсилюється розвитком зовнішньоторговельних зв'язків, спільної підприємницької діяльності, активізацією фінансових потоків під дією факторів глобалізації та міжнародної інтеграції на всіх рівнях світогосподарської системи.

Успішна реалізація Угоди про Партнерство та Співробітництво між Україною і ЄС потребує здійснення радикального ринкового реформування як передумови будь-яких двосторонніх і багатосторонніх політичних рішень стосовно українсько-європейського зближення та інтеграції. Так званий «стратегічний курс на інтеграцію у євро-атлантичні структури» не можна втілити в життя лише політичними заходами, без створення адекватного економічного середовища, здатного співпрацювати з означеними структурами на умовах рівноправності та суверенітету.

Суттєвим фактором підвищення ефективності співробітництва України і ЄС є державна підтримка українського експорту й оптимальне використання конкурентних переваг українськими виробниками. Разом з цим необхідно поступово розширювати асортимент та забезпечити диверсифікацію українського експорту. В найближчій перспективі цьому сприятиме нарощування експорту працездатної продукції через розвиток зв'язків технологічної кооперації в окремих галузях, залучення прямих інвестицій у виробництво і розвиток галузевої торгівлі (intra-industry trade). Зараз Україна далеко не використовує свої конкурентні переваги, зокрема відносно дешевої та водночас кваліфікованої робочої сили. В довгостроковій перспективі вона має значні потенційні можливості в високотехнологічних галузях, за умови виконання ними конкретних замовлень європейських фірм. Тому реструктуризація українських підприємств машинобудівної і металургійної промисловості та опанування ними правил ринкової поведінки дає можливість використання їх потужностей у міжнародному галузевому поділі праці в межах західноєвропейського економічного простору. Відповідно, для цього потрібне стабільне

Удалено:

правове поле, зокрема для процедури входження в ринок та виходу з нього.

Вдосконалення товарної структури експорту та імпорту становлять важливу проблему, без вирішення якої Україну не можна розглядати як рівноправного торгового партнера ЄС. Найуразливішими при цьому залишаються чутливі товари (наприклад, метали, частка яких становить майже 60% експорту України до ЄС), стосовно яких найчастіше порушують антидемпінгові процеси. За існування системи неплатежів та бар'єру прозорості, при недотриманні міжнародних стандартів обліку говорити про справжнє використання конкурентних переваг України у торгівлі з ЄС неможливо. Тому питання про дотримання Україною міжнародних торговельних правил та стандартів стає важливою умовою входження України в західноєвропейський ринок, допоможе уникнути дискримінації, прилучитися до вищих форм міжнародного співробітництва.

Що стосується окремих частин Угоди, то загальною метою генералізованої Схеми Преференцій є стимулювання економічного розвитку через експорт товарів. Сучасні масштаби, динаміка і структура зовнішньоторгових потоків не відповідають реальному економічному потенціалу країни. Відміна дискримінаційних обмежень на товари з України та останні домовленості дають підстави для подальшого зростання експорту до ЄС, але здебільшого за рахунок товарів еластичного, які відзначаються низьким ступенем обробки і найчастіше підпадають під антидемпінгові розслідування. Одночасно вводять заборону на використання протекціоністських заходів, які обмежують потік імпортованих товарів в Україну. Дана схема в умовах глибокої економічної кризи в Україні, спаду виробництва та дефіциту внутрішнього ринку приведе до дисбалансу зовнішньоторгових потоків та розвитку імпортої залежності економіки в цілому.

Її реалізація є доцільною і економічно обґрунтованою лише за умови попередньої активізації інвестиційного ринку України. Збільшення обсягів внутрішнього інвестування дозволить створити конкурентне середовище на ринку і підвищити ефективність інвестиційних вкладень. Підтвердженням цього є пожвавлення виробництва в легковій та харчовій промисловостях внаслідок використання імпортованих інвестиційних товарів та створення сприятливого середовища для конкуренції вітчизняних товарів з імпортованими поставками. В свою чергу, пожвавлення внутрішнього виробництва буде стимулювати притік іноземних інвестицій, а в

Удалено:

подальшому його розглядають як передумову розвитку експортно-орієнтованих та конкурентоздатних виробництв.

Акумуляування внутрішніх ресурсів дозволить реалізувати принцип управління інвестиційними потоками в часі і просторі для забезпечення балансу внутрішніх та зовнішніх інвестиційних потоків, виходячи із загальностратегічних інтересів держави.

Плинність українського законодавства робить практично неможливим реалізацію положень Угоди про сприяння та захист інвестицій шляхом обміну інформацією про закони, положення та адміністративні процедури в сфері інвестицій. Численість, непрозорість та суперечливість законних та підзаконних актів, недосконалість механізму їх реалізації суттєво утруднює формування сприятливого інвестиційного клімату та середовища в Україні.

Надання іноземним компаніям національного режиму і режиму найбільшого сприяння дочірнім компаніям українських фірм, з одного боку, стимулює процес інтеграції України в західноєвропейський інвестиційний простір, а, з іншого, приводить до відтоку національного капіталу. Таким чином поглиблюється загальна проблема відтоку капіталів із країн з нестабільною економічною ситуацією (проблема «втечі» капіталу). В більшості випадків «приходить» капітал ТНК та потужних фірм, які, монополізуючи ринок певного товару, коригують протікання економічних процесів з переважанням власних інтересів.

Таким чином, реалізація Угоди про партнерство та співробітництво в умовах кризи виробництва та дефіциту внутрішнього ринку інвестицій може мати як позитивні, так і негативні ефекти на економіку України в цілому. Для уникнення цього, обидві сторони повинні сконцентрувати свою увагу на розвитку та використанні банківської системи і мережі (фінансових посередників як необхідної передумови активізації інвестиційних потоків.

Дану проблему можна вирішити, відкривши внутрішній ринок для іноземного капіталу. Але це вимагає попередньої корекції українського законодавства та обмеження контролю з боку держави за діяльністю іноземних банків. Регулювання діяльності іноземних банків та фінансових закладів повинно мати збалансовано-виважений характер, сприяючи впровадженню фінансових інновацій в українську фінансово-банківську практику.

В Угоді про Партнерство та Співробітництво пріоритетним повинен стати людський капітал та необхідність його інвестування, що

Удалено:

визначить інтереси обидвох сторін у питанні подальшої співпраці у даній галузі.

5. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ І УКРАЇНА

*(За результатами П'ятої міжнародної наукової конференції – літньої школи
«Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: європейські студії»,
Ялта-Лівадія-Форос, Україна, 13–15 вересня 2000 р.)*

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА щодо формування змісту навчального процесу і розвитку наукових досліджень з європейських студій у сферах економіки європейської інтеграції, банківської системи і монетарної інтеграції, податкової політики Європейського Союзу, політики міжнародних та європейських ринків праці, економічної інтеграції України в ЄС, європейського міжкультурного менеджменту

13–15 вересня 2000 р. у м. Ялта–Лівадія–Форос відбулася п'ята міжнародна наукова конференція «Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: європейські студії».

Конференція проводилася у рамках проектів Європейської комісії Tempus TACIS «Європейські економічні студії та відносини у сфері бізнесу» і «Одеса в Європі, Європа в Одесі». Її організаторами були: Міністерство освіти і науки України, Тернопільська академія народного господарства (Центр європейських та міжнародних студій), університет ім. Й.-В.Гете, м. Франкфурт-на-Майні (Німеччина), університет ім. Еразмуса, м. Роттердам (Нідерланди), університет Ліон–2 ім. Люмієра, м. Ліон (Франція) та Одеський державний університет ім. І.І.Мечнікова.

На адресу конференції надійшло 148 наукових розробок 189 авторів з України та 12 зарубіжних країн, які були опубліковані у чотирьох спеціальних випусках наукового журналу «Вісник ТАНГ».

П'ятий спеціальний випуск журналу з підсумковими та додатковими матеріалами конференції готується до друку. Безпосередню участь у роботі конференції взяло 128 науковців і спеціалістів, з яких 112 репрезентували Україну, 6 – Німеччину, 2 – Нідерланди, 2 – Білорусь, 2 – Росію, 2 – Францію, 1 – Данію, 1 – Швейцарію.

Робота конференції була організована у шести секціях (Workshops) і присвячена таким питанням: економіка європейської інтеграції, банківська система і монетарна інтеграція в Європу, податкова політика Європейського Союзу, політика міжнародних і європейських ринків праці, економічна інтеграція України в Європейський Союз, європейський міжкультурний менеджмент. Перший день роботи було присвячено європейським студіям, а другий і третій – роботі у Workshops.

Основною відмінною рисою даної конференції, порівняно з чотирма попередніми цього циклу, було те, що проблеми входження України в Європейський економічний простір розглядалися не тільки в теоретико-методологічній і практичній площині, а й в освітній, де у контексті європейського вектора розвитку з'ясувалися проблеми підготовки економічних кадрів в Україні.

Саме цей аспект був домінуючим у виступах заступника міністра освіти і науки України М. Степка, ректора ТАНГ акад. О. Устенка, проректора ТАНГ проф. Є. Савельєва, доц. Одеського держуніверситету ім. І. І. Мечнікова Л. Доленка в перший день конференції.

Так, у вітальному виступі М. Степка підкреслювалася актуальність теми конференції, на якій предметом обговорення були безпосередні питання інтеграції системи вищої освіти України у світовий освітній простір, враховуючи європейський вектор розвитку нашої держави. Було окреслено коло організаційних, фінансових, кадрових та інших проблем, з якими стикається національна система вищої освіти в цілому і економічної – зокрема, на сучасному етапі ринкової трансформації українського суспільства. Доповідач означив і конкретні шляхи розв'язання цих проблем.

У виступі акад. О. Устенка говорилося про своєчасність і логічність вибору теми конференції. Якщо на попередніх чотирьох конференціях дискусії з проблем економічної інтеграції України в Європейський Союз були спрямовані на теоретичні, макроекономічні, мікроекономічні, регіональні, суспільно-економічні аспекти, то на думку доповідача, усе це може бути приведенне в дію лише за умов

вдалого кадрового забезпечення. На прикладі діяльності ТАНГ О. Устенко означив коло конкретних питань, позитивні відповіді на які сприяли б успішному просуванню системи вищої економічної освіти України на європейські ринки освітніх послуг.

У виступі проф. Б. Гаврилишина (члена Римського Клубу, президента ТАНГ) аналізувалася життєво важлива для України проблема – геополітичний вибір між Сходом і Заходом. Якщо ж Україна робить свій вибір, орієнтуючись на Захід, то вона повинна:

- ◆ терміново стабілізувати законодавство, зробивши його прозорим і передбачуваним;
- ◆ зменшити бар'єри для імпорту;
- ◆ досягти реальних успіхів у боротьбі з корупцією;
- ◆ радикально змінити систему оподаткування;
- ◆ скасувати систему привілеїв;
- ◆ перевести більшу частину тіньової економіки в офіційну.

У цьому ж ракурсі було подано виступ проф. Л. Гієрі (Ліонський університет ім. Люмієра, Франція). Доповідач окреслив сучасний стан України як стан «негативної стабільності», але зазначив, що країна має об'єктивні можливості, і стан освіти тому підтвердження, за короткий проміжок часу санізувати всі сторони свого життя. Але вирішення цих проблем вона мусить шукати, перш за все, в собі. Рішення не повинні нав'язуватися різними міжнародними організаціями і групами, які в багатьох випадках керуються лише власними меркантильними інтересами.

Акад. В. Геєць (директор інституту економічного прогнозування НАН України) присвятив свій виступ проблемі економічних стосунків України з ЄС, обґрунтовуючи тезу про те, що навряд чи можливо і необхідно в сучасних умовах інтенсифікувати процес входження України до структур Європейського Союзу. Жваву дискусію викликала висловлена доповідачем думка, що прискорене інтегрування, яке має в Україні широке коло прихильників, зумовлюється не об'єктивними причинами, а сьогоденним бажанням отримати допомогу Заходу. До реальної інтеграції поки що не готові ні країни ЄС, враховуючи сучасні дестабілізаційні процеси в контексті глобалізації, ні Україна, тому ми мусимо нашу економічну стратегію базувати, перш за все, на внутрішніх ресурсах. Резонансною виявилася і висловлена акад. В. Гейцем пропозиція про необхідність у процесі розробки економічного механізму освіти обов'язково використовувати повне

відшкодування освітніх витрат для осіб, які бажали б виїхати з України.

Акад. І. Лукінов (директор інституту економіки НАН України, м. Київ) відзначив необхідність розмежування процесу економічного співробітництва та економічної інтеграції України в ЄС. Доповідач застерігав від намагань забігання вперед у переході від співробітництва до безпосереднього інтегрування, наголошуючи на поетапності процесів входження України в європейський економічний простір. Було обгрунтовано тезу, що на сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів ще далеко невичерпаними залишаються можливості співробітництва в рамках підписаної у 1994 р. «Угоди про партнерство і співробітництво» між Європейським Союзом і Україною. Доповідач підкреслив, що нові можливості поглиблення і пожвавлення економічних стосунків України з країнами-членами ЄС детермінуються першими паростками економічного зростання національної економіки у 2000 р. і останніми, вдалими – на думку міжнародних експертів, результатами реформування нашої економічної системи.

Доповідь акад. А. Чухно (Київський національний університет ім.Т.Г.Шевченка) була присвячена проблемам конкурентоздатності України на європейських і світових ринках товарів, інвестиційних ресурсів, інноваційних розробок, робочої сили тощо. На основі аналізу великого фактичного матеріалу обгрутовувалася теза, що за останні десять років конкурентоспроможність національної економіки не тільки не посилилась, а й суттєво знизилась. У той час, коли країни ЄС вже розв'язують проблеми постіндустріального етапу розвитку, Україна ще перебуває на індустріальній стадії. У виступі було окреслено шляхи подолання відставання і на цій підставі формування матеріальних передумов перенесення у практичну площину питань інтеграції України в європейський економічний простір.

У виступі проф. Р. Айзена (університет ім. Й.-В.Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) підкреслювалася роль інвестицій у людський капітал, де швидкість «зношення» є набагато меншою порівняно з фізичним капіталом корпорацій, а тому діючі моделі ринку праці в Європі (неокласична, безфрикційна – перш за все) і побудована на них політика, не здатні оперативно і швидко реагувати на зміни в структурі ринку робочої сили. Саме тому в сучасних умовах у забезпеченні ефективного функціонування ринку праці виключно важливого значення набувають як державні, так і недержавні інституції

(освітні – зокрема), які мали б забезпечувати підготовку, перепідготовку, галузевий, міжгалузевий і територіальний рух та відтворення робочої сили.

Проф. Є. Савельєв (Тернопільська академія народного господарства) ознайомив учасників конференції з проблемами і перспективами розвитку щойно створеного у ТАНГ Центру європейських і міжнародних бізнесових студій, який координує діяльність учасників консорціуму з реалізації проекту Tempus TACIS. Ключовими були питання ліцензування й акредитації нових для нашої освітньої системи спеціальностей та відповідного комплексу дисциплін, що наблизили б увесь процес підготовки економічних кадрів до вимог і стандартів європейської освітньої системи. Доповідач підкреслив необхідність відпрацювання нових механізмів і джерел фінансового забезпечення євростудій, що детермінуються розвитком в Україні ринкових засад функціонування сфери освітніх послуг.

Доц. Л. Доленко (Одеський державний університет ім. І.І.Мечнікова) свій виступ також присвятив освітнім аспектам проблем інтеграції України до європейської економічної спільноти. Доповідач ознайомив із першими результатами реалізації проекту Tempus TACIS «Одеса в Європі, Європа в Одесі», що вже впроваджується в дію в Одеському держуніверситеті. Л. Доленко звернув увагу на проблему підбору адекватних навчальних дисциплін, модернізації навчальних планів і програм.

Дискусії першого і наступних двох днів роботи конференції навколо проблеми впровадження європейських студій у науково-освітню систему України, аналіз досвіду перших років реалізації цих проектів дозволили сформувавши певні висновки та рекомендації. Основні з них такі:

1. Необхідно створити в системі Національної Академії Наук науково-дослідні підрозділи й інститути, які досліджували б європейську проблематику. Це могли б бути науково-дослідні інститути Західної Європи, Центральної і Східної Європи, Балкан і т. д. Такі інститути можуть діяти на зразок Інституту російсько-українських відносин у Києві або Інституту США і Канади Академії наук Російської Федерації. У рамках таких інститутів доцільно передбачити підрозділи, які вивчатимуть окремі країни: Велику Британію, Німеччину, Францію, Польщу тощо.

2. Назріла необхідність у розробці й реалізації державної програми підготовки та перепідготовки кадрів з європеєзнавства.

Успішний розвиток відносин України з країнами Європи без висококваліфікованих кадрів неможливий. Потрібні фахівці з конкретних країн, які володіли б комплексом знань з економіки, права, політики, культури, історії, мови.

3. Номенклатура спеціальностей і спеціалізацій має бути розширена європейською проблематикою.

4. До напрямку підготовки фахівців слід залучити новий напрямок з європеєзнавства. Зокрема, доцільно відкрити спеціальності з країнознавства: Велика Британія, німецькомовні країни, країни Бенілюкс тощо. Слід зважити на те, що підготовлені у цій системі спеціалісти повинні бути обізнані в особливостях економіки, правової системи, політики, історії, культури та інших сферах окремої європейської країни або їх групи. При цьому доцільна спеціалізація на певних аспектах.

5. На весь період впровадження європейських студій у систему вищої освіти України варто передбачити особливий порядок ліцензування й акредитації спеціальностей та спеціалізацій з європеєзнавства. Найбільшою мірою це стосується тих навчальних закладів, які мають фінансову, кадрову та матеріально-технічну підтримку з боку Європейського Союзу.

Протягом другого і третього днів конференція працювала у секціях (Workshops).

Протокольний запис роботи

Workshop 1

«Економіка європейської інтеграції»

Ведучі: проф., д-р **Роланд Айзен** (Німеччина),

проф., д.е.н. **Євген Савельєв** (Україна),

доц., к.е.н. **Ірина Гладій** (Україна)

Дискусія концентрувалася на таких проблемах розвитку інтеграційних процесів у Європі, як: глобалізація світогосподарських зв'язків та її вплив на інтеграційні процеси; особливості третього етапу економічної інтеграції Європи; перспективи розширення західноєвропейського інтеграційного утворення; вдосконалення системи освіти та методики викладання у контексті зазначених проблем.

Доповідачами були:

Клаудія Бремер (Університет ім.Й.-В.Гете, Франкфурт-на-Майні, Німеччина).

Розглянула проблеми глобалізації навчання (як Internet впливає на ринок освіти і ринок праці); збільшення загального попиту на підготовку і перепідготовку кадрів (що зумовлено підвищеною динамікою сучасного виробництва та розвитком світових ринків).

У доповіді підкреслювалося, що це вплинуло на розвиток методики викладання (використання телебачення, інтернет-технологій), використання такої форми підвищення кваліфікації і перепідготовки працівників, як літні школи. На думку доповідача, цікавою є така форма співробітництва, як об'єднання кількох інститутів за принципом «мережі», що працює в одному проекті. Це забезпечує більшу «мобільність», гнучкість навчальних програм та процесу навчання в цілому, навчальні заклади стають більш інноваційними. Але при цьому виникає проблема «переведення» оцінок між інститутами.

Проф., д.е.н. **Алла Мельник** (Тернопільська академія народного господарства, Україна).

Технологія навчання повинна будуватися на використанні порівняльного аналізу економічних систем. Так порівняльний аналіз інституційного середовища ЄС і України дозволив виділити наступні характерні ознаки.

Для ЄС:

- ◆ присутність значної частки дрібного та середнього бізнесу;
- ◆ високий рівень розвитку ринкової інфраструктури;
- ◆ система адміністративного управління будується по горизонталі, що не є характерним для України;
- ◆ висока політична й економічна активність адміністрацій;
- ◆ відпрацьована система трипартизму;
- ◆ висока здатність до самоврядування;
- ◆ сформованість інституцій соціальної допомоги (секторальна і вертикальна);
- ◆ здатність адаптуватися до нових умов і кордонів, що змінюються.

Для України:

- ◆ основною проблемою залишається інституційна слабкість;
- ◆ домінування колективної власності, що є наслідком неконкурентної приватизації;
- ◆ для розвитку співпраці з ЄС необхідно вирішити такі проблеми:

- працівники не володіють належно бізнес-техніками Європи;
- слабка фінансова забезпечення регіональних структур;
- необхідна інституційна перебудова з посиленням горизонтальних зв'язків.

Отже, найближчим часом необхідно розробити програму адаптації української економіки та наблизити навчання до міжнародних стандартів.

Доц., к.е.н. **Любов Кримська** (Запорізький державний технічний університет, Україна).

Звернула увагу присутніх на необхідність вдосконалення навчальних програм. Розглянула основні ознаки процесу глобалізації на 3-х рівнях: на рівні підприємств, на рівні галузей та на міжнаціональному рівні. Як рушійні сили глобалізації виділила конкуренцію за джерела сировини, пошук дешевої, але кваліфікованої робочої сили, боротьбу за інформаційний простір. Вважає досить проблематичною у найближчій перспективі можливість інтегрування України в ЄС. На думку Л. Кримської, інтеграція нашої держави в ЄС – це швидше хороші побажання, ніж реальний процес. Насамперед, необхідно розглянути економічну доцільність для України даного процесу.

Взяли участь у дискусії:

Проф., д-р **Лоран Гієрі** (Ліонський Університет ім. Люмієра, м. Ліон, Франція).

Подібний досвід викладання використовується й у Франції. Internet особливо активно застосовують при передачі інформації, але такий спосіб спілкування позбавляє живого контакту між студентом і викладачем для проведення дискусії, обміну думками, обговорення. Крім цього, через Internet будь-хто може використати інформацію, яка практично не захищена або не бажана для розголошення (наукова, навчальна, приватна).

Проф. **Юрген Мюллер** (Вища технічна школа, Берлін, Німеччина).

Розглянув вплив електронних технологій на використання нових бізнес-моделей в економіці. Коли ми щось виробляємо, то повинні щось купити, запустити виробництво, провести маркетингові дослідження, організувати післяпродажне обслуговування; для проведення всього цього необхідно підготувати людей. Використання електронних технологій дозволяє знизити вартість окремих

компонентів, економить час, активно впливає на попит, дозволяє використовувати не лише внутрішні, а й зовнішні джерела розвитку. Потрібно створити нову мережу віртуальних компаній, посередників, які дозволяють повніше задовольнити вже існуючі та нові потреби людей.

Проф., д.е.н. **Юрій Макогон** (Донецький державний університет, Україна).

Проаналізував структуру зовнішньоторгового обороту України і виділив як позитивну тенденцію постійне зростання частки ЄС як в експорті, так і в імпорті України (хоча частка Росії в загальному обсязі імпорту залишається вищою).

Вважає необхідним:

- ◆ орієнтувати зовнішньоторговий вектор на Захід і на Схід;
- ◆ забезпечити дієвий механізм захисту інтересів України на ринках Європи і розглянути можливості виходу та освоєння ринків країн нетрадиційного експорту України;
- ◆ активно розвивати регіональні інтеграційні об'єднання та прискорити процес утворення національних концернів, які захищатимуть інтереси національних виробників.

Акад., д.е.н. **Валерій Гесць** (Інститут економічного прогнозування НАН України, м. Київ)

Звернув увагу присутніх на те, що проблему інтеграції ми піднімаємо не вперше (ще з часів Петра I Росія робила все можливе для виходу в Європу). Тому дану проблему потрібно розглядати не лише в економічному аспекті. Традиції ведення бізнесу, інституційна архітектура держави та історико-культурні чинники активно впливають на інтеграційні процеси. Не виключена можливість того, що інтеграція України в Європу в класичному розумінні буде недоцільною, або просто неможливою.

У результаті обговорення вищезазначених проблем учасники конференції дійшли наступних висновків і рекомендацій:

1. З початком третьої стадії розвитку економічного і монетарного Союзу та з прийняттям єдиної валюти «євро» було реалізовано один із найвищих пріоритетів економічної політики Європейського Союзу. Це досягнення потребувало проведення значної роботи, але дозволило отримати суттєві переваги країнам-членам Союзу. На даному етапі європейської інтеграції основною економічною, соціальною і політичною метою співтовариства є забезпечення стабільного економічного зростання і зменшення рівня безробіття. Розробка такої

двоїстої стратегії вимагає узгодження макроекономічних заходів і координування її з національними та регіональними політиками для забезпечення стабільності цін та громадських фінансів.

2. Дана ситуація вимагає відповідної координації політики між членами Союзу. На європейському та національному рівнях учасники повинні забезпечити проведення спільної політики росту заробітної плати та громадських фінансів, адекватно орієнтованої грошово-кредитної політики економічної та соціальної стабільності. Реалізація такої політики має ґрунтуватися на проведенні структурних реформ, формуванні відповідних бюджетних коштів, розробці заходів щодо оптимізації заробітної плати та доходів, створенні кращих монетних умов, включаючи обмінні курси та довго-термінові процентні ставки, які стимулюватимуть економічний ріст і зайнятість.

3. Введення «євро» не забезпечує автоматичного вирішення проблеми безробіття в ЄС, але збільшує можливості щодо стимулювання зайнятості і забезпечення економічного зростання. Це закладає фундамент для розробки спільної політики у сфері зайнятості, що характерна узгодженістю національних політик, тривалою конвергенцією і монетною стабільністю. Низький рівень інфляції, відповідні процентні ставки й обмеження коливань обмінного курсу зменшують невпевненість інвесторів. Єдиний ринок та вдосконалення механізму фінансування, особливо дрібних та середніх фірм, переносить фірми в іманентне конкурентне середовище, збільшує привабливість ЄС для інвестування, забезпечує ріст внутрішнього ринку і виступає каталізатором для подальшого розвитку фінансових ринків Європи. Єдина валюта виступає могутнім каталізатором проведення структурних реформ, є передумовою досягнення економічного динамізму і збільшує здатність ефективно адаптуватися до змін економічного середовища. Проведення після світової фінансової кризи в Азії у 1997 р. ряду удосконалень міжнародної фінансової архітектури з метою підвищення стабільності, прозорості та адаптації міжнародних фінансових установ до нових умов зовнішнього середовища посилило світові позиції ЄС і сприяло стабілізації міжнародної монетної системи.

4. Ключовою ознакою нового процесу є встановлення ідентичних і співрозмірних загальноєвропейських і національних цілей розвитку. Це збільшує прозорість і відповідальність національних політик за результати економічного розвитку. Крім того, паралельно відбувається процес підсилення функцій показників та інструментів статистичного

моніторингу. Основною проблемою на даний момент є подолання інерції та розширення підтримки здійснюваних реформ. Колективні зусилля в рамках ЄС можуть зменшити ці труднощі на рівні національних економік. З іншого боку, координація структурних реформ потрібна для забезпечення макроекономічної стабільності, яка може бути порушена при структурній дестабілізації ринків, що приведе до постійно високого рівня безробіття і виникнення соціальної напруги в окремих країнах-членах Союзу. При виникненні кризових ситуацій різні структурні стани і національні політики вимагають різних макроекономічних реакцій, які не співпадають з базовими принципами макроекономічної політики ЄС.

5. Формування спільної політики розвитку європейського ринку прискорює інтеграційні процеси, підвищує продуктивність праці і визначає базові горизонтальні зв'язки між елементами (основними регуляторами, технічними бар'єрами тощо), які впливають на функціонування ринків, торгівлю фінансовими послугами та цінними паперами, розвиток конкуренції, бізнесу, оподаткування, соціальний розвиток. Паралельно до цього країни-члени Союзу визначають сфери їхньої компетенції стосовно ринків товару і капіталу. Враховуючи різноманітні аспекти взаємодії ринків товарів і послуг, капіталу, робочої сили, структурні аспекти суспільних фінансів (оподаткування, формування державного бюджету), розробляється каркас макроекономічного розвитку ЄС на поточний період.

6. Незважаючи на видимий прогрес у зменшенні загального бюджету уряду, бюджетна консолідація продовжує залишатися важливою проблемою на третьому етапі розвитку економічної інтеграції Європи. Бюджетні позиції більшості країн-членів ЄС не відповідають вимогам стабільності і зростання. Після прийняття єдиної валюти необхідно забезпечити проведення відповідної дисципліни суспільних фінансів для вдосконалення бюджетних позицій, подолання надмірного дефіциту бюджетів окремих країн-членів ЄС і забезпечення достатньої гнучкості. Необхідно передбачити можливість бюджетної підтримки господарської діяльності як інструмента, що стабілізує економічне зростання. Крім цього, країнам-боржникам потрібно забезпечити певний буфер проти різких змін процентної ставки і стрімкого росту коефіцієнта заборгованості. Також при формуванні бюджетів необхідно враховувати витрати на забезпечення соціального захисту населення з низьким рівнем доходу і людей похилого віку, а також пріоритети інвестування в людський капітал.

Враховуючи перелічені проблеми, системи соціального захисту країн Західної Європи потрібно адаптувати таким чином, щоб вони відповідали існуючим вимогам, реагували на нові потреби, обставини, зміни й інтеграційні чинники та акумулювали достатні кошти. Їх спільною метою є гарантія безперервності та ефективності соціальних захисних систем, направленість на забезпечення економічного росту, створення нових робочих місць. Акценти повинні зміститись у бік проведення активної політики зайнятості, що передбачає скорочення часу перебування частини населення у стані незайнятих і веде до зменшення загальної суми виплат допомоги безробітним.

7. Особлива увага повинна бути приділена чотирьом головним проблемам: завершення формування єдиного ринку, розвиток конкуренції, забезпечення регулярності проведення реформ, розвиток і вдосконалення фінансового ринку та ринку праці. Це вимагає розробки адекватної стратегії, спрямованої на вдосконалення структури зайнятості, забезпечення адаптації і рівних можливостей для працівників, стимулювання підприємництва.

8. Актуальним залишається розгляд можливостей інтегрування країн Центральної і Східної Європи в ЄС. Як показує досвід 1990-х років, орієнтація цих країн на модель відкритої конкурентної економіки має не лише позитивні, а й негативні ефекти. Враховуючи той факт, що зовнішньоекономічна діяльність є однією із сфер з найвищими показниками макроекономічної динаміки, можна стверджувати про реалізацію на практиці моделі відкритої конкурентної економіки. Впровадження вказаної моделі, поряд з очевидними успіхами у здійсненні експортно-імпоротної діяльності, нанесло відчутні збитки українській економіці. Тому потрібно здійснити її суттєву корекцію, починаючи зі зміни економічної парадигми при укладанні багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод (змінити односторонній підхід у вигляді поступок країнам-партнерам на досягнення взаємних рівноправних угод) і закінчуючи прийняттям адекватних заходів щодо вдосконалення цінової та митної політики, відміни необґрунтованих пільг щодо інших держав, безмитного імпорту важливих для України товарів тощо.

Протокольний запис роботи

Workshop 2

«Банківська система і монетарна інтеграція»

Ведучі: проф., к.е.н. Вадим Христиановський (Україна),

проф., к.е.н. **Богдан Івасів** (Україна)

Секція (Workshop 2) розглядала основні напрямки реформування і реструктуризації банківської системи України в контексті становлення економічного і валютного союзу країн ЄС, а також орієнтації грошово-кредитної політики держави та адаптації її основних монетарних інструментів до стандартів, що їх прийняв Європейський центральний банк згідно з рекомендаціями Базельської конвенції. Саме тому дискусія учасників секції зосередилася на обговоренні широкого кола питань, що торкаються капіталізації, реструктуризації та санації банків; інтегрованого підходу до управління активами і пасивами банку. Було проаналізовано сучасні тенденції маркетингової діяльності та конкурентного середовища у банківському секторі. Визначені шляхи вдосконалення механізму застосування основних інструментів реалізації монетарної політики з врахуванням досвіду європейських банків.

Особливість роботи секції полягала у тому, що на ній було узагальнено вітчизняний і європейський досвід із питань банківництва, монетарної політики, функціонування фінансового ринку, які вивчаються у процесі підготовки магістрів економічних наук.

В обговоренні цих питань було заслухано дві доповіді, два програмованих виступи і два виступи в порядку загальної дискусії.

У спільній доповіді **проф. Олександра Устенка**, **проф. Богдана Івасіва** (Тернопільська академія народного господарства, Україна) наголошувалося, що важливим індикатором економічного розвитку країни є стан банківської системи. Однак сьогодні система комерційних банків України є дуже слабкою у фінансовому відношенні. Найслабкішими місцями банківської системи є недостатня капіталізація, обтяженість проблемними кредитами, млявість конкуренції, відсутність оптимальної диверсифікації банківської структури та слабка диверсифікація діапазону банківських продуктів. Саме з цих причин вони залишаються заручниками складних умов української економіки. Майже половина сукупної грошової маси функціонує в готівковій формі і перебуває поза банками, тобто обслуговує тіньову економіку, значна сума грошей є за межами України, недостатнє грошове покриття має ВВП.

Вирішення цих проблем потребує від владних структур створення відповідних умов, які б дозволили активізувати участь українських банків на ринку капіталів. Цілком закономірним щодо цього, має стати встановлення раціонального співвідношення між універсалізацією та

спеціалізацією банківської системи. Для цього доцільно відмовитися від уніфікованого підходу до ідентифікації банків, а значить – і до регулювання їх діяльності, натомість виділивши універсальні банки та банки з обмеженим колом операцій. Це відкриває шлях до розвитку, по-перше, інвестиційних, іпотечних, інноваційних та інших банківських установ, що здійснюватимуть операції, яким комерційні банки приділяють нині мало уваги через підвищені ризики, і, по-друге, державних та парадержавних інститутів, діяльність яких необхідно зосередити на пріоритетних напрямках розвитку національної економіки.

Важливим кроком у напрямку консолідації банківської системи України має бути скорочення обсягів безнадійних кредитів, що обтяжують баланси банків, багатьом з яких загрожує банкрутство. Щоб запобігти цьому, необхідно знайти шляхи для упорядкування балансів банків та вичленення проблемних кредитів. Лише мала кількість банків зможе зробити це власними силами, а тому потрібна державна підтримка. У такій ситуації уряд має бути готовий до термінових рятувних заходів, щоб підтримати головні опори економіки. Тому необхідно розробити державну програму, яка б визначала принципи та конкретні заходи щодо рекапіталізації та санації банків.

Реалізація такої програми можлива в трьох варіантах: 1) передача кредитів дочірньому банку, який має власний рахунок і власну організаційну структуру; 2) пряма передача кредитів у підпорядкування держави в обмін на облігації; 3) колективний продаж активів на фінансовому ринку. Подібні моделі в одній із варіацій приймалися у США та багатьох країнах Західної Європи.

Наступне питання полягає у тому, в якій формі повинна здійснюватися державна підтримка? Міжнародні експерти дійшли висновку, що врятувати банки, які переживають фінансові труднощі, можна шляхом вливання свіжих капіталів з боку держави і, зокрема, у формі преферанційного акціонерного капіталу.

Отже, ситуація в економіці та банківському секторі не дозволяє розраховувати на оздоровлення національної банківської системи лише шляхом відкликання ліцензій і банкрутства слабких банків, і, як підказує досвід європейських країн, видно, що без глибокої реорганізації банківської системи та необхідних для цього фінансових ін'єкцій не обійтися.

У доповіді **проф. Вадима Христиановського, аспіранта Євгена Преображенського** (Донецький державний університет, Україна)

відзначалося, що пріоритетність сучасної системи кредитування повинна зумовлюватися виключно ефективністю проектів, рівнем кредитного ризику та розміром очікуваного прибутку. Тому кредитування господарських суб'єктів потрібно розглядати як комплекс взаємопов'язаної сукупності завдань, підходів та методів, спрямованих на сприяння максимального прибутку за припустимого рівня ризику.

Системний підхід до організації кредитування передбачає врахування методів захисту від кредитного ризику, а саме:

- ◆ застосування передових зарубіжних методик комплексної оцінки кредитоспроможності клієнта;
- ◆ проведення постійного контролю за якістю кредитного портфеля з метою класифікації позик та вжиття відповідних заходів до кожного класу;
- ◆ здійснення серії заходів щодо роботи з сумнівними кредитами та оперативного стягнення боргу;
- ◆ диверсифікація кредитного ризику шляхом лімітування кредитів (встановлення кредитних ліній) та збільшення сегментації сукупного капіталу через розподіл грошових коштів між різними суб'єктами.

У заключній частині свого виступу проф. В. Христиановський узагальнив фактори ризику при кредитуванні та наголосив на ефективності відповідних схем управління ризиком.

У співдоповіді аспіранта **Євгена Преображенського** на основі математичних методів були обґрунтовані економічні показники кредитоспроможності позичальників, які дозволяють здійснити експертну оцінку ваги ряду впливових факторів. Зокрема, розроблено і запропоновано алгоритм порядкової експертної класифікації для комплексної оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку.

У виступі **Любомири Кіндрацької** (канд. екон. наук, доцент, Київський національний економічний університет) основний акцент було зроблено на фінансовий облік та звітність із тим, щоб забезпечити їх прозорість та необхідність включення до звітності реальних показників, які відображали б стан активів, банківського капіталу та зобов'язань. Далі йдеться про впровадження нових методів визначення банківських резервів, переоцінювання активів. Вказується на процедури опрацювання нових методик обліку банківських операцій, що вимагають реформування обліку в банківській системі України.

Людмила Примостка (канд. екон. наук, доцент, Київський національний економічний університет, Україна) свій виступ присвятила аналізу сучасних тенденцій розвитку управлінських концепцій, які домінують у міжнародному банківському бізнесі і засвідчують, що для вітчизняних банків однією з найактуальніших методологічних проблем у сфері управління є формування концептуальних засад інтегрованого підходу до управління активами і пасивами комерційного банку. Далі у виступі підкреслювалося, що така концепція спрямована на реалізацію системного підходу до управління банком через узгодження всіх напрямків фінансової діяльності, зокрема таких, як формування оптимального ресурсного потенціалу, співвідношення прибутковості та ризиків, управління резервами, ліквідністю, банківським капіталом. Особлива увага приділена впровадженню у практику роботи українських банків системи інтегрованих показників та аналітичних моделей, таких, як «модель гепу», імунізації банківського балансу та «валютного метчінгу».

У заключній частині виступу зазначалося, що запропонована концепція інтегрованого управління банківськими фінансами покликана сприяти підвищенню ефективності процесу прийняття управлінських рішень фінансового характеру, а застосування аналітичних моделей дозволить вітчизняним банкам перейти від інтуїтивних методів прийняття управлінських рішень до формування цілісної системи управління активами і пасивами.

У виступі **Олени Сохацької** (канд. екон. наук, доцент, Тернопільська академія народного господарства, Україна) висвітлено особливості функціонування фінансових інструментів євrorинку.

У виступі було відзначено, що для розвитку фінансового ринку в умовах його посиленої глобалізації характерне не тільки значне збільшення масштабів єврооперацій, удосконалення технології збору та передачі інформації, застосування модифікованих ринкових інструментів (євроакції, євроноти, євровекселі), які усувають бар'єри між традиційними секторами євробізнесу, а й активне застосування принципово нових фінансових продуктів, без яких інвесторам неможливо було б вижити у конкурентному середовищі. Серед них – фінансові ф'ючерси, валютні свопи, які є надійним захистом від процентних та валютних ризиків.

У цілому євrorинки виявляють неабияку здатність пристосування до економічної ситуації у світі. Нині триває трансформація механізмів

позичкових операцій. Основна частина фінансових ресурсів на євrorинках надається у формі облігаційних позик. Безперечно, позитивним явищем є те, що Україна, нарешті, також вийшла на євrorинок шляхом випуску та розміщення облігацій на євrorинку.

Учасники конференції прийшли до нижченаведених висновків.

В аспекті банківської системи обґрунтовуються заходи радикального її реформування та зміни у характері діяльності кредитних інституцій. Потребою сьогодення стає визначення раціонального співвідношення між універсалізацією і спеціалізацією банків, що відкриває якісно нові можливості розвитку інвестиційних, іпотечних, інноваційних та парадержавних інститутів. Необхідністю стає рішуче зближення вітчизняної системи регулювання банківського капіталу до європейської відповідно до рекомендацій Базельської конвенції.

У питаннях монетарної інтеграції учасники конференції рекомендують переорієнтувати фінансову політику України на критерії конвергенції «зони євро» адаптації основних методів грошово-кредитного регулювання до стандартів Європейського Центробанку.

У зв'язку з цим, учасники конференції сформуливали наступні рекомендації:

1. Комерційні банки повинні стати основним конкурентом на ринку капіталів. Тому цілком закономірним має стати встановлення раціонального співвідношення між універсалізацією і спеціалізацією банківської системи. Доцільно відмовитися від уніфікованого підходу до ідентифікації банків, а натомість виділити універсальні та спеціалізовані банки з обмеженим колом операцій. Це відкриває шлях до розвитку, по-перше, інвестиційних, іпотечних, інноваційних та інших банківських установ; по-друге, державних та парадержавних кредитних інститутів, діяльність яких необхідно зосередити на пріоритетних напрямках розвитку національної економіки.

2. Доцільно впровадити таку модель банківської системи, ядром якої може стати невелика кількість крупних конкурентоспроможних національних банків. Ці банки за характером діяльності будуть комерційними і, швидше всього, універсальними банками з широкою мережею відділень, філій. Вони фінансуватимуть ключові для економіки підприємства, бюджет, організовуватимуть міжбанківський і валютний ринки. Такі банківські структури повинні функціонувати під жорстким контролем держави як у формі участі, так і через підвищення уваги служби банківського нагляду.

3. Доцільним було б створення Банку реконструкції і розвитку України (БРПУ). Така установа повинна бути лімітованою за розміром капіталу, що формується за рахунок коштів держави, і здійснювати операції на комерційних засадах. БРПУ повинен здійснювати переважно ризикове фінансування підприємства малого та середнього бізнесу.

4. Реструктуризація і санація банківського сектора повинна здійснюватися за державної підтримки шляхом вливання свіжих капіталів з боку держави і, зокрема, у формі преференційного акціонерного капіталу. Нарешті, у безнадійній ситуації держава може взяти на себе проблемні кредити в обмін на облігації. Альтернативою ін'єкцій державного капіталу у проблемні банки може бути державна гарантія у формі загальної гарантії для всіх кредитів банку або у формі конкретної гарантії.

5. При управлінні процесами концентрації банківських капіталів слід уважніше вивчати світовий досвід, застосовуючи такі форми концентрації капіталів, які не ведуть до повної втрати незалежності банків, що об'єднуються (наприклад, створення банківських холдингів шляхом взаємного обміну акціями між банками-учасниками) та не супроводжуються суттєвим порушенням банківської інфраструктури.

6. Практика використання Національним банком України мінімальних обов'язкових резервів може бути оптимізована шляхом:

- 1) збільшення розрахункового періоду визначення резервів;
- 2) нарахування процентів на суму зарезервованих коштів;
- 3) диференціювання величини резервних вимог за абсолютними сумами і термінами залучених пасивів.

7. Як основний напрям удосконалення політики облікової ставки і механізму рефінансування слід вважати розширення можливостей комерційних банків отримувати кредити в Національному банку, що в принципі можливо за умов зміни пріоритетів у його кредитній активності з ринку держоблігацій (принаймні, його первинного сектора) на позичкові операції з комерційними банками.

8. Основний шлях до оптимізації емісійної діяльності центробанку й ефективного використання практики операцій на відкритому ринку як інструмента грошово-кредитного регулювання полягає у відмові Національного банку від операцій з ОВДП на первинному фондовому ринку. Доцільним є використання досвіду Європейського центрального банку щодо технічних аспектів здійснення операцій. Зокрема, основні операції повинні проводитися шляхом щотижневого викупу у

комерційних банків зобов'язань із 14-денним терміном погашення та з фіксованою процентною ставкою. Довгострокові операції повинні проводитися кожного місяця у формі стандартних аукціонів. Операції «тонкого настроювання» могли б здійснюватись у формі кредитних і депозитних угод прямого і зворотного РЕПО.

Протокольний запис роботи

Workshop 3

«Податкова політика Європейського Союзу»

Ведучі: проф., д-р Пітер Ван дер Гук (Нідерланди),

к.е.н. Ірина Іващук (Україна)

Предметом дискусії були:

- ◆ теоретичні основи розвитку податкових систем країн ЄС ;
- ◆ податкова політика як механізм державного сприяння інвестиційним та інноваційним процесам;
- ◆ напрямки адаптації податкової системи України до податкових систем країн ЄС. Гармонізація податкових систем та національні інтереси;
- ◆ проблеми подвійного оподаткування і порушень податкового законодавства. Детінізація економіки.

Олександр Амоша (проф., докт. екон. наук. Інститут економіки НАН України, м. Донецьк) присвятив свою доповідь організаційно-економічним проблемам детінізації економіки. Було підкреслено, що в усіх країнах була і є неформальна економіка. Необхідно розробити дійові заходи щодо її легалізації. Причинами існування цього сектора економіки є: недостатній рівень організації та прозорості системи оподаткування, економічна нестабільність, незахищеність прав власності, несприятливий соціальний фон, політична нестабільність тощо. Залишається дискусійним і питання про придатність до перехідних умов ряду фундаментальних положень традиційної економічної теорії та менеджменту.

Серед першочергових заходів – реформування системи оподаткування. Податки визначають можливості відходу у тінь. При вирішенні проблем порушення податкового законодавства використовують неформальні відносини зі службовцями податкової служби. А кримінальна відповідальність передбачає надзвичайно малі суми. Санкції є гіпертрофованими і дуже слабо пов'язані з розміром збитків.

Податковий тягар вимірюється податковим коефіцієнтом, але він не дає реальної картини, а є показником для статистичних порівнянь. Потрібно знижувати податковий тягар, полегшуючи ту його частину, що пов'язана із витратами і технікою стягнення податків. Важливо посилити контроль держави за встановленням цін на реалізовану продукцію та послуги. В даний час спостерігається така ситуація, коли фінансові потоки від реалізації виробленої продукції і бухгалтерський баланс не мають нічого спільного. Тому між фінансовою та виробничою сферами в Україні існує великий розрив. Важливим є залучення у відкриту економіку капіталу, що ухиляється від оподаткування або вивозиться за кордон. Необхідно передбачити податкові пільги при реалізації важливих інвестиційних проєктів.

Пітер Ван дер Гук (проф., д-р Університету ім. Еразмуса, м. Роттердам, Нідерланди) оприлюднив останні власні наукові розробки щодо напрямків удосконалення системи оподаткування в країнах ЄС, що передбачають обов'язкове поєднання системи оподаткування із системою соціального страхування та необхідністю виділення трьох рівнів оподаткування: позитивного, соціально-нормального і негативного. Основна увага в доповіді була зосереджена на з'ясуванні економічної природи саме останнього.

Анатолій Мокій (канд. екон. наук, доцент. Львівська комерційна академія) підкреслив необхідність розглядати податкове стимулювання підприємства в контексті проведення регуляторної реформи. На думку промовця, податки не є надто високі, а непропорційно великими є санкції за порушення податкової дисципліни та неподаткові платежі, зокрема місцеві податки і збори. Економічний зміст більшості місцевих податків не є справедливим. Доцільним було б розмежування повноважень органів місцевого та центрального рівнів щодо стягнення податків.

Доповідач зупинився на такому аспекті, як податкова політика в межах спеціальних економічних утворень. Обґрунтовувалася думка, що вона перешкоджає інтеграції в ЄС. Адже слід мати на увазі те, що більшість спеціальних економічних утворень в Україні є інвестиційно зорієнтованими.

Сергій Лондар (канд. фіз.-мат. наук, професор. Львівський державний фінансово-економічний інститут) у своєму виступі розглядав шляхи наближення податкової системи України до стандартів ЄС. Він відзначив, що Україна прагне тісної взаємодії з ЄС, проте не в змозі задовольнити жорсткі умови вступу. Україна є

країною з перехідною економікою, тому накладання такого фактора, як податкове навантаження призвело до масового переходу підприємницьких структур до функціонування у тіньовому режимі. Щоб визначити величину надмірності податкового навантаження було використано модель Лаффера, де залежність бюджетних надходжень відрізнялася від величини так званої сукупної номінальної податкової ставки. Дослідження показали, що, згідно з модельними уявленнями, для досягнення оптимуму бюджетних надходжень необхідно зменшити номінальні податкові ставки в різних видах податків приблизно в 2 рази, не враховуючи величину тіньового ВВП.

Були проведені розрахунки із врахуванням тіньового капіталу. Економіко-математичне моделювання залежності бюджетних надходжень від сукупної номінальної податкової ставки дає критерій, за яким можна обґрунтувати управлінські рішення для розробки комплексу організаційно-правових заходів. Конкретними заходами наближення податкової системи України до європейських стандартів могли б бути: прийняття Податкового кодексу; зниження рівня оподаткування одночасно із відміною значної частини пільг; стабільність податкової системи; розробка наукових методів реформування податкової системи.

Олексій Демидов (Черкаський інженерно-технологічний інститут) присвятив свій виступ податковим платежам як складовій фінансової безпеки України в контексті інтеграційних процесів. Промовець підкреслив, що основними напрямками впливу на фінансову безпеку є: податкова політика, рівень податкової заборгованості, структура податків, база та рівень оподаткування, структура платників податків, законодавство з питань оподаткування, ефективність податкової роботи.

На шляху інтеграції України в ЄС необхідна система заходів щодо створення не тільки безпечних умов функціонування економіки України, а й фінансових умов інтеграції: стимулювання розвитку малого бізнесу; як тимчасовий захід – жорсткий контроль з боку держави за діяльністю крупних платників податків; внесення змін у процес справляння та адміністрування податкових платежів; спрощення системи податкового та бухгалтерського обліку.

Ірина Іващук (канд. екон. наук. Тернопільська академія народного господарства) звернула увагу учасників дискусії на особливості та перспективи розвитку податкових систем країн ЄС. Нині питання оптимального оподаткування виходять за межі

національних кордонів і набувають міжнародного значення. Вести мову про глобалізацію податкових систем ще надто рано, проте все більше переважають тенденції до податкової гармонізації, зближення податкових систем та рівня оподаткування. Яскравим прикладом є податкова гармонізація країн-членів ЄС. У межах ЄС податкова гармонізація передбачає відміну податкових кордонів для створення рівних умов для конкуренції суб'єктів господарювання, узгодження структурних елементів податкових систем країн-членів ЄС. Першими заходами стали гармонізація непрямих податків (ПДВ та акцизів) та уніфікація оподаткування прибутку корпорацій. Інтеграція в ЄС передбачає поступову уніфікацію умов у сфері непрямого оподаткування, що суттєво відрізнялися в країнах-членах ЄС. Згодом наявність ПДВ у податковій системі країни стало обов'язковою умовою для її вступу в ЄС.

Поряд із гармонізацією ПДВ у межах ЄС податкова політика зорієнтована і на гармонізацію акцизів, що передбачає уніфікацію акцизів у всіх країнах-членах ЄС, недопущення помітної різниці в цінах на підакцизні товари, стабільність у порядку справляння акцизів. У сфері оподаткування прибутку корпорацій європейська податкова гармонізація передбачає: наближення ставок оподаткування, уніфікацію податкової бази, взаємодопомогу країн-членів ЄС у галузі оподаткування, уникнення подвійного оподаткування.

Україна вже зіткнулася з проблемою подвійного оподаткування й активно використовує в своїй податковій політиці міжнародні податкові угоди. Станом на 1.01.2000 р. наша держава мала більше тридцяти чинних, загальних і ряд спеціальних міжнародних податкових угод, що цілком відповідає рівню провідних країн із розвинутою економікою.

Важливим кроком до наближення України до європейської інтеграції є обмін інформацією при укладанні податкових угод. Обмін інформацією дозволяє органам податкових служб держав, що уклали договори, мати інформаційну базу для посилення боротьби з податковими ухиленнями, для забезпечення належного застосування внутрішнього податкового законодавства.

Зважаючи на розширення європейського вектора, важливою є підготовка фахівців із європеєзнавства. Для цього пропонуємо викладання курсу «Податкова політика ЄС». Слухачі матимуть можливість ознайомитися з особливостями європейського оподаткування, провести аналогії з діючою системою оподаткування в

Україні. Головною метою вивчення згаданого курсу є формування сучасного економічного мислення та системи спеціальних теоретичних знань із проблем міжнародного оподаткування.

В аспекті податкової політики учасники конференції прийшли до висновку, що:

1) безпосереднім наслідком економічної інтеграції країн та глобалізації фінансових потоків стало виникнення проблеми гармонізації та уніфікації податкових систем, зокрема в межах ЄС;

2) важливими кроками до зближення систем оподаткування в країнах-членах Європейської спільноти є гармонізація непрямих податків та уніфікація акцизів;

3) у сфері оподаткування прибутку корпорацій зусилля мають бути спрямовані на максимально можливе наближення ставок оподаткування, уникнення подвійного оподаткування;

4) однією з основних перешкод у взаємодії України з ЄС учасники конференції вважають яскраво виражений фіскальний характер її податкової системи, тому трансформація вітчизняної системи оподаткування потребує використання світового досвіду відповідно до реалій української економіки;

5) основними заходами для успішної інтеграції України в ЄС в аспекті податкової політики повинні стати: прискорення прийняття Податкового кодексу; забезпечення стабільності функціонування процесу контролю за справлянням податків та рівня кваліфікації посадових осіб; прискорення укладення міжнародних податкових угод, формування прозорої податкової політики в розрізі кожного виду економічної діяльності; підготовка кваліфікованих спеціалістів з питань міжнародного оподаткування;

6) у контексті подолання процесу тінізації української економіки варто рішуче перейти до використання плюралістичного іманентного підходу в розрахунках фінансових результатів господарської діяльності і податкових зобов'язань;

7) у процесі реалізації завдань полегшення податкового тягаря необхідно терміново зменшити ту його частину, що пов'язана з витратами і технікою стягування податків. Акценти варто перемістити з питань «скільки?» на питання «як?»;

8) зниження рівня оподаткування слід синхронізувати зі зменшенням видатків на апарат управління. Розрахунки показують, що таке зменшення може бути безболісним у межах 10% від існуючого рівня видатків.

Протокольний запис роботи
Workshop 4
**«Політика міжнародних та європейських
ринків праці»**

Ведучі: проф., д-р **Роланд Айзен** (Німеччина),
доц., к. е. н. **Роман Березюк** (Україна),
проф., д. е. н. **Лариса Кривенко** (Україна)

Дискусія точилася навколо питання моделювання європейських і міжнародних ринків праці та проблем імплементації цих моделей в Україні; умов забезпечення і причин порушень рівноваги на ринках робочої сили; методів та інструментів регулювання ринків праці.

Як і в роботі інших Workshops, питання розглядалися у двох площинах: теоретико-методологічній та освітній, де основна увага приділялася з'ясуванню проблем методики вивчення різних елементів політики міжнародних та європейських ринків праці в системі європейських економічних студій.

В обговоренні цих питань було заслухано 2 доповіді, 4 програмованих виступи і 2 виступи в порядку загальної дискусії.

У доповіді **Євгена Кулічкова** (д. е. н., проф., Інститут економіко-математичного моделювання, Москва, Росія) на прикладі регіональних ринків праці Росії розглядаються проблеми регулювання руху робочої сили та рівнів безробіття у трансформаційних економіках. За критерієм рівня безробіття класифікуються групи регіонів країни й обґрунтовуються пропозиції щодо перебудови державної фінансової, кредитної та податкової політики забезпечення економічної привабливості внутрішніх та іноземних інвестицій у регіони, де нагромаджені значні резерви незайнятої робочої сили, особливо професійно добре підготовленої. У системі заходів щодо регулювання регіональних ринків праці уточнюються завдання служб зайнятості.

У доповіді **Андреаса Обервайса** (проф. д-р, Університет ім. Й.-В. Гете, Франкфурт-на-Майні, Німеччина) розглядалися умови та наслідки порушень рівноважного функціонального ринку робочої сили різних за фахом, спеціальністю та галуззю найманих працівників на прикладі інтегрованого ринку праці країн ЄС. Були продемонстровані фрагменти розробленої автором методики конкретного узгодження поведінки працедавців і працесемців у забезпеченні рівноваги попиту та пропозиції робочої сили різних спеціальностей через світову комп'ютерну мережу.

Лариса Кривенко (проф., д. е. н., Полтавський державний технічний університет, Україна) на основі порівняльного аналізу європейської (континентальної), англо-американської та китайської моделей обґрунтувала стратегічні орієнтири формування цілісної моделі конкурентного ринку праці в Україні у контексті європейських інтеграційних процесів. Підкреслювалася необхідність переходу до нової парадигми національного ринку праці. Політика регулювання ринку робочої сили, на думку автора, повинна бути спрямована на послідовну реструктуризацію зайнятості відповідно до динаміки ринкового сектора та розвитку регіональних ринків праці. Така політика повинна увібрати в себе досягнення рівноваги попиту і пропозиції робочої сили з використанням регуляторів ринку праці; підвищення ступеня його гнучкості за рахунок трудової мобільності та міграції населення в регіонах країни і між ними; трудову активізацію та адаптацію безробітних до нових умов зайнятості на засадах соціального страхування вимушеного безробіття. Була запропонована ціла низка змін до діючих методик визначення рівня безробіття в Україні, розрахунку вартості додаткових робочих місць, рівня соціальної захищеності населення від безробіття.

У виступі **Ірини Кравченко** (проф., д. е. н., Київський національний університет, Україна) на основі власних теоретичних розробок і результатів моніторингових досліджень вимушеної неповної зайнятості на підприємствах України було обґрунтовано необхідність розробки нормативно-правового механізму соціального захисту працівників, вимушено незайнятих упродовж неповного робочого часу. Проаналізовано досвід країн Європейського Союзу та запропоновано напрямки законодавчого впровадження гарантій і соціального захисту громадян, які опиняються у ситуації вимушеної неповної зайнятості. Зокрема, запропоновано внесення відповідних змін до національного законодавства з метою встановлення обов'язкового нормативу робочого часу і визначення категорій частково безробітного відповідно до міжнародних норм. Обґрунтована необхідність укладення спеціальної угоди з профспілками про відшкодування підприємством втрат від часткового безробіття; надання державної допомоги частково безробітним; організація у законодавчому порядку страхового фонду на випадок часткового безробіття.

Ірина Гладій (доц., канд. екон. наук, Тернопільська академія народного господарства) свій виступ присвятила з'ясуванню впливу структурних перетворень на зміни механізмів функціонування ринків

праці в системі ЄС, визначенню основних напрямків та інструментів політики зайнятості. Як такі інструменти було виділено:

- ◆ перманентне вдосконалення основ роботи фірм шляхом усунення непотрібних бар'єрів, спрощення і прискорення виконання бюрократичних процедур;
- ◆ створення умов стимулювання підприємництва завдяки вдосконаленню механізмів функціонування ринку капіталів, формування нижчих бар'єрів для входу / виходу на ринки і відкриття досі закритих чи захищених ринків;
- ◆ припинення антиконкурентної поведінки фірм або державного сектора в усіх випадках, що стосуються інтересів споживачів, екології та соціальних інтересів.

Особливої уваги у виступі набули питання захисту прав працівників і напрямки подальшого вдосконалення усієї системи соціального захисту населення в країнах Західної Європи.

У виступі **Романа Березюка** (доц., канд. екон. наук, Тернопільська академія народного господарства, Україна) розглядалися питання імплементації в Україні загальноприйнятих у країнах ЄС моделей ринку праці (перш за все – неокласичної, безфрикційної моделі). Акцент був зроблений на тих конкретних перешкодах, які гальмують процес становлення ефективно функціонуючого національного ринку праці. Аналізувалась, зокрема, проблема неприпустимо великого розриву між вартістю і ціною робочої сили в Україні, без розв'язання якої фактор заробітної плати не здатний виконувати функції ціни товару на ринку праці, репрезентувати реальну ступінь еластичності попиту і пропозиції робочої сили та забезпечити ринкову рівновагу. Підкреслювалася необхідність термінового розв'язання проблеми відсутності необхідного інструментарію здійснення експансіоністських та рестриктивних методів грошово-кредитного регулювання, що детермінує низьку ефективність регуляторної політики в галузі зайнятості (неспівпадання у часі методів експансії і рестрикцій *** циклу, часовий лаг, ефект інерції).

Після програмованих доповідей і виступів було заслухано два виступи в порядку загальної дискусії.

Яспер Ван дер Клоостер (проф., д-р, Вища школа економіки та менеджменту, Утрехт, Нідерланди) звернув увагу учасників конференції на проблему стрімкого зростання трудової еміграції з України в країни Західної Європи. Було відзначено достатньо високий освітній і кваліфікаційний рівень мігрантів, що дозволяє їм

дисперсуватись у дуже широку гаму макроекономічної системи країн ЄС, але цей процес, на думку промовця, не є безпроблемним. Він мусить привернути належну увагу урядових структур України. Нагальною потребою стає формування адекватного нормативно-правового поля здійснення міграційних процесів і розробки та підвищення двох- та багатосторонніх угод з країнами-реципієнтами робочої сили.

У виступі **Олени Мартякової** (канд. екон. наук, Інститут економіки промисловості НАН України, Донецьк) розглянуто питання охорони праці в контексті соціально-трудова відносин в країнах ЄС і значення висновків для розробки методів державного регулювання соціально-трудова стосунків в Україні.

У результаті дискусії з питань ринку праці учасники конференції сформулювали наступні висновки та рекомендації:

1. Нагальною потребою сьогодення стає необхідність розробки і впровадження власної, ефективної моделі ринку праці, яка базувалася б на запозиченні набутого досвіду країн ЄС, з одного боку, і врахуванні національних особливостей та специфічних суперечностей економіки трансформаційного типу в Україні – з іншого. Саме актуальність цієї проблеми зумовлює те, що політика міжнародних та європейських ринків праці стала об'єктом особливої уваги і безпосереднім предметом у рамках європейських економічних студій.

2. Розбудова ефективно діючого ринку праці в Україні потребує ліквідації неприпустимо великого розриву між вартістю і ціною робочої сили в Україні. Без розв'язання цієї проблеми фактор заробітної плати взагалі не здатний виконувати функції ціни товару на ринку праці, репрезентувати реальну ступінь еластичності попиту і пропозиції робочої сили та забезпечувати ринкову рівновагу.

3. Подолання розриву вартості і ціни робочої сили повинно супроводжуватися використанням системи так званих «вмонтованих стабілізаторів», що успішно застосовуються у країнах ЄС (індикатор приросту граничного доходу в розрахунку на одиницю приросту витрат додаткового робочого місця, індикатор приросту граничних витрат на одне додаткове робоче місце і коефіцієнт «зарплата / ціна товару»).

4. Реальними гальмами формування в Україні гнучкого механізму функціонування праці є:

- ◆ гіпертрофований розвиток неформальної і тіньової економіки, штучне утримання за рахунок держави неефективних

підприємств і породжене цим утримання частки заробітної плати в сукупних доходах населення на недопустимо низькому рівні;

- ◆ нерозвинутість ринку житла та збереження інституту прописки, і спричинена цим низька ступінь територіального та міжгалузевого переміщення робочої сили;
- ◆ відсутність необхідного інструментарію здійснення експансіоністських та рестриктивних методів грошово-кредитного регулювання і викликана цим малоефективна регуляторна політика в галузі зайнятості (неспівпадання у часі методів експансії і рестрикції фазам циклу, часовий лаг, ефект інерції);
- ◆ повільність структурної перебудови за умов суттєвої деформації усєї макроекономічної системи, а звідси – неможливість ефективного використання методів сучасного, неокласичного, безфрикційного управління процесами зайнятості. Так, з одного боку, занадто повільні структурні зміни в економіці стимулюють збільшення безробіття, підвищуючи його природний рівень, а з іншого – скорочення реальних доходів спонукає населення до пошуку додаткових джерел доходів, що викликає зниження норми безробіття.

5. Ефективно функціонуючий ринок праці потребує адекватної політики зайнятості. Вона повинна передбачати чітке розмежування завдань на загальнонаціональному рівні, з одного боку, та на регіональному – з іншого. Загальнодержавна політика зайнятості має бути спрямована на розробку соціальних програм допомоги безробітним, сприяння у професійній підготовці, перепідготовці та працевлаштуванні незайнятого населення, стимулювання гнучкості ринку праці, розвиток різноманітних форм малого бізнесу.

Управління зайнятістю на рівні регіону має охоплювати:

- ◆ демографічні процеси (формування чисельності і складу трудових ресурсів, моніторинг кадрів, перспективний аналіз статевої та вікової структур працездатного населення);
- ◆ економічні процеси (формування структури робочих місць, аналіз стану фізичних робочих місць і конкретних програм підтримки попиту на робочу силу, формування професійно-кваліфікаційного складу і чисельності робочої сили);
- ◆ соціальні процеси формування та стимулювання спонукальних мотивів трудової активності працездатного населення.

6. Нагальною потребою сьогодення є подолання неузгодженості різних ланок політики зайнятості саме на загальнонаціональному рівні. Так, сфера зайнятості опинилась у компетенції різних органів управління – Міністерства економіки, Міністерства освіти та Державного комітету зайнятості. Але в результаті весь цей механізм має трансформуватися у бік використання ринкових механізмів регулювання.

7. Важливим аспектом розробки ефективно функціонуючого ринку праці повинно стати науково обгрунтоване визначення рівня та характеру безробіття в Україні. Як відомо, в економічно розвинутих країнах існує чітке розмежування фактичного та природного рівнів безробіття. Саме такий підхід дає змогу визначити, який рівень безробіття можна вважати допустимим (і навіть бажаним) та які витрати ВВП (за законом Оукена) країна матиме від перевищення фактичного рівня безробіття над природним.

8. Методика визначення природного рівня безробіття в Україні повинна бути побудована на дії не двох, як в економічно розвинутих країнах, а трьох чинників. Крім факторів тривалості безробіття та частоти безробіття, має бути врахований і фактор прихованого безробіття. Визначається це тим, що характерною рисою безробіття в нашій країні є непомірно велика питома вага його прихованої форми. Тут спостерігається суто український феномен розриву цінностей робочого місця і доходів. Для більшості населення утримання робочого місця необхідне, по-перше, для включення в активні виробничі процеси за умов, коли підприємство вкотре відновлює свою діяльність; по-друге, воно є фактором досягнення і нагромадження людиною прав на соціальні переваги: права на пенсію, стажу роботи, соціальних пільг, іміджу. Саме тому значна частина працівників погоджується на неоплачувану відпустку, тим більше що статус працюючого за умов фактичного безробіття для багатьох є формою прикриття тіньової діяльності. Методику розрахунку зареєстрованого безробіття варто переглянути, щоб легалізувати приховану форму. В законі України «Про зайнятість населення» доцільно було б встановити норми, що дозволяють визначити статус осіб, які не припинили трудових стосунків із підприємствами, що відправили їх у відпустку на невизначений термін, але фактично залишили людей без засобів до існування.

9. Діюча система реєстрації потребує зміни ще й тому, що штучно і суттєво зменшує показник зареєстрованого безробіття. Так, відповідно

до чинної методики, визначення безробітного, незайнятого та зайнятого населення проводиться тільки за місцем проживання. Отже, не враховується трудовий стаж між містом та передмістями, адже чисельність працюючих у містах значно перевищує чисельність громадян працездатного віку.

10. У підході до визначення обсягів прихованого безробіття рекомендується керуватися положеннями МОП. Згідно з ними, розрізняють приховану форму безробіття, викликану скороченням робочого часу нижче нормативної тривалості, неповну зайнятість робочого часу та неповну зайнятість, яка характерна недостатнім, навіть для простого відтворення робочої сили, рівнем доходу.

11. Реальним гальмом формування дієвого ринку праці в Україні був і залишається необгрунтовано високий рівень оподаткування фонду заробітної плати. За таких умов підприємства мають сплачувати за трудові ресурси набагато більше, ніж отримують власне працівники. Це не стимулює зайнятість та відштовхує неофіційний, незареєстрований бізнес від переходу до офіційного сектора економіки.

12. Потребує термінового розв'язання і проблема зростання темпів нелегальної міграції робочої сили. Відмінності в рівнях економічного розвитку ЄС та України, незважаючи на несприятливу демографічну ситуацію загалом у Європі, формують міграційні потоки з України. Треба враховувати, що вони характерні спонтанністю, а отже – високим рівнем невизначеності, неорганізованості, неконтрольованості.

Розробка концепції міграційної політики нашої держави повинна передбачати:

- ◆ обгрунтування цілей національної міграційної політики України на середньострокову і далеку перспективу;
- ◆ узагальнення зарубіжного, перш за все європейського, досвіду формування мегаекономічних ринків праці;
- ◆ вивчення іноземних ринків з огляду на можливі переваги наявності на них робочої сили з України;
- ◆ розробку і подальше підписання двох- і багатосторонніх угод з країнами-реципієнтами робочої сили;
- ◆ визначення доцільності застосування іноземної робочої сили на теренах України і формування адекватної нормативно-правової бази.

Протокольний запис роботи

Workshop 5
«Економічна інтеграція України
в Європейський Союз»

Ведучі: проф., д-р **Лоран Гієрі** (Франція),
доц., канд. екон. наук **Валерій Дяченко** (Україна)

На засіданні розглядалися питання впливу економічних реформ в Україні на процес економічної інтеграції України в ЄС. Була висвітлена проблема підвищення конкурентоспроможності українських товарів як одна із головних умов їх виходу на європейські ринки. Наголошувалося на необхідності вільної і справедливої конкуренції українських і європейських компаній і товарів.

Були обговорені аспекти створення центрів європейських студій та викладання курсів, пов'язаних із політикою та економікою ЄС, що буде сприяти підготовці кадрів для роботи з європейськими і міжнародними компаніями.

Було заслухано 4 програмованих виступи і 2 доповіді.

Лоран Гієрі (професор, доктор, Університет ім. Люмієра, Ліон, Франція). У виступі на секції конкретизував тези своєї пленарної доповіді, зокрема особливо наголосив на ролі України в Європі в історичному аспекті, а саме:

- ◆ було показано її місце в Європі як проміжної ланки між Росією і Європейським Союзом;
- ◆ окреслені зовнішні і внутрішні перспективи перехідного періоду в Україні;
- ◆ запропоновано використовувати при характеристиці сучасного стану економіки України так званий «порочний цикл» (vicious circle) і внутрішню систему «негативної стабільності»;
- ◆ сформульовані можливі варіанти співвідношення між економічним розвитком і рівнем незалежності.

Юрій Василенко (професор, докт. екон. наук, завідувач відділом Інституту економічного прогнозування НАН України, Київ). У виступі:

- ◆ підкреслена необхідність покращення законодавства України з метою захисту українських товаровиробників і підвищення конкурентоспроможності продукції;
- ◆ продемонстровані результати проведеного інститутом модельного аналізу, який показав, що конкурентоспроможність української продукції при експорті в ЄС у три рази нижча, ніж продукції інших країн, а порівняно з конкурентоспроможністю імпортованої продукції – у сім разів нижча;

- ◆ визначені причини відмінностей між конкурентоспроможністю експортованої та імпортованої продукції;
- ◆ відзначено, що для підвищення конкурентоспроможності продукції замало створення правового законодавчого середовища – необхідне пряме втручання держави для підтримки конкурентоспроможності продукції;
- ◆ необхідно розробити довгострокову державну стратегічну програму підвищення конкурентоспроможності української продукції.

Тетяна Ярова (заступник начальника управління міжнародної економіки та взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями Міністерства економіки України). У виступі:

- ◆ проаналізована Національна програма інтеграції в Європейський Союз, яка у липні 2000 р. була схвалена Кабінетом Міністрів і повинна бути затверджена Верховною радою України;
- ◆ викладені стратегічні цілі та пріоритети розвитку економіки України, розроблені Урядом;
- ◆ проаналізовані підсумки функціонування народного господарства України за вісім місяців 2000 року;
- ◆ окреслені головні проблеми економіки на даному етапі розвитку (низька конкурентоспроможність та неефективна структура виробництва, сировинна структура експорту), що не сприяють інтеграції України в ЄС.

Микола Рижков (доцент, канд. екон. наук, Інститут Міжнародних відносин, Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Київ). У виступі:

- ◆ відзначено, що згідно з Указом Президента України «Про стратегію інтеграції України в ЄС» передбачено створення та затвердження нових спеціалізацій з питань ЄС у межах навчальних програм вищих навчальних закладів;
- ◆ підкреслено необхідність створення спеціальних центрів європейських студій (на даний час такі центри існують в Києві і Тернополі);
- ◆ поінформовано про проект TEMPUS/TACIS «Підготовка спеціалістів у сфері європейських досліджень», що реалізується Інститутом європейських досліджень разом з вузами Бельгії, Німеччини та Великої Британії;

- ◆ проаналізовано реалізацію магістерських програм, пов'язаних із європейськими студіями;
- ◆ підкреслена необхідність поширення інформації серед інших навчальних закладів України. Наприклад, в Інституті проводяться Літні школи з європейських досліджень, до роботи в яких запрошуються студенти провідних українських вузів.

Леонід Доленко (доцент, канд. екон. наук, завідувач кафедри теоретичної економіки Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова, Одеса, Україна). У своєму виступі деталізував деякі висновки своєї пленарної доповіді, зокрема:

- ◆ проаналізував досвід розробки і викладання курсу з індустріальної економіки в ОДУ;
- ◆ показав необхідність викладання даної дисципліни у вузах країни, що сприятиме глибшому розумінню суті та видів конкуренції;
- ◆ охарактеризував економічні теорії, що лежать в основі курсу.

Валерій Дяченко (доцент, канд. екон. наук, декан Українсько-Німецького факультету міжнародної економіки та менеджменту, Тернопільська академія народного господарства, Україна). У доповіді:

- ◆ проаналізовані форми економічної інтеграції у світі у 80-их роках 20-го сторіччя;
- ◆ звернута увага на те, що процес інтеграції України в ЄС може суперечити економічним зв'язкам з іншими країнами – не членами ЄС;
- ◆ проаналізовані нагальні проблеми процесу інтеграції східноєвропейських країн та України в ЄС;
- ◆ підкреслена необхідність розробки Національної стратегії України щодо вступу до ЄС, яка б комплексно враховувала національні інтереси України;
- ◆ показані можливі негативні економічні наслідки вступу України до ЄС.

У результаті дискусії учасники роботи Workshop рекомендували:

- ◆ детально розробити і затвердити напрямки реалізації Національної Стратегії України щодо вступу в ЄС;
- ◆ сформулювати і законодавчо затвердити принципи прискореної приватизації бізнесових структур країни, що можуть бути конкурентоспроможними з відповідними структурами ЄС:

- ◆ сформулювати і законодавчо затвердити принципи реформування основ соціальної сфери (пенсійне забезпечення, комунальна власність) з метою поступового наближення до законодавства ЄС, але при максимально можливому врахуванні інтересів населення України, яке в основній масі на даний час є соціально незахищеним;
- ◆ розробити і законодавчо затвердити довгострокову державну програму підтримки внутрішнього виробника і підвищення конкурентоспроможності української продукції, яка б не суперечила основним принципам, що діють у ЄС;
- ◆ фінансувати розробку банку даних щодо підприємств країн ЄС, з якими планують встановити контакти українські підприємства.

Протокольний запис роботи

Workshop 6

«Європейський міжкультурний менеджмент»

Ведучі: проф., д-р **Пітер Єнсен** (Данія),

к.е.н. **Наталія Євченко** (Росія),

доц., к.е.н. **Віталіна Куриляк** (Україна)

Дискусія Workshop 6 концентрувалася на таких проблемах європейського міжкультурного менеджменту: необхідності еквівалентної еволюції у розумінні міжнародної організаційної поведінки й управлінні інтернаціональними трудовими ресурсами, якої вимагають нові реалії міжнародної економіки; загальному огляді європейського менеджменту і, зокрема, на європейській моделі стратегічного менеджменту; важливості виділення європейського контексту міжкультурного менеджменту, проблемах комунікацій у процесі діяльності різних міжкультурних груп.

З доповіддю виступив **Пітер Єнсен** (д-р, проф., Бізнесшкола м. Аргус, Данія), який підкреслив, що проблеми міжкультурного співробітництва і менеджменту займають особливе місце серед загальних проблем, властивих міжкультурним ситуаціям. Основними проблемами в даному випадку є упередження і стереотипи у відносинах між людьми різних культур. Навіть сучасні дослідження в галузі міжкультурного менеджменту мають тенденцію підтримувати стереотипи. Тому використання цих досліджень для підготовки менеджерів у кращому випадку є даремним, в гіршому – шкідливим для розвитку стабільного співробітництва й успішного менеджменту.

Далі проф. Йенсен зауважив, що з точки зору практика, який займається тим, що допомагає людям у побудові успішного міжкультурного співробітництва, вчені можуть принести набагато більше користі. Вони повинні концентрувати свою увагу не на так званих культурних відмінностях, а на соціальних процесах, що допоможе побороти ці відмінності. Такий вид досліджень, звичайно, набагато складніший, ніж оглядові теорії, які зараз особливо поширені. Менеджери не відчувають великої потреби у переліку ситуацій і типів поведінки, з якими вони, можливо, зустрінуться в іншій країні або регіоні. Також не настільки важливими є для них теорії, що претендують на розуміння основних характеристик цінностей культури. Насправді, менеджерам потрібно вміння ідентифікувати і керувати відмінностями, що виникають у міжкультурних ситуаціях, а також інструментарій, який може допомогти їм у розв'язанні даних завдань.

Основними аспектами доповіді проф., д.е.н. **Володимира Подсолонка** (Таврійський національний університет, м. Симферополь) були взаємодія і взаємовплив різних культур, формування багатонаціональних команд, важливість культурних відмінностей як джерела не лише проблем, а й переваг, роль підготовки та перепідготовки кадрів для міжкультурного менеджменту.

К. е. н. **Наталія Євченко** (Росія, Ростовський державний університет) зупинилася на способах подолання міжкультурних відмінностей шляхом участі у програмах технічної допомоги, залучення досвідчених консультантів – «ментальних перекладачів». Одним із важливих аспектів міжкультурного менеджменту, на яких зупинилася Н. Євченко, є подолання так званого культурного шоку, властивого особам, які працюють за кордоном. Було запропоновано методологію викладання міжкультурного менеджменту для різних цільових груп: студентів, підприємців; особлива увага приділялася кваліфікації викладачів, які займаються викладанням певного предмета у вищій школі.

З доповіддю виступив к. е. н. **Вільфред Трілленберг** (ФРН, Інститут світової економіки, Берлін), який зупинився на проблемах наукового трансферу між Заходом і Сходом.

В обговоренні взяли участь: к.е.н., доцент **Світлана Жарая** (Україна, Вінницький торговельно-економічний інститут), яка підкреслила важливість міжкультурної комунікативної компетентності, що, на її погляд, полягає у врахуванні інтеграційних процесів, які

відбуваються у Європі, а також у необхідності орієнтації на особливості та різноманітність культур.

Доц., к.е.н. **В. Куриляк** (Україна, Тернопільська академія народного господарства) підкреслила, що нові реалії міжнародної економіки зумовлюють необхідність розвитку глобальних стратегій для управління інтернаціональними трудовими ресурсами, розробки механізму управління культурними відмінностями. Промовець відзначила, що традиційні міжкультурні теорії не можуть бути достатньо дієвими для розв'язання проблем, з якими зустрічаються європейські компанії, тому що вони побудовані на північно-американських ідеях про індивідуальні й організаційні цінності і не можуть адекватно застосовуватися до бізнесових проблем Європи. Крім того, особливості європейського міжкультурного менеджменту – вагома проблема, оскільки Європа втягнута у процес інтеграції між країнами–членами ЄС й у процес посиленої міжнародної конкуренції, особливо з двома іншими регіонами: Північною Америкою і Японією. З цього закономірно випливає, що завданням європейського міжкультурного менеджменту полягає у створенні і покращенні ефективного менеджменту в міжкультурних умовах із врахуванням європейських культурних особливостей.

Доц., к. е. н., **Н. Тарнавська** (Україна, Тернопільська академія народного господарства) зупинилася на аналізі взаємозв'язків стратегічного і міжкультурного менеджменту та сформулювала напрямки розвитку міжкультурних аспектів стратегічного менеджменту. Серед них:

1) активізація досліджень щодо взаємозв'язків менеджменту організацій з макроекономічними процесами, політичними структурами країн базування, а також політичною діяльністю ТНК;

2) формування пріоритетів розвитку персоналу, який потрібно розглядати як основне джерело конкурентних переваг, і, відповідно, виділяти значні кошти на розвиток персоналу. У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, який персонал повинен працювати в апараті управління дочірніх компаній – місцевий чи відряджений, та на шляхи його підготовки. В зв'язку з процесами глобалізації змінюються уявлення про організацію у її класичному розумінні, і тому повинні змінюватися підходи до побудови стратегії діяльності, структури як засобу реалізації стратегії та управління культурними відмінностями;

3) подальший розвиток комунікаційної мережі міжнародного і міжкультурного середовища;

4) обґрунтування співвідношення централізації і децентралізації управління.

В результаті дискусії учасники роботи Workshop 6 сформулювали рекомендації, які передбачають:

1. Активізацію досліджень щодо взаємозв'язків міжкультурного менеджменту з макроекономічними процесами, політичними структурами країн базування, а також політичною діяльністю ТНК. Сучасні умови господарювання потребують від розробників стратегії діяльності компаній глибоких знань із проблематики макроекономічної нестабільності, циклічних коливань економіки, фіскальної політики, банківської системи, кредитно-грошової політики, міжнародної торгівлі тощо. Крім цього, стратегія розвитку ТНК повинна враховувати законодавство, вплив окремих політичних структур, особливо у тих країнах, культура і національні особливості яких не є спорідненими.

2. Формування моделі інтеграції національних систем цінностей у конкурентоспроможну організаційну культуру. Базою для побудови такої моделі повинно бути дослідження взаємозв'язку культурних цінностей і реальних організаційних проблем.

3. Розв'язання можливих конфліктів між корпоративними і культурними цінностями, що пов'язані з міжнародними злиттями, поглинаннями та створенням міжнародних стратегічних альянсів. Це можливо здійснити на основі визначення стратегічних пріоритетів, формування системи цілей діяльності та вдосконалення управління культурними відмінностями.

4. Дослідження взаємозв'язків і взаємовпливу національної культури та управлінської практики, тобто вивчення процесів формування стилю керівництва материнської і дочірніх компаній залежно від культурних особливостей країн базування. Потребують наукового аналізу та вивчення умов використання такі стратегії управління міжкультурними особливостями ТНК: моделі культурного домінування, культурного компромісу та культурної синергії.

5. Формування пріоритетів розвитку персоналу. Розгляд персоналу як основного джерела конкурентних переваг потребує його розвитку, активізації, забезпечення гнучкості, виходячи з динамічності конкурентного середовища. Однак ці актуальні проблеми не завжди реалізуються у стратегіях дочірніх компаній ТНК, що призводить до конфлікту інтересів, трактування місцевим персоналом стратегії материнської компанії як експлуаторської. Потребують подальшого

розвитку стратегічні аспекти прийняття рішень щодо відбору персоналу, які передбачають урахування трьох основних параметрів: структури міжнародної політики персоналу (етноцентричної, поліцентричної, регіональної, геоцентричної), стратегії найму спеціалістів (широкого чи вузького профілю), ступеня володіння мовами.

6. Удосконалення системи аналітичної підтримки управлінських рішень у системі міжкультурного менеджменту. Орієнтація щораз більшої кількості компаній на регіональні та глобальні ринки приведе до значного підвищення рівня конкуренції, що спонукатиме розвивати, в першу чергу, стратегічні пріоритети системи міжкультурного менеджменту. З іншого боку, процеси глобалізації і формування мультикультурних організацій породжують проблеми координації діяльності, узгодження функціональних сфер діяльності (маркетинг, виробництво, фінанси, інновації та інші), активного впровадження ситуаційного підходу в менеджменті.

7. Обґрунтування співвідношення централізації і децентралізації управління. Активне формування міжнародних компаній потребує нових підходів до побудови організаційних структур управління, адаптованих до нових тенденцій розвитку

Підготовка міжнародним програмовим комітетом та виконавчою дирекцією «Аналітичної записки» п'ятої міжнародної наукової конференції «Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: європейські студії» базувалася на аналізі висновків і пропозицій практично всіх її учасників, але найбільший вплив на формування підсумкових документів справили матеріали і виступи Роланда Айзена (Німеччина), Олександра Амоші (Донецьк), Савелія Аптекаря (Донецьк), Анатолія Афоніна (Київ), Романа Березюка (Тернопіль), Клаудії Бремер (Німеччина), Юрія Василенка (Київ), Ольги Вовчак (Львів), Богдана Гаврилишина (Швейцарія), Людмили Гаврилук (Тернопіль), Валерія Геєця (Київ), Лорана Гієрі (Франція), Ірини Гладій (Тернопіль), Пітера Ван дер Гука (Нідерланди), Олексія Демидова (Черкаси), Вячеслава Денисова (Росія), Марти Дехтярчук (Київ), Олександра Дзюблюка (Тернопіль), Леоніда Доленка (Одеса), Мар'яна Долішнього (Львів), Ніни Дорош (Тернопіль), Валерія Дяченка (Тернопіль), Наталії Євченко (Росія), Пітера Єнсена (Данія), Світлани Жарая (Вінниця), Анатолія Загороднього (Львів), Володимира Загорського (Львів), Богдана Івасіва (Тернопіль), Ірини Іващук (Тернопіль), Любомири Кіндрацької (Київ), Михайла Клапківа

(Тернопіль), Яспера Ван дер Клоостера (Нідерланди), Вячеслава Ковальчука (Тернопіль), Василя Комара (Тернопіль), Костянтина Комарова (Франція), Сергія Кривенка (Полтава), Лариси Кривенко (Полтава), Ірини Кривченко (Київ), Любові Кримської (Запоріжжя), Євгена Кулічкова (Росія), Віталіни Куриляк (Тернопіль), Лариси Лисогор (Київ), Сергія Лондара (Львів), Івана Лукінова (Київ), Зоряни Луцишин (Тернопіль), Анатолія Мазаракі (Київ), Юрія Макогона (Донецьк), Івана Малого (Київ), Алли Мельник (Тернопіль), Вікторії Мельник (Тернопіль), Олени Мартякової (Донецьк), Ірини Михальчук (Тернопіль), Івана Миценка (Кіровоград), Степана Мочерного (Тернопіль), Юргена Мюллера (Німеччина), Андреаса Обервайса (Німеччина), Олександра Олексюка (Тернопіль), Сергія Онищенко (Київ), Клавдії Пазізіної (Тернопіль), Галини Партин (Львів), Євгена Преображенського (Донецьк), Світлани Писаренко (Львів), Людмили Примостки (Київ), Володимира Подсолонка (Симферопіль), Миколи Рижкова (Київ), Євгена Савельєва (Тернопіль), Анатолія Семенова (Донецьк), Олени Сохацької (Тернопіль), Михайла Степка (Київ), Омеляна Сухолиткого (Київ), Наталії Тарнавської (Тернопіль), Євгенії Тонкової (Болгарія), Станки Тонкової (Болгарія), Вільфреда Трілленберга (Німеччина), Степана Трубича (Тернопіль), Олександра Устенка (Тернопіль), Людмили Фарини (Тернопіль), Алонсо Хадкінса (США), Вадима Христиановського (Донецьк), Анатолія Чухно (Київ), Оксани Шиманської (Тернопіль), Тетяни Ярової (Київ).

6. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПОРІВНЯЛЬНІ СТУДІЇ

*(За матеріалами Шостої міжнародної наукової конференції – літньої школи
«Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз:
європейські порівняльні студії», Ялта-Форос, 26–28 вересня 2001 р.)*

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Конференція – літня школа відбулася 26–28 вересня 2001 р. у м. Ялта-Форос. Вона проводилась під егідою Міністерства освіти і науки України в рамках проекту Т_ЖЕР-10762-1999 Європейської комісії Tempus TACIS «Європейські економічні студії та відносини у сфері бізнесу».

Її організаторами були: Міністерство освіти і науки України, Тернопільська академія народного господарства (Центр європейських і міжнародних студій), Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурта-на-Майні (Німеччина), Університет ім. Еразмуса, м. Роттердама (Нідерланди) та Університет ім. Люм'єра, м. Ліона (Франція).

Відмінною рисою конференції–літньої студії є те, що проблеми входження України в європейський економічний простір розглядаються не тільки у теоретико-методологічній і практичній площині, а й в освітній, де у контексті європейського вектору розвитку з'ясовувались проблеми підготовки економічних кадрів в Україні.

Поєднання організаційних форм міжнародної наукової конференції і літньої школи дає можливість досягти кілька цілей. По-перше, інвентаризуються найсучасніші досягнення української і зарубіжної науки щодо європейської економіки. По-друге, забезпечується підвищення кваліфікації з європейських студій викладачів ТАНГ та інших навчальних закладів України. По-третє, для студентів ТАНГ – учасників літньої школи здійснюється навчальний процес з єврознавства. По-четверте, створюється фонд новітніх наукових доробок для використання у навчальному процесі з

європейських студій. По-п'яте, формується інформаційна база для подальшого розвитку наукових досліджень з єврознавства і вирішення актуальних завдань розробки та реалізації сучасної економічної політики.

На адресу конференції надійшло 167 наукових рохробок 208 авторів з 13 країн світу. Майже всі регіони України були представлені 174 авторами. Із 34 зарубіжних учасників 9 репрезентували Німеччину, 5 – Грецію, 4 – Болгарію, 3 – Росію і Словаччину, 2 – Італію і Польщу і по одному учаснику від Нідерландів, Швейцарії, Франції, Великої Британії та США.

Надіслані матеріали були опубліковані у трьох спеціальних випусках (18–1, 18–2, 18–3) наукового журналу «Вісник ТАНГ». Четвертий спеціальний випуск журналу (18–4) з підсумковими і додатковими матеріалами готується до друку.

Безпосередню участь у роботі конференції взяли 122 науковці та спеціалісти, з яких 106 репрезентували Україну, 8 – Німеччину, 2 – Росію і по одному – Болгарію, Велику Британію, Грецію, Нідерланди, Польщу і Францію.

Робота конференції була організована у формі пленарних засідань татематичних семінарів і присвячена таким питанням: **порівняльні європейські макроекономічні студії, порівняльні дослідження з економіки і управління підприємствами, особливості розвитку європейських країн, європейське законодавство.** Крім цього проводився публічний захист магістерських робіт Центру європейських і міжнародних студій ТАНГ (мова – англійська).

Дискусії з **проблем порівняльних європейських макроекономічних студій** (тематичний семінар 1) були зведені до обговорення таких питань:

- ◆ економічні трансформації, проблеми розробки національної доктрини економічних трансформацій в Україні;
- ◆ міжнародні економічні відносини та інституції. Порівняльні оцінки і проблеми входження України в європейські та світові ринки товарів і послуг, грошей і капіталів. Моделювання зовнішньоекономічної діяльності;
- ◆ торговельні цикли та стабілізаційна політика;
- ◆ європейська економіка траспорту і транспортна політика. Проблеми інтеграції української та європейської транспортних систем;

- ◆ європейські трудові відносини та ринки праці. Концепція гнучкого ринку праці: досвід країн ЄС і проблема його реалізації в країнах з перехідною економікою. Порівняльний аналіз міграційних процесів;
- ◆ порівняльна соціальна політика. Тенденції розвитку соціально-трудова відносин в ЄС і Україні. Соціальне забезпечення і напрями розвитку системи соціального страхування в країнах ЄС і Україні.

Так, **акад. І. Лукінов** (директор Інституту економіки НАН України, Київ) обґрунтував необхідність розробки національної доктрини економічних трансформацій в Україні на основі аналізу показників розвитку вітчизняної економіки у післякризовому періоді. Були сформульовані основні компоненти моделі сучасної національної доктрини.

Проф., д-р Р. Айзен (Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) на основі порівняльного аналізу визначив відмінності структури та міри гнучкості ринку праці в окремих країнах-членах ЄС. Підкреслив необхідність розробки і застосування нової концепції ефективно заробітної плати, яка базувалася б на органічній єдності ринкових та неринкових механізмів регулювання реальної заробітної плати і забезпечувала б необхідний рівень гнучкості ринку праці.

Проф., докт. екон. наук Є. Савельєв (Тернопільська академія народного господарства) присвятив свою доповідь проблемі нової економіки у світовому та європейському вимірах. Було дано власне обґрунтування змісту категорії «нова економіка» і підкреслено значення продукування нових знань та їх інтенсивного використання. Нова економіка, на думку автора, впливатиме на формування глобалізованого громадянського суспільства, визначатиме майбутнє національних держав через створення віртуальних урядів, саморегульованих організацій тощо.

Проф., д-р У.-П. Ріттер (Університет ім. Й.-В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) спрямував свій виступ на з'ясування особливостей розвитку країн з перехідною економікою на основі порівняння економічних, соціальних та інших параметрів. Автор обґрунтував ряд цілей і типів наукових порівнянь, зосередивши основну увагу на порівнянні економічних систем у 30 країнах трансформаційного типу.

Проф. д-р Й. Ендер (Технологічний університет м. Аахен, Німеччина) підкреслив роль впровадження новітніх навчальних технологій, у фінансуванні яких бере участь проект Tempus – TACIS, координатором якого він є з 1994 року

Акад. О. Амоша (директор Інституту економіки промисловості, Донецьк, Україна) проаналізував стан, основні тенденції та напрями розвитку соціально-трудових відносин в Україні. Доповідач обґрунтував напрями державної політики розвитку трудового потенціалу країни, особливо підкресливши необхідність врахування міжрегіональних відмінностей у рівнях зайнятості, диференційованого підходу до державних трудових гарантій, забезпечення розвитку інфраструктури ринків праці.

Проф., д-р П. Тіллак (Інститут аграрного розвитку в Центральній та Східній Європі, м. Галле, Німеччина) дав порівняльний аналіз бартерних угод в країнах з розвинутою ринковою економікою та країнах з перехідною економікою. Зокрема, він наголосив на необхідності і шляхах подолання проблем високого рівня бартеризації бізнесових стосунків за умов дефіциту грошових коштів та недостатньої ліквідності.

У спільній доповіді проф., д-ра **Е. Муссо**, д-ра **М. Беначіо** (Університет м. Генуї, Італія), д-ра **Л. Гієрі** і доц. **К. Комарова** (Університет ім. Льюм'єра м. Ліона, Франція), з якою виступив д-р Гієрі, на основі порівняльного аналізу було репрезентовано досвід Італії та Франції у транспортній системі Середземномор'я та Південної Європи по проведенню ефективної транспортної політики. Були обґрунтовані конкретні поради у налагодженні системи туризму, створенні вільних митних зонв Одеському транспортному вузлі.

Проф., докт. екон. наук А. Мельник (Тернопільська академія народного господарства) у своїй доповіді наголосувала на необхідності трансформації системи державного регулювання економічних процесів в Україні у контексті європейського вектору розвитку. Була запропонована власна модель зміни функцій державного регулювання із врахуванням тенденцій еволюції системи державного регулювання ринкової економіки країн Західної Європи на завершенні ХХ-го століття.

Канд. екон. наук О. Мартякова (Інститут економіки промисловості, Донецьк, Україна) відзначила нагальну необхідність розробки системи управління соціальним сектором економіки України, яка зумовлена, з одного боку, процесами ринкової трансформації

вітчизняної економіки, а з другого – європейським вектором розвитку нашого суспільства.

Проф., докт. екон. наук О. Кулинич (ХІУП. м. Хмельницький, Україна) виклав суть розробленої ним методики міжнародних і регіональних порівнянь соціально-економічного розвитку, яка отримала схвальну оцінку в Україні і за кордоном. Запропонував використовувати зазначену методику для визначення ефективності роботи місцевих і регіональних органів влади.

Проф., докт. екон. наук Ю. Василенко (Інститут економіки прогнозування НАН України, Київ) висвітлив проблеми використання теорій міжнародної економіки і міжнародної торгівлі для моделювання зовнішньоекономічної діяльності України і вказав на доцільність застосування ширшого спектру факторів для оцінки і моделювання зовнішньоекономічної діяльності у вітчизняній практиці, порівняно із зарубіжною.

Доц., канд. екон. наук Евангелос Сіскос (Греція) підняв питання порівняльного аналізу методів економічного регулювання Польщі і України. Наголосив на помилковості монетарного регулювання в Україні 1992-1994 рр.

Проф., докт. екон. наук Ю. Макогон (Донецький національний університет) присвятив свою доповідь проблемі пошуків нових шляхів приваблення інвестицій в базові галузі промисловості України. Розкрив особливості функціонування вільних економічних зон взагалі і зони пріоритетного розвитку в Донецькій області зокрема. Наголосив на проблемах залучення іноземних інвестицій в економіку регіону.

М. Ткаченко (Запорізька державна інженерна академія) зупинився на суперечностях між Україною і ЄС стосовно політики регулювання автомобільного ринку та запропонував шляхи їх подолання. Зокрема наголосив на необхідності захисту вітчизняного автомобілебудування від іноземної конкуренції, проілюструвавши це на прикладі АвтоЗАЗ DAEWOO.

Доц., канд. екон. наук В. Трілленберг (Дослідний інститут міжнародного наукового об'єднання світової економіки і світової політики, Берлін, Німеччина) присвятив свою доповідь проблемам охорони здоров'я в Україні і Німеччині і здійснив порівняльний аналіз джерел фінансування медичних послуг.

Доц., канд. техн. наук Н. Йохна (Технологічний університет Поділля, м. Хмельницький) у своїй доповіді здійснив порівняльну

характеристику українських і західних неформальних економічних інституцій.

Канд. екон. наук І. Крючкова (Інститут прогнозування НАНУ, м. Київ) висвітлила проблеми формування макроекономічних пропорцій в Україні під впливом інституційного середовища, зокрема підкреслила, що макроекономічні диспропорції в Україні пояснюються неефективністю перерозподілу доходів. Наголосила на необхідності проведення секторного аналізу економіки України.

Доц., канд. екон. наук Л. Петкова (Черкаський інженерно-технологічний інститут) виступила з інформацією про діяльність агенції регіонального розвитку в м. Черкаси. Наголосила на необхідності створення подібних інституцій в усіх регіонах України і залучення до їх роботи населення.

К. Ціммер (Інститут ім. Й.-В. Гете, Франкфурт-на-Майні, Німеччина) познайомила учасників тематичного семінару з результатами кількісних доліджень регіонального розвитку Донецької області, розкрила особливості регіональної політики в Донецькій області. Зробила відповідні пропозиції.

Д. Марчук (Донецький національний університет) присвятив свій виступ висвітленню прикладних аспектів розвитку ринку корпоративних облігацій в Україні.

У результаті дискусії з питань **порівняльних європейських маркекономічних студій** (тематичний семінар 1) учасники конференції сформулювали наступні висновки і рекомендації:

В аспекті розробки доктрини, концепції і моделі подальшого розвитку трансформаційних процесів в Україні

- ◆ сконцентрувати зусилля на реалізації інноваційної моделі післякризового розвитку економіки України, поєднуючи внутрішньоекономічні і зовнішньоекономічні чинники;
- ◆ побудувати інноваційну стратегію на диференційованому підході до макроекономічної системи з позицій її сучасного стану (виділивши галузі і товарні групи вихідної ланки, галузі і товарні групи, що визначають стратегічний напрям її економічного розвитку, галузі і товарні групи «трансмисійного характеру») і з позицій інтересів країн Європейського Союзу. Визначити групу галузей і типів виробництв, які «зав'язані» на значне і швидке зростання сукупного попиту і ємності внутрішнього ринку і

виконали б при цьому функцію першопоштовху (галузі зв'язані з продукуванням фонду життєвих засобів людини);

- ◆ підпорядкувати процесам забезпечення економічного зростання інвестиційну, структурну, бюджетну, податкову, грошово-кредитну, банківську, митну, регуляторну політику та політику заощаджень;
- ◆ пріоритетними складовими подальшого економічного зростання вважати: зростання інтелектуального потенціалу нації і науково-технічні інновації; здійснення активної агропромислової політики антиінфляційно-відтворювального характеру; здійснення політики доходів, спрямованої на усунення штучного заниження вартості робочої сили, а також дуже низького рівня соціальних доходів населення; поетапна розробка стратегії і програми розвитку паливно-енергетичної системи на базі внутрішніх інвестиційних нагромаджень ПЕК із залученням зацікавлених іноземних інвесторів; багатовекторність зовнішньоекономічної сфери діяльності;
- ◆ для забезпечення стійкого економічного зростання в Україні задіяти стратегію «соціального капіталу» (інститути, відносини і норми, які визначають ступінь соціальної взаємодії в суспільстві, передбачивши створення офіційних і неофіційних інститутів – громадських об'єднань, які будуть доповнювати і покращувати макроекономічне і ринкове середовище), що дозволить перевести розвиток країни в нову площину, об'єднати зусилля уряду, світового співтовариства і населення України в напрямку підтримки реформ «зверху» і збільшення попиту на якісне державне управління «знизу»;
- ◆ гнучко використовувати методи інноваційного менеджменту у просуванні високотехнологічних розробок на світові ринки, проводити протекціоністську інноваційну політику, дотримуючись міжнародних зобов'язань, зміщуючи акценти у використанні захисних інструментів. Реалізувати метод перехресної участі, що передбачає залучення українських підприємств до інтернаціональних корпоративних форм організаційного бізнесу;
- ◆ покращити державну стратегію розвитку інтелектуального потенціалу, передбачивши преференційне матеріальне забезпечення і стимулювання розвитку та інтеграцію у Європейський простір освіти та науки. Розробити ефективну систему стимулювання з боку держави діяльності фірм-креейтерів,

фірм-провайдерів інноваційних проектів. Застосувати політику зустрічного трансферту технологій. Використати економічні важелі стимулювання детеріативного процесу еміграції інтелектуальної правової еліти нації;

- ◆ активно використовувати державно-регулюючі механізми трансформаційних процесів з врахуванням специфіки і глибини ринкових перетворень в Україні, а також змін у системі державного і міждержавного регулювання економіки країн Європейського Союзу. Сконцентрувати увагу на імplementації системоутверджуючих функцій держави в діяльності органів державного управління, найважливішими з яких, що вимагають інституційного закріплення є: супровід фази постприватизації, управління корпоративними правами, соціальне пом'якшення структурних перетворень, підвищення привабливості місця розміщення капіталу, підтримка малого і середнього бізнесу, раціоналізація фінансово-господарських відносин між державою і підприємствами. Орієнтуючись на інтеграцію в ЄС, Уряд України та органи виконавчої влади в регіонах мають брати до уваги в регулятивній діяльності рекомендації «Основні риси економічної політики держав-учасниць суспільства», результати макроекономічного діалогу країн ЄС, їх програми координації, скоординовану стратегію зайнятості.

В аспекті моделювання зовнішньоекономічної діяльності:

- ◆ моделювання ЗЕД України потрібно здійснювати з врахуванням принципових відмінностей усієї української економіки, і зовнішньої торгівлі, від усталених економік розвинених країн світу, а саме їх перехідного характеру. Попереджувати апріорне перенесення рекомендацій, теоретично перевірених для розвинутих країн на ЗЕД України;
- ◆ продовжити роботу з забезпечення відповідності зовнішньоекономічної статистики України міжнародним стандартам. Відмінності статистичної інформації про стан і динаміку зовнішньої торгівлі України від статистичних оцінок цих же процесів в зарубіжних країнах настільки суттєві, що потребують самостійних досліджень і розробки окремих моделей для її аналізу та прогнозування;
- ◆ реформування зовнішнього сектору економіки України здійснювати в напрямку створення відтворювальної (інвестиційно-

виробничої) моделі співробітництва з країнами-партнерами, насамперед ЄС і претендентами на вступ у нього.

В аспекті розв'язання проблеми входження України у європейські та світові ринки товарів і послуг, грошей і капіталів:

- ◆ розглянути альтернативні концепції підготовки України до вступу в ЄС, зокрема ті, що стосуються приєднання України до спеціального інтеграційного угруповання країн-претендентів, яке б давало їм гарантований доступ до ринку ЄС і не передбачало участі у структурній і секторній політиках ЄС (у коротко- і середньостроковій перспективі);
- ◆ інтенсифікувати й оптимізувати економічні зв'язки України з державними ЦСЄ для попередження розвитку сценарію взаємовідносин на принципах «hub-and-spoke-bilateralism»;
- ◆ оптимізувати структуру експорту/імпорту України на основі критеріїв, що опираються на міжнародно визнані правила торгівлі, враховували економічні інтереси України ЄС;
- ◆ вдосконалити систему регулювання зовнішньої торгівлі України в напрямку адаптації вітчизняних норм тарифного і нетарифного регулювання до відповідних правил і вимог ВТО з врахуванням можливості застосування у короткостроковій перспективі секторного підходу у політиці захисту вітчизняного товаровиробника;
- ◆ активізувати транскордонне співтовариство регіонів України і країн-претендентів на вступ в ЄС, що дасть змогу інтенсифікувати економічні відносини з майбутніми членами ЄС, набутти досвід регіональної співпраці, звести до мінімуму негативні наслідки розширення ЄС на Схід, реалізувати проекти транснаціонального значення.

В аспекті вдосконалення (раціоналізації) співробітництва України міжнародними інституціями:

- ◆ вдосконалити систему управління позиками МФО у напрямку концентрації розпорядчих та контрольних функцій у Міністерстві фінансів України та усунення їх дублювання з іншими органами державного управління. Підвищити ефективність використання кредитів МФО;

- ◆ прискорити вступ України у ВТО, який переведе торговельні відносини України і ЄС на якісно новий рівень та сприятиме подальшому просуванню її на шляху інтеграції у ЄС.

В аспекті розв'язання проблеми інтеграції української та європейської транспортних систем:

- ◆ продовжити роботу зі створення в Україні логістичної системи, яка б відповідала принципам і вимогам моделі єврологістики.

В аспекті реалізації Концепції і гнучкого ринку праці за досвідом ЄС:

- ◆ впроваджувати і максимально узгоджувати всі можливі форми прояву гнучкого ринку праці: гнучкість підприємства при зміні кон'юнктури ринку праці, гнучкість форм найму, звільнення і професійно-кваліфікаційної підготовки, функціональну гнучкість робочої сили, гнучкість форм оплати праці, гнучкість методів і форм соціальної допомоги, гнучкість і різноманітні форми зайнятості;
- ◆ прийняти за основу Концепцію змішаного регулювання зайнятості, метою якої є формування нового правового й економічного механізму макро- та мікроекономічного регулювання відносин, які складаються між роботодавцями і найманими працівниками з приводу умов зайнятості й соціального захисту економічно активного населення;
- ◆ впровадити в практику регулювання зайнятості елементи програмного регулювання зайнятості, задіяні в країнах-учасницях ЄС: програми із субсидіювання найму на постійну роботу в приватному секторі, програми підтримки підприємств, які створюють безробітні, програми безпосереднього створення робочих місць в державному і приватному секторах;
- ◆ завершити реформування законодавчо-правової бази з питань регулювання зайнятості відповідно до Конвенцій і рекомендацій МОТ;
- ◆ зосередити найважливішу увагу на мікроекономічному регулюванні зайнятості, яке реалізується через внутрішні ринки праці (кадрова політика, управління персоналом);
- ◆ покласти в основу реалізації міграційної політики України Державну міграційну програму на 2001-2005 рр. створити головну урядову структуру, відповідальну за стан трудової міграції в

- Україні. Активізувати укладання міждержавних угод про взаємне працевлаштування громадян, організувати контроль за роботою підприємницьких структур, які займаються посередницькою діяльністю з працевлаштування українських громадян за кордоном;
- ◆ відпрацювати цілісну систему державного регулювання національного ринку праці з врахуванням впливу на нього європейського ринку праці;
 - ◆ доопрацювати Державну програму розвитку трудового потенціалу України на 2001-2020 рр. з врахуванням пропозицій учасників конференції і прийняти її як основу для управління соціально-трудовими відносинами;
 - ◆ забезпечити соціальну стабільність шляхом перегляду частини пільг, які на сьогодні в Україні приводять до надмірних витрат на соціальну допомогу і інші послуги соціальної сфери, а також шляхом послідовного проведення пенсійної реформи;
 - ◆ поступово створити систему фінансування соціального страхування, яка б активно стимулювала зайнятість;
 - ◆ продовжити перебудову інституційної організації системи пенсійного страхування з метою впровадження методу резервування капіталу;
 - ◆ демонополізувати роль держави у здійсненні соціальної роботи, диверсифікувати джерела фінансування цього виду діяльності, сприяти створенню і розвитку недержавних інститутів в сфері соціальної роботи;
 - ◆ використати європейський досвід підготовки соціальних працівників і соціальних менеджерів.

Дискусії за проблематикою «**Порівняльні дослідження з економіки і управління підприємствами**» (тематичний семінар 2) проводились у таких напрямках:

- ◆ формування стратегій розвитку мікроекономічних систем у контексті глобалізації; особливості менеджменту європейських фірм і проблеми його впровадження в Україні; інноваційний менеджмент; порівняльний аналіз моделей корпоративного управління в європейських країнах;
- ◆ світові і європейські стандарти бухгалтерського обліку та уроки для України; проблеми управлінського обліку і методи фінансового контролю з урахуванням європейських стандартів;

- ◆ фінансові послуги і міжнародна банківська справа; порівняльний аналіз сучасних кредитних і фінансових технологій, порівняння європейського досвіду і вітчизняної практики оцінки і способів страхування банківських ризиків;
- ◆ оцінка методологічних підходів та їх прикладного застосування в управлінні персоналом, альтернативні методи управління персоналом у світовій практиці.

За цією проблематикою на конференції виступили:

Проф., докт. екон. наук В. Александрова (Інститут економічного прогнозування НАНУ, Україна) підкреслила, що питання державного науково-технічного програмування недостатньо відпрацьовані в науці і на практиці. Інноваційний шлях розвитку економіки потребує значного підвищення ролі науково-технічної діяльності, постійного зростання соціально-економічної віддачі коштів, які вкладаються у розвиток науки і техніки. Доповідач зробила висновок про прогресивність структури вітчизняних науково-технічних програм, а також актуальність оцінки комерційної доцільності технологічних розробок. Було підкреслено, що нестача коштів блокує завершення вже розпочатих програм, і запропоновано поширювати практику реалізації спільних проектів та програм інноваційного розвитку.

Проф., докт. екон. наук О. Лапко (Інститут економічного прогнозування НАНУ, Україна)

Доц., канд. екон. наук Н. Тарнавська (Тернопільська академія народного господарства, Україна) загострила увагу на зміні парадигми формування конкурентних переваг, що вносить радикальні зміни в систему стратегічного менеджменту. Було підкреслено, що глобалізація і динамізм бізнесу потребують аналізу теорії ключових компетенцій та вивчення можливостей її реалізації у вітчизняній практиці. Ця проблема тісно пов'язана з менеджментом знань, розробка ідей якого разом зі стимулюванням розвитку персоналу та самоменеджменту дасть можливість формувати конкурентні переваги підприємств на нових засадах. Окрема увага приділялася можливостям і перспективам впровадження ідей бенчмаркінгу в практику діяльності українських підприємств.

Канд. наук з державного управління С. Жарая (Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна) підкреслила, що сьогодні досягнення науки і техніки перетворилися на основне джерело розвитку систем управління. Провідну роль при цьому відіграють інформаційні технології. У зв'язку з цим доповідач внесла уточнення

до трактування термінів «нова економіка» та «економіка мережі» і вказала, що нові інформаційні шляхи (насамперед Інтернет) стають вирішальним фактором успіху підприємств. Комп'ютеризація приводить до зменшення інформаційних і комунікаційних коштів, що веде до розпаду класичних ієрархічних структур і створення нових гнучких мережевих організацій, а також перебудови існуючих організаційних структур. Доповідач підкреслила, що за умови законодавчого сприяння, в Україні будуть активно працювати віртуальні підприємства, що потребує фахівців економічного напрямку з глибокими знаннями інформаційних технологій та фахівців-розробників інформаційних систем.

Доц., канд. екон. наук В. Куриляк (Тернопільська академія народного господарства, Україна) зупинилася на застосуванні ідей синергії до вирішення управлінських проблем у багатонаціональних компаніях і підкреслила, що члени багатокультурних організацій повинні використовувати свою культурну відмінність як основу для спільних дій. Доповідач сформулювала основні підходи до забезпечення ефективного управління міжкультурним середовищем: партисипативний стиль керівництва, ефективні комунікації, готовність до розв'язання конфліктів, ясність мети діяльності, високий рівень координації та організації діяльності, прийняття рішень на основі консенсусу.

Доц., канд. екон. наук А. Крисоватий (Тернопільська академія народного господарства, Україна) розглянув основні аспекти фіскальної політики і податкового регулювання в країнах ЄС та в Україні і піддав критиці думку про існування в Україні високого податкового тиску на суб'єкти господарювання, оскільки дослідження цього явища засвідчують: податковий прес в Україні існує не за рахунок високих податкових ставок, а за причини невмілого податкового адміністрування. Сьогодні проблема податкового тиску зводиться до неефективного використання податкових надходжень. Доповідач запропонував стабілізувати податкове законодавство і запровадити податковий мораторій на зміни у сфері фіскальної політики (як мінімум – протягом одного бюджетного року), а також узгодити законодавчу базу оподаткування у напрямі її уніфікації і спрощення процедури податкового адміністрування.

Доц., канд. екон. наук Л. Кіндрацька (КНЕУ, Україна) акцентувала увагу на необхідності перетворення бухобліку в ефективний елемент управління і вказала, що виконання Програми

реформування облікової системи СГД засвідчує здійснений перехід до запровадження принципів міжнародних стандартів бухобліку і фінансової звітності. Особливо позитивні зрушення у цих питаннях відбулися у банківській системі. Доповідач наголосила, що сьогодні функціонує інтегрований обліковий механізм, який через сформовану інформаційну базу адекватно відображає господарський механізм кожного суб'єкта діяльності, зокрема банку. В межах інтегрованої облікової системи формуються потоки інформації фінансового, управлінського і податкового обліку. Отже, організаційний поділ системи бухобліку на фінансову і управлінську бухгалтерію завершує дискусії щодо цієї проблеми.

Доц., канд. екон. наук Л. Примостка (КНЕУ, Україна) проаналізувала динаміку ефективності діяльності українських комерційних банків та порівняла її з аналогічними показниками банків Східної і Центральної Європи. Доповідач підкреслила, що погіршення фінансових результатів діяльності комерційних банків пояснюється як екзогенними (надмірно високі нормативи обов'язкового резервування та ліквідності, жорстке валютне регулювання, заборона на проведення окремих банківських операцій, нерозвиненість внутрішнього фондового ринку), так і ендегенними чинниками (надмірний приріст адміністративних затрат, недостатнє нарощування доходів, низька якість банківських портфельів тощо). Результатом цього є тенденція зниження прибутковості на фоні підвищення загальної ризикованості банківської діяльності. Було підкреслено, що посилення ринкових позицій комерційних банків значною мірою залежить від досконалості застосовуваних прийомів аналізу, від сприйняття ними сучасних методів аналізу і менеджменту.

Проф., канд. екон. наук О. Сохацька (Тернопільська академія народного господарства, Україна) розглянула основні фінансові інструменти, які використовуються на європейських фондових ринках з метою страхування цінних і курсових ризиків та охарактеризувала шляхи застосування інноваційних інвестиційних стратегій при управлінні ризиком та доходом портфельних інвесторів. Було окреслено напрями становлення ринку похідних фінансових інструментів в Україні та показано можливості, які створюються для портфельних менеджерів при кваліфікованій діяльності на цьому ринку. Доповідач поділилася досвідом викладання зазначених проблем в рамках підготовки магістрів за програмою «Європейські студії».

Доц., канд. екон. наук Л. Гаврилюк-Єнсен (Тернопільська академія народного господарства, Україна) зупинилася на характеристиці фондових ринків у країнах з перехідною економікою, виділила основні фактори розвитку цих ринків, а також перспективи та проблеми, що можуть виникнути на цих ринках. Доповідач дала оцінку рівня капіталізації ринку в окремих країнах, показала вплив фондового ринку на економічне зростання, оцінила рівні концентрації ринкового обороту, особливості залучення акціонерного капіталу з-за кордону. Було підкреслено, що розвиток фондових ринків у країнах з перехідною економікою також залежить від ступеня макроекономічної стабільності, еволюції цінних паперів і корпоративного законодавства, активів, накопичених інституційними інвесторами у кожній країні. Показано перспективи підприємств у використанні можливостей сучасного фондового ринку.

Проф., докт. екон. наук О. Кулинич (Хмельницький інститут регіонального управління і права, Україна) представив розроблену ним методику комплексної статистичної оцінки рівнів абсолютних, відносних і середніх величин статистики і динаміки, що характеризують результати соціально-економічного розвитку як країни у міждержавному порівнянні, так і її регіонів, або галузей і окремих об'єктів. Доповідач обґрунтував необхідність застосування методу відхилень і на його основі обчислення комплексного коефіцієнту вагомості відхилень рівнів абсолютних, відносних і середніх показників певних об'єктів дослідження. На конкретних прикладах було показано ефективність використання даної методики при визначенні соціальних нормативів.

І. Михальчук (Тернопільська академія народного господарства, Україна) на основі результатів дослідження господарської поведінки фірми-провайдера товарної (продуктової) інновації в олігополістичному середовищі запропонувала використання принципу довгих хвиль до обґрунтування інноваційної стратегії фірми-олігополіста.

В. Мазур (Тернопільська академія народного господарства, Україна) на основі порівняння теорії та практики мотивації праці, формування системи винагород у розвинутих країнах та в Україні запропонував ряд заходів щодо вдосконалення систем и винагород різних категорій працюючих. Були представлені доцільність, можливості і перспективи використання американського, японського та європейського досвіду оплати праці в Україні. Доповідач ознайомив

з результатами впровадження його рекомендацій щодо вдосконалення системи оплати праці на одному з підприємств м.Тернополя.

В результаті обговорення питань **порівняльного дослідження в аспекті економіки і управління підприємствами** (тематичний семінар 2) учасники конференції сформулювали наступні висновки і рекомендації:

- ◆ продовжувати вивчення проблем стратегічного управління підприємствами та їх прикладних аспектів в умовах гіперконкуренції (скорочення термінів стратегічного планування, оперативність створення і ліквідації конкурентних переваг, уникнення логічно раціональної поведінки, забезпечення гнучкості, зміщення акцентів на користь організаційної функції);
- ◆ вивчати і розвивати нову парадигму формування конкурентних переваг на основі ключових компетенцій (Core Competences), побудова і реалізація яких дає можливість оперативніше і якісніше реагувати на зміну ринкової ситуації, однак потребує зміни пріоритетів у системі управління на користь організаційної функції;
- ◆ стимулювати науковий пошук формування стратегій для малих і середніх підприємств, особливо зважаючи на характер сектора діяльності (з урахуванням ступеня глобалізації) і ступінь підготовки підприємства до інтернаціональної діяльності;
- ◆ з метою прискорення процесів інтеграції України до ЄС та використання досвіду іноземних країн у сфері високих технологій поширювати практику реалізації спільних проектів та програм науково-технічного розвитку;
- ◆ активізувати дослідження у сфері формування гнучких мережевих організацій, а також перебудови існуючих організаційних структур з урахуванням розвитку інформаційних технологій;
- ◆ вивчення сучасних моделей корпоративного управління з метою вироблення заходів як щодо захисту інтересів акціонерів і зростання прибутковості компаній, так і стимулювання інвестиційних процесів в країні, створення економічних передумов розвитку недержавного сектора економіки;
- ◆ стабілізувати податкове законодавство і запровадити податковий мораторій на зміни у сфері фіскальної політики, як мінімум – протягом трьох бюджетних років;

- ◆ узгодити законодавчу базу оподаткування у напрямі її уніфікації і спрощення процедури податкового адміністрування;
- ◆ виробити заходи щодо подальшої гармонізації бухгалтерського обліку з урахуванням світових і європейських стандартів, а також дослідити позитивні і негативні наслідки впровадження в Україні міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;
- ◆ розробити методичні рекомендації щодо управлінського обліку за окремими сферами народного господарства, а їх зміст орієнтувати на створення противитратного механізму як основи управління собівартістю продукції (робіт, послуг);
- ◆ внести зміни до змісту і методики викладання дисципліни «Економічний аналіз» у вузах, насамперед стосовно розмежування тематики управлінського обліку та економічного аналізу;
- ◆ продовжувати дослідження зміни ролі персоналу як основного джерела конкурентних переваг підприємства, розглядаючи персонал як головний ресурс, і стимулювати розвиток менеджменту знань та самоменеджменту;
- ◆ досліджувати особливості управління в багатонаціональних компаніях, акцентуючи увагу на можливостях досягнення ефекту синергії за рахунок поєднання культурних відмінностей персоналу.

Третій напрям дискусій конференції було зосереджено на **особливостях розвитку європейських країн** (тематичний семінар 3).

Предметом обговорення стали такі питання:

- ◆ Проблеми економічного зростання в європейських країнах і особливості розвитку країн ЄС.
- ◆ Сучасні тенденції і суперечності економічного розвитку країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу.
- ◆ Європейські організації та їх роль у реалізації інтеграційних процесів.
- ◆ Єврорегіони і сучасні тенденції їх розвитку. Прикордонне співробітництво.

Так, у доповіді **проф., д.е.н. Л. Безчасного** (Інститут економіки НАН України, Київ) було підкреслено, що сучасні тенденції розвитку як країн ЄС, так і країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу за умов поглиблення глобалізаційних процесів, потребують нових

теоретичних узагальнень. Потребою сьогодення є виявлення нових закономірностей і принципів руху до інтегрованої світової спільноти.

Проф., д-р П. Хемпе (Академія політичної освіти «Civic Education Tutzing», Німеччина) дав власне тлумачення спільних рис та відмінностей сучасного стану соціально-економічного розвитку 26 країн перехідної економіки на основі порівняння країн Центральної та Східної Європи (Польщі та України зокрема). Підкреслив нагальну необхідність для країн СНД радикального поліпшення інвестиційного клімату та суттєвого підвищення рівня самозайнятості населення.

Акад. М. Долішній (директор Інституту регіональних досліджень НАН України, м. Львів) зупинився на проблемах активізації регіональної політики. Доповідач наголосив на важливості транскордонного співробітництва, зважаючи на те, що 19 областей України є прикордонними, і обґрунтував конкретні пропозиції щодо напрямів транскордонного співробітництва.

В. Ядвігін (Міністерство економіки України, Київ, Україна) зосередив свій виступ на проблемах інституційного забезпечення економічної інтеграції України у ЄС на основі практичної реалізації Угоди про партнерство і співробітництво.

Аналізуючи сучасний стан економічного розвитку ЄС учасники дискусії відзначили зниження ділової активності і посилення ознак уповільнення індустріальної діяльності. Суттєвими проблемами європейської економіки залишаються: безробіття, малозабезпеченість, рівень пенсійного забезпечення і витрати на охорону здоров'я. Зокрема у виступі **доц., канд. екон. наук І. Гладій** (Тернопільська академія народного господарства, Україна) наголошується на тому, що зниження протягом двох останніх років конкурентних позицій європейських країн дозволило краще розуміти політику розширення ЄС на Схід. Приєднання нових країн та активізація ділового співробітництва з найближчими країнами-сусідами значно розширює географічні кордони потенційних ринків, які у найближчій перспективі стануть внутрішніми для ЄС.

Проф., докт. екон. наук Я. Гончарук та проф., докт. екон. наук В. Загорський (Львівська комерційна академія, Україна) зауважують, що відкритість економічної системи сприяє реалізації власних порівняльних, конкурентних і виявлених переваг, суттєво підвищує інтенсивність національної економіки, розширює канали надходжень зарубіжних інвестицій і технологій, управлінського досвіду, тому чітко задекларовані цілі економічної інтеграції та цілеспрямована боротьба

за збільшення частки на експортних ринках створюють належні передумови для тіснішої виробничої кооперації та виникнення помітного ефекту доходу і для перехідних економік.

Дані можливості обмежено використовуються нашою державою. Для України характерний посередницько-торговий характер зовнішньоекономічної діяльності, значна питома частка в структурі економіки базових галузей (енергетика, металургія, гірничорудна та інші), що частково пояснює незначну участь країни у міжнародному поділі праці. Тому, на думку **проф., докт. геогр. наук С. Писаренко** (Львівський національний університет ім. Івана Франка, Україна) необхідно перейти на нову модель – виробничо-інвестиційну, яка передбачає широке міжнародне співробітництво за всіма напрямками науково-технічного прогресу. З цією метою потрібно використати конкурентні переваги, які полягають у розвитку промислового виробництва, оснащеного найновішими технологіями. Необхідно стимулювати розвиток технологічно складного експортного виробництва в таких галузях, як електрозварювання, нафтова металургія, створення нових надтвердих, високоякісних матеріалів тощо. Важливо стимулювати експорт товарів з високим ступенем переробки.

Відсутність помітного інтересу ЄС до якісної зміни рівня і форм співробітництва з Україною визначається складною внутрішньою економічною ситуацією в країні, відсутністю серйозного прогресу в наближенні до загальноєвропейських показників функціонування господарського механізму, уповільненими темпами реформ, незрілістю ринку, значним розривом у рівнях економічного розвитку між Україною, членами ЄС і претендентами на вступ у цю організацію. Україна в стані зайняти тільки місце держави клієнтського типу, що активно претендує на регулярний перерозподіл у свою користь ресурсів співтовариства. Тому, на думку **доц., канд. екон. наук Н. Ющенко** (Донецький державний технічний університет, Україна) центр ваги розв'язання проблеми ефективної взаємодії з загальноєвропейським співтовариством знаходиться як у площині наших спроб активізувати наші зв'язки з ЄС, так і в рішенні гострих проблем національної економіки

Актуальними при цьому залишаються проблеми забезпечення національної або загальнодержавної безпеки. У світовій практиці такі структурні підрозділи концепції національної економічної безпеки, як продовольчий та енергетичний, уже давно отримали самостійне

визнання. **Доц., канд. екон. наук І. Миценко** (Кіровоградський державний технічний університет, Україна) зазначає, що для досягнення продовольчої безпеки, зокрема, уряд повинен брати на себе функцію регулювання економічного розвитку, розробляти і здійснювати різноманітні державні програми, активно стимулювати розвиток науково-технічного прогресу та структурну перебудову агробізнесу, забезпечувати сприятливий режим торгівлі, оподаткування, механізм підтримки паритетних цін, мінімальний рівень доходів фермерів та інших сільгоспвиробників.

У доповіді **проф, докт. ф. наук А. Комарової** (директор Інституту «Проблеми людини») аналізувалась роль громадських організацій у забезпеченні умов входження України у європейський економічний, політичний і соціальний простір. Зокрема, наголошувалось на тому, що із 22 тис. громадських організацій, які діють на терені України, лише третина у ній чи іншій мірі пов'язують свою діяльність з проблемами європейської інтеграції.

Канд. екон. наук Н. Євченко (Ростовський-на-Дону державний університет, Росія) у доповіді на пленарному засіданні конференції розглянула психологічні аспекти здійснення євроінтеграційних процесів і способи подолання психологічних бар'єрів та міжнародних відмінностей, що проявляють себе на рівні індивідів, сімей, бізнесових угруповань та суспільства в цілому.

У результаті обговорення проблем цього напрямку роботи конференції і з'ясовуючи **особливості розвитку європейських країн** (тематичний семінар 3), учасники дискусії дійшли наступних висновків та розробили такі рекомендації:

- ◆ Європейські країни у даний час знаходяться на етапі проведення кардинальних трансформацій економіки. Якщо країни – члени ЄС стикнулися з проблемами переходу до нової моделі економічного розвитку, що супроводжуються уповільненням індустріальної активності, то країни Центральної та Східної Європи – з проблемами трансформації економіки у зв'язку з переходом до економіки відкритого типу та розвитком ринкових засад формування національних моделей розвитку. Спільними для усіх країн є завдання стимулювання виробництва, попиту внутрішнього ринку, розробки ефективних механізмів управління інноваціями, модифікація зовнішньоекономічної політики в умовах інтегрованого європейського ринку.

- ◆ Кардинальними середньостроковими проблемами загальноєвропейської економіки залишаються питання соціального розвитку та забезпечення захисту малозабезпечених та «вразливих» верств населення. Тому проблеми гармонізації податкових систем і їх вплив на ефективну конкуренцію виробників, на розробку адекватної моделі соціально-орієнтованої економіки повинні стати предметом більш детального вивчення і аналізу. Вільний рух капіталів вимагає прийняття всіма європейськими країнами такої системи прямого оподаткування, яка б забезпечила однаковий податковий підхід до підприємницької діяльності, забезпечуючи при цьому ефективний перерозподіл отриманих коштів.
- ◆ Орієнтація зовнішньоекономічної політики ЄС на розширення кордонів та подальший розвиток інтеграційних процесів в Європі потребує проведення більш детального аналізу цих перспектив. Приєднання нових країн та активізація ділового співробітництва з найближчими країнами-сусідами значно розширює географічні кордони потенційних ринків, які в найближчій перспективі стануть внутрішніми для ЄС. Але повільніші темпи зростання попиту та уповільнення господарської діяльності в Західній Європі значно скоротили зростання реального імпорту регіону. Тому залишаються дискусійними тактичні економічні переваги приєднання країн Центральної Європи до ЄС.
- ◆ З'явилися нові переваги подальшого розширення ЄС, які пов'язані з ефектом транзитної інтеграції. Інтенсифікація економічних і торгових зв'язків з майбутніми членами ЄС дозволяє набути досвіду регіонального співробітництва, згладити соціально-економічні диспропорції між країнами, розвинути транскордонне співробітництво (що узгоджується з Спільною стратегією ЄС щодо України в питаннях підтримки її співробітництва з країнами-сусідами) та попередити негативні наслідки розширення ЄС на Схід. Тому розширення зокрема партнерських стосунків України з Польщею повинно розглядатись як стратегічний пріоритет зовнішньоекономічної політики.
- ◆ Поява нових і розвиток вже створених інтеграційних формувань (ГУУАМ, ЧЕС, СНД) дозволяють об'єднати зусилля економічно слабших європейських країн для вирішення спільних внутрішніх та зовнішніх проблем, використання свого вигідного гео економічного розміщення, гарантування спільними зусиллями безпеки в регіоні, утвердження себе як рівноправного партнера в світогосподарських

зв'язках. Але досвід роботи свідчить про швидше формальний характер їх утворення з ініціативи урядів держав-учасниць без створення адекватного економічного механізму. Тому тепер вони використовуються швидше для нав'язування певних економічних та політичних рішень та інтересів в регіоні і не дозволяють отримати відчутні хоча б торгові ефекти від такого регіонального співробітництва.

- ◆ Викликають стурбованість можливості урядових структур щодо підтримки конкурентних ринків та захисту «молодих» галузей економіки. Теперішня ситуація з присутнім співробітництвом між національними і регіональними органами влади має певні обмеження.
- ◆ Потребують більш детального вивчення та обговорення проблеми межі впливу державних структур на економіку країни. Стратегія економічного розвитку, яка мінімізувала роль держави у ринкових перетвореннях постсоціалістичних країн не виправдала себе. Розвиток країн ЄС також підтверджує необхідність державного втручання в економічні процеси (особливо в питаннях соціального захисту, формування бюджету і перерозподілу громадських фінансів), координації зусиль європейських країн по вирішенню спільних завдань та глобальних проблем розвитку європейської економіки. Тому, на думку учасників конференції, система державного регулювання має бути спрямована, насамперед, на створення ефективного конкурентного середовища на внутрішньому ринку та прискорення інтеграційних процесів у масштабах континенту.
- ◆ Відсутність помітного інтересу ЄС до якісної зміни рівня і форм співробітництва з постсоціалістичними країнами визначається складною внутрішньою економічною ситуацією, відсутністю серйозного прогресу в наближенні до загальноєвропейських показників функціонування господарського механізму, значним розривом у рівнях економічного розвитку. В зв'язку з цим одним з найважливіших пріоритетів економічної політики цих країн, включаючи і Україну, повинно стати якнайшвидше створення сучасної ринкової інфраструктури та модернізація, розширення і розвиток існуючої виробничої інфраструктури, які створюють загальні передумови для ефективної адаптації до жорстких умов конкуренції та підвищення рівня конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародних ринках.

- ◆ Для України необхідністю стає перехід до моделі виробничо-інвестиційного розвитку, яка передбачає широке міжнародне співробітництво за всіма напрямками науково-технічного прогресу. Необхідно активізувати зусилля щодо розвитку всіх форм співпраці з європейськими партнерами, забезпечуючи збільшення своєї участі в міжнародному поділі праці. З цією метою потрібно використати конкурентні переваги, які полягають у інноваційному розвитку промислового виробництва, оснащеного високими технологіями. Необхідно стимулювати розвиток технологічно складного експортного виробництва в таких галузях, як електрозварювання, нафтова металургія, створення нових надтвердих, високоякісних матеріалів тощо. Важливо стимулювати експорт товарів з високим ступенем переробки.
- ◆ З метою удосконалення механізмів міжнародного співробітництва регіонів України вважається доцільним:

По-перше, завершити формування законодавчої бази, яка б визначала правові засади і регулювала транскордонне співробітництво. Фактично в жодному законі України, що стосується зовнішньої діяльності немає категорійного апарату щодо міжрегіонального та прикордонного співробітництва, не визначені особливості діяльності регіонів на зовнішньому ринку.

По-друге, удосконалити структуру управління зовнішньою діяльністю прикордонних регіонів на всіх рівнях. Необхідно передбачити в структурі центральних органів виконавчої влади самостійні підрозділи, які координували б питання прикордонної співпраці, а саме: відслідковували існуючі відповідні міжнародні конвенції і вирішували питання приєднання до них України; вели методичну роботу щодо міжнародної діяльності областей та займались координацією кадрової політики в цій сфері; вели роботу з питань організації управління розвитком прикордонної співпраці на місцях тощо.

По-третє, розробити механізми передачі частини функцій центральних органів влади у регіони при створенні ними міжнародних об'єднань – єврорегіонів. Без такого перерозподілу функцій не можна очікувати ефективної діяльності не лише єврорегіонів, а й реалізації угод, що затверджуються на рівні області. Фактично, підписання міжрегіональних угод не створює ніяких більш сприятливих можливостей для розширення співпраці сторін.

По-четверте, передбачити в бюджетах всіх рівнів кошти на фінансування прикордонного співробітництва з врахуванням необхідності витрат на проведення областями великої рекламно-інформаційної кампанії.

- ◆ З метою подальшої активізації співробітництва в рамках єврорегіонів доцільно зосередити головну увагу на вирішення таких проблем:

По-перше, сприяти розробці і реалізації перспективних міжрегіональних заходів і проектів співробітництва, підготовці Міжнародної Комплексної Програми з метою створення сучасної системи для прогнозу повеней, паводків і управління водними ресурсами в басейні рік Тиса, Сянок та З. Буг їх притоків, що в значній мірі послужило б організації захисту населення, народногосподарських об'єктів від затоплення і забезпечення ефективною експлуатацією водорегулюючих споруд із залученням іноземних інвестицій та Міжнародних програм. Приєднатися до обговорення у Конгресі місцевих і регіональних влад Європи доповіді про управління транскордонними водними ресурсами, де мова йде про створення комплексної транскордонної системи управління водними ресурсами.

По-друге, разом з місцевими управліннями по туризму, курортах, сприяти розвитку туристично-рекреаційної індустрії, будівництву гірськолижних комплексів, бальнеологічних закладів, дорожньої інфраструктури, Діснейцентрів, розширенню заповідних гірських територій, лісозберігаючих та біосферних заповідників із широким залученням іноземних та вітчизняних інвестицій. Прискорити створення міжнародного біосферного заповідника «Розточчя».

По-третє, для реалізації домовленостей, що уклали регіони України на міжнародному рівні, необхідно удосконалити національні законодавчі акти, що стосуються транскордонного співробітництва, а саме: пакет законів про зовнішньоекономічну діяльність, державний кордон і митне регулювання, закони «Про власність», «Про містобудування», а також узгодити законодавство з сусідніми державами щодо містобудування, транспортних мереж, встановлення юридичних норм володіння та користування територією і інфраструктури йми об'єктами при створенні міжнародних формувань – єврорегіонів.

Четвертий напрям дискусії конференції було зосереджено на питаннях **європейського законодавства** та проблемах адаптації законодавства України до правового простору Європи у контексті економічної інтеграції України у ЄС (тематичний семінар 4).

Предметом обговорення стали питання:

- ◆ Порівняльна характеристика європейського економічного законодавства та законодавства України.
- ◆ Законодавче забезпечення розвитку ринкового підприємництва, діяльності підприємств малого бізнесу. Законодавство про банкрутство.
- ◆ Нормативно-правове забезпечення розвитку міжнародних економічних зв'язків і європейської інтеграції.
- ◆ Трудове і соціальне законодавство в країнах ЄС і в Україні.

Так, **проф., д-р П. ван дер Гук** (Університет ім. Еразмуса м. Роттердам, Нідерланди) у своїй доповіді зосередив увагу на правових аспектах вдосконалення системи оподаткування в країнах ЄС. Було підкреслено винятково важливе значення поєднання системи оподаткування із системою соціального страхування та необхідністю виділення трьох рівнів оподаткування: «позитивного», «соціально-нормального» і «негативного». Доповідач зупинився на з'ясуванні економічної природи і законодавчого забезпечення саме останнього.

Проф., докт. екон. наук І. Кравченко (Інститут підвищення кваліфікації кадрів Української академії державного управління при Президентові України, Київ) на основі порівняльного аналізу державного регулювання ринку праці в країнах ЄС та України обґрунтувала конкретні способи наближення вітчизняних правових норм регулювання до європейських, зокрема підкресливши необхідність прийняття Україною Концепції змішаного регулювання зайнятості, метою якої є формування нового правового й економічного механізму макро- та мікроекономічного регулювання відносин, що складаються між працедавцями і найманими працівниками з приводу умов зайнятості і соціального захисту економічно активного населення.

Магістр філософії П. Леббіт (Університет м. Лондона, Велика Британія) у своїй доповіді торкнувся питань правового регулювання фінансового забезпечення вищих навчальних закладів та наукових установ. Проаналізував досвід Великобританії в цьому питанні, зокрема в аспекті суб'єктів інвестиційної діяльності, порядок вишукування та залучення інвестицій, умови фінансування діяльності

вищих навчальних закладів, роль держави в інвестуванні освіти і науки.

Доц., канд. юрид. наук Я. Пігач (Тернопільська академія народного господарства, Україна) свою доповідь присвятив питанням порівняння законодавства України з питань банкрутства з Європейським законодавством. Проаналізував законодавство України, акцентуючи увагу на проблемах, що потребують свого вирішення найближчим часом. Наголосив на тому, що потреба у нормативному врегулюванні транскордонних аспектів економічного співробітництва відчувалася вже давно, але лише в останні роки справа дійсно перейшла в практичну площину. В 90-х роках в рамках Європейського економічного співтовариства була проведена робота над проектом Конвенції про процедуру бізнесової неспроможності.

У 1995 р. усі країни Європейського співтовариства підписали цю Конвенцію, і в даний час проходить процес її ратифікації. У Конвенції викладено правила, що встановлюють, яка з національних систем інституту бізнесової неспроможності повинна застосовуватися за конкретних обставин транскордонної неспроможності.

Доповідач висловив думку про необхідність розробки правових механізмів, які відповідали б, з одного боку, основним принципам сучасного інституту неспроможності, з іншого, вимогам національного законодавства.

О. Кошелєва (Донецький національний університет, Україна) охарактеризувала правові основи функціонування малого бізнесу, підкреслила їх позитивні та негативні сторони. Виділила основні фактори, що впливають на розвиток цього сектору економіки, а також причини, що отримують реалізацію програм підтримки, як в Україні так і в інших країнах.

Доц., канд. екон. наук Ю. Пасічник (Черкаський інженерно-технологічний інститут, Україна) охарактеризував сучасний стан конституційного забезпечення бюджетних процесів в Україні та країнах Європейського Союзу. Проаналізував бюджетні відносини, передбачені конституціями держав-учасниць ЄС. Дав порівняльну характеристику бюджетних відносин, передбачених Конституцією України.

О. Демидов (Черкаський інженерно-технологічний інститут, Україна) розглянув особливості законодавчого забезпечення заходів, що мають сприяти підвищенню ефективності функціонування податкової системи України в процесі інтеграції до ЄС. Обґрунтував

основні напрямки реформування податкового законодавства України в процесі інтеграції до ЄС.

К. Писаренко (Львівський національний університет, Україна) проаналізував правові засади свободи руху робочої сили в країнах Європейського Союзу, підкреслюючи те, що свобода руху є одним з базових принципів громадян Європейського Союзу. Вона забезпечується завдяки довготривалим процесам створення законодавчих активів, що стосуються міграції. Досі ще існують великі програми у справі імплементації міжнародних договорів з питань міграції у законодавства 15 держав – членів Європейського Союзу.

У результаті обговорення питань **європейського законодавства та проблем адаптації законодавства України до правового простору Європи в контексті економічної інтеграції України у ЄС** (тематичний семінар 4) учасники конференції дійшли до наступних висновків і рекомендацій:

- ◆ У сучасних умовах нагальною стала потреба приведена норм трудового законодавства України у відповідність з існуючими соціально-економічними умовами, здійснення заходів, пов'язаних з підготовкою до ратифікації Конвенцій МОП № 150 про регулювання питань праці, № 140 про оплачувані учбові відпустки, № 132 про оплачувані відпустки.
- ◆ Перейти до спрощеної системи державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, зменшити плату за послуги державної реєстрації.
- ◆ Надавати законодавчі гарантії участі суб'єктів малого підприємництва у виконанні поставок для загальнодержавних та місцевих потреб.
- ◆ Створити механізм так званого «спредного» доступу малих підприємств до отримання різноманітних спеціальних дозволів, ліцензій та мінімізувати вплив державних обмежень підприємницької діяльності.
- ◆ Розробити та законодавчо утвердити цілісну повномасштабну Концепцію державної політики розвитку підприємництва, яка має ґрунтуватися на праві на законну підприємницьку діяльність, що є невідчужуваним і непорушним правом людини, і визначити зокрема роль і місце малого підприємництва у процесі демократичної трансформації українського суспільства.
- ◆ Розробити концепцію Кодексу України про підприємництво на засадах приватного права.

- ◆ Розширити співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями, консалтинговими торговельно-посередницькими й іншими фірмами, що підтримують розвиток малого підприємництва.
- ◆ Сформувати систему нормативних актів щодо регулювання співробітництва України з міжнародними екологічними організаціями.
- ◆ Розробити систему законодавства яка б передбачала пріоритети і послідовність приєднання України до міжнародно-правових документів і угод усіх рівнів, одночасну гармонізацію національного законодавства з ними і вжити дієвих заходів з метою недопущення ратифікації міжнародних договорів без правової експертизи про їх відповідність міжнародному праву і попереднім зобов'язанням України.
- ◆ Вважати, що членство України в Міжурядовій організації міжнародних залізничних перевезень і набуття досвіду застосування норм Конвенції про міжнародні залізничні перевезення є необхідними ланками в процесі європейської інтеграції і гармонізації законодавства України з нормами країн – членів Європейського Союзу.
- ◆ Визнати у Конституції України примат норм міжнародних Угод та Конвенцій, які ратифіковані Верховною Радою України, подати їм силу прямої дії в національному законодавстві і передбачити в національному праві процедуру, яка б давала змогу особам попередити або усунути порушення прав, встановлених Європейською конвенцією про деякі міжнародні аспекти банкрутства та інші норми Ради Європи, що стосуються цього питання.

Підготовка міжнародним програмовим комітетом та виконавчою дирекцією «Аналітичної записки» Шостої міжнародної наукової конференції – літньої школи «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: європейські порівняльні студії» базувалися на висновках і пропозиціях усіх її учасників, але найбільший вплив на формування підсумкового документу мали матеріали і виступи Айзена Р. (Німеччина), Александрова В. (Київ), Амоші О. (Донецьк), Аптекара С. (Донецьк), Афоніна А. (Київ), Бабія Р. (Тернопіль), Березюка Р. (Тернопіль), Белоусова І. (Київ), Безчасного Л. (Київ), Бірюкова О. (Київ), Богині Д. (Київ), Ван дер Гука П. (Нідерланди), Василенка Ю. (Київ), Гаврилишина Б.

(Тернопіль), Гаврилюк-Єнсен Л. (Тернопіль), Геєця В. (Київ), Гієрі Л. (Франція), Гладій І. (Тернопіль), Гончарука Я. (Львів), Гребельник О. (Київ), Гуцайлюка З. (Тернопіль), Демидова О. (Черкаси), Денисова В. (Росія), Дергаусова М. (Маріуполь), Долішнього М. (Львів), Дяченка В. (Тернопіль), Євченка Н. (Росія), Єпіфанова А. (Суми), Ергера Й. (Німеччина), Жарої С. (Вінниця), Загороднього А. (Львів), Загорського В. (Львів), Златева Д. (Болгарія), Кіндратської Л. (Київ), Клапківа М. (Тернопіль), Ковальчука В. (Словянськ), Ковальчука В. (Тернопіль), Костишиної Т. (Полтава), Кравченко І. (Київ), Краснової В. (Донецьк), Кривенко Л. (Суми), Кривенко С. (Полтава), Кримської Л. (Запоріжжя), Крисоватого А. (Тернопіль), Кулічкова Є. (Росія), Кулинича О. (Хмельницький), Куліша А. (Донецьк), Куриляк В. (Тернопіль), Леббіта П. (Велика Британія), Ліманського А. (Польща), Лисої Г. (Тернопіль), Лукінова І. (Київ), Мазура В. (Тернопіль), Макогона Ю. (Донецьк), Мартякової О. (Донецьк), Марчевої А. (Болгарія), Мар'яш М. (Словаччина), Мельник А. (Тернопіль), Мельник В. (Тернопіль), Меха Я. (Тернопіль), Михальчук І. (Тернопіль), Миценка І. (Кіровоград), Мокія А. (Львів), Олексюка О. (Тернопіль), Онищенко В. (Полтава), Осіпової Л. (Вінниця), Партин Г. (Львів), Пасічника Ю. (Черкаси), Пігача Я. (Тернопіль), Писаренка К. (Львів), Писаренка С. (Львів), Пономаренко К. (Тернопіль), Предик Г. (Тернопіль), Примостки Л. (Київ), Прокопова Ю. (Київ), Ріттера У. (Німеччина), Рушковського Я. (Польща), Савельєва Є. (Тернопіль), Семенова Г. (Запоріжжя), Сіскося Е. (Греція), Сохацької О. (Тернопіль), Стец І. (Тернопіль), Струензі В. (США), Сусіденка В. (Вінниця), Тарнавської Н. (Тернопіль), Тіллак П. (Німеччина), Ткаченка А. (Запоріжжя), Ткаченка М. (Запоріжжя), Тригуби В. (Тернопіль), Трілленберга В. (Німеччина), Устенка О. (Тернопіль), Фарини Л. (Тернопіль), Федоровича Р. (Тернопіль), Хадзігагіса Т. (Греція), Хемпе П. (Німеччина), Хрестіановського В. (Донецьк), Ціммера К. (Німеччина), Цоніса Н. (Греція), Чімо Й. (Словаччина), Чіговської В. (Словаччина), Чумаченка М. (Київ), Шарової Т. (Київ), Швеця В. (Дніпродзержинськ), Шестової І. (Горлівка), Шиманської О. (Тернопіль), Юрія С. (Тернопіль), Ющенко Н. (Донецьк), Янківа М. (Варшава).

7. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І НОВА ЕКОНОМІКА: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЄВРОПИ Й УКРАЇНИ

*(За матеріалами сьомої міжнародної наукової конференції – літньої школи
«Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз:
глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи й України»,
Ялта-Форос, 18-20 вересня 2002 р.)
Глобалізація і нова економіка: наслідки для Європи і України*

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Конференція була проведена у м. Ялта-Форос 18-20 вересня 2002 р. в рамках проекту Т_ЖЕР-10762-1999 «Європейські економічні студії та відносини у сфері бізнесу» програми ЄС «TEMPUS TACIS».

Організатори: Міністерство освіти і науки України, Тернопільська академія народного господарства, Центр європейських і міжнародних студій, Університет ім. Й. В. Гете м. Франкфурта-на-Майні (Німеччина), Університет Ліон-2 ім. Люм'єра (Франція), Університет ім. Еразмуса м. Роттердама (Нідерланди).

Конференція відбулася у формі літньої школи. Це означало, що проблеми глобалізації та формування нової економіки в контексті економічної інтеграції України в ЄС були розглянуті не тільки у теоретико-методичній і практичній площинах, а й в освітній, де у форматі діяльності Центру європейських і міжнародних студій з'ясовували проблеми підготовки економічних кадрів в Україні.

На адресу конференції надійшло 156 наукових розробок 203 авторів з 11 країн світу.

Надіслані матеріали опубліковані у двох випусках наукового фахового журналу «Вісник ТАНГ» (8-1.2002 та 8-2.2002).

Безпосередню участь у роботі конференції взяли 106 науковців та спеціалістів, з яких 89 репрезентували Україну, 5 – Німеччину, 3 –

Грецію, 2 – Польщу, 2 – Росію, 2 – Францію і по одному – Сполучені Штати Америки та Японію.

Робота трьох секцій конференції–літньої школи була спрямована на розгляд таких питань:

- ◆ Глобалізація і формування глобального громадянського суспільства та їх проблеми.
- ◆ Інформаційне суспільство і нова економіка.
- ◆ Бізнес-моделі в електронній комерції.

Під час дискусій з проблем глобалізації і формування глобального громадянського суспільства (секція – I) предметом обговорення стали такі питання:

- ◆ **Теоретичні аспекти характеристики сучасного стану глобалізаційних процесів.** Міжнародні конкурентні стратегії злиття: поглинання в умовах глобалізації. Соціально-економічні трансформації в країнах ЦСЄ у контексті інтеграції в ЄС. Регіональний вимір глобалізації та проблеми субрегіональної інтеграції. Економічна політика України за умов глобалізації та формування національної моделі економічного розвитку.
- ◆ **Міжнародна торгівля і проблеми формування глобалізованого ринку товарів та послуг.** Митна політика за умов глобальних ринків: лібералізація чи регулювання. Конкуреноспроможність вітчизняного виробництва та проблеми вступу України до СТО. Становлення і розвиток глобальної логістичної інфраструктури.
- ◆ **Глобалізаційні тенденції розвитку традиційно розділених сегментів світового фінансового ринку.** Грошові відносини і проблеми валютної політики України у контексті інтеграції до світового економічного простору. Глобалізація ринку позичкових капіталів та банківської діяльності. Особливості сучасних фінансових криз за умов глобалізації.
- ◆ **Глобалізація і трансформаційні процеси на світових ринках праці.** Зміна параметрів та структури людського капіталу на глобалізованих ринках. Формування конкурентних відносин на ринках праці України за умов економічної інтеграції до ЄС. Проблеми трудової еміграції й імміграції: легальні та нелегальні трудові потоки.
- ◆ **Результати глобалізації:** позитивні й негативні аспекти. Глобальні проблеми людства. Сучасний етап загострення суперечностей глобалізованих ринків.

Так, **акад. О. Устенко** (депутат Верховної Ради України, президент ТАНГ) наголосив на необхідності розробки національної доктрини розвитку вищої освіти в Україні, яка б за умов глобалізації та формування нової економіки дала змогу ввібрати в себе все краще із сучасного зарубіжного досвіду розвитку освітнього процесу.

Проф., д-р Р. Айзен (Університет ім. Й. В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) зупинився на проблемах фінансування нової економіки в країнах ЄС і шляхах вирішення соціальних проблем, які, на його думку, за умов поглиблення глобалізаційних процесів суттєво загострюються. Доповідач звернув увагу учасників конференції, зокрема, на те, що країни ЄС загрозливо відстають від США в інвестиціях на нову економіку й обґрунтував необхідність збільшення витрат на підготовку інтелектуальної еліти, яка була б спроможна ефективно працювати у сфері надання інноваційних послуг (дизайн, маркетинг, управління тощо).

Проф., докт. екон. наук С. Юрій (ректор ТАНГ) у доповіді зупинився на проблемах зміни орієнтації в теорії міжнародних фінансів за умов глобалізації. Саме фінанси, на думку доповідача, є основною проблемою трансформації економічних процесів. Вироблення ефективних методів фінансової політики у міжнародних відносинах, їх реалізація на практиці змушують кардинально змінювати сталі погляди на фінанси та визначити їх фундаментальними у контексті стратегічних завдань економічної розбудови України. Доповідач підкреслив необхідність конкретизації функції фінансів, проаналізував тенденції розвитку бюджетних відносин.

Акад. М. Долішній (директор Інституту регіональних досліджень, м. Львів) присвятив доповідь проблемам зв'язку глобалізації та регіональної політики держав, підкресливши, що розвиток регіонів повинен стати детермінантою глобальної політики. В цьому контексті було проаналізовано програму розвитку регіонів України, у першу чергу єврорегіонів. Наголошено, що центрами розвитку єврорегіонів мають стати наукові й освітні заклади, а самі єврорегіони – стратегічним напрямком європейської інтеграції.

Проф., д-р К. Абе (Університет Чібі, Японія) розглянув участь японських компаній у де-факто інтеграції в Південно-Східній Азії. Продемонстрував суттєві відмінності спонтанної азійської інтеграції від організованої де-юре європейської інтеграції. Доповідач підкреслив ту обставину, що формування глобальної інформаційної мережі сприяє реальному поглибленню азійської інтеграції де-факто.

Проф., докт. екон. наук Є. Савельєв (Тернопільська академія народного господарства) сконцентрував доповідь на трьох аспектах ставлення нової економіки за умов глобалізації. По-перше, на пошуку теоретичних підвалин конкретизації нової економіки як системи відносин з приводу генерування, передачі, обміну і використання новітніх знань. По-друге, необхідністю подолання сучасної кризи нової економіки, викликаній спадом вартості Internet-компаній, і, по-третє, були подані можливі сценарії економічного розвитку України у XXI столітті в аспекті адаптації до вимог нової економіки.

Проф., д-р П. Хамс (Університет ім. Й. В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні) обґрунтував необхідність розширеного як у часі, так і в просторі трактування категорії «глобалізація». Зокрема, підкреслено необхідність розгляду глобалізаційних процесів не тільки в економіці, а й у системі міжнародних стосунків, спорту тощо. В економічному аспекті глобалізація, на думку доповідача, розвивається під впливом трьох рушійних сил: експортної моделі розвитку, відкритості економік «нових країн», новітніх технологічних розробок.

Проф., д-р Пітер Ван дер Гук (Університет ім. Еразмуса, м. Роттердам, Нідерланди) присвятив доповідь з'ясуванню проблем ринкового реформування у країнах-претендентах на членство в ЄС у контексті глобалізації світогосподарських зв'язків. Він, зокрема, підкреслив, що трансформаційні процеси у постсоціалістичних країнах протікають значно повільніше, ніж це передбачали міжнародні експерти, і супроводжуються глибшими, ніж вважали, процесами економічної та соціальної деформації суспільства – виникненням потужних олігархічних кланів, «нових гравців», які здебільшого не здатні виконати функції представників «середнього класу» і бути промоутерами справді ринкових перетворень.

Проф., докт. екон. наук Ю. Макогон (Донецький національний університет) розглянув проблеми вступу України у СТО. Зокрема, проаналізував можливі позитивні результати та негативні наслідки набуття членства у світовій торговельній організації.

Проф., д-р Я. Ружковський (Вища школа маркетингу та іноземних мов, м. Катовіце, Польща) торкнувся головних проблем впливу глобалізації на енергетичну промисловість, насамперед генерування та комерціалізації енергії з урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища.

Канд. екон. наук Є. Сискос (Державний технологічний інститут, м. Касторія, Греція) зупинився на суттєвих відмінностях у структурі

основних факторів виробництва, що визначають протилежний характер реакції економічних систем ЄС та США на раптові зміни в кон'юктурі світових ринків. Було обґрунтовано висновок, що для посилення в майбутньому своєї ролі антикризового стабілізатора глобалізованої економіки ЄС має розширитися за рахунок країн Центральної та Східної Європи, у перспективі – й України.

Канд. екон. наук Я. Жаліло (Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ) проаналізував основні риси сучасного етапу глобалізації в економічній сфері. Дав власне трактування основних характеристик впливу глобалізації на внутрішню та зовнішню політику й обґрунтував шляхи зміцнення суверенності національної економічної політики як запоруки підвищення національної конкурентоспроможності.

У результаті дискусій з проблем глобалізації та формування глобального громадянського суспільства учасники конференції сформулювали наступні висновки і рекомендації.

1. В аспекті розвитку теорії глобалізації та побудови національної економічної політики

- ◆ зазначити, що вплив процесів глобалізації на розвиток постсоціалістичних країн та України зокрема ще знайшов достатньої оцінки в сучасній економічній науці, результатом чого є недосконалість їх інституційна врегульованість, суб'єктивні політичні впливи та використання їх як засобу задоволення групових чи регіональних політико-економічних інтересів;
- ◆ констатувати такі особливості сучасного стану глобалізації: а) поєднання тенденцій економічної інтеграції в глобальних масштабах з тенденціями економічної дезінтеграції на рівнях національної економіки; б) початок нової фази перерозподілу сфер впливу найбільших ТНК з метою використання ресурсного потенціалу постсоціалістичних країн; в) неналежний рівень урегулювання процесів глобалізації глобальними економічними організаціями; г) виникнення низки постсоціалістичних країн, які не «вписуються» до традиційних характеристик країн, що розвиваються, та програм розвитку, передбачених для них світовим банком, СОТ тощо; д) активізація глобального тероризму, який породжує негативні наслідки для світової торгівлі, викликає автономізацію країн і регіонів; е) поглиблення залежності економічного і соціоекологічного добробуту країн та регіонів від зовнішніх центрів прийняття рішень; є) зміцнення розуміння

зростаючої відповідальності ЄС за забезпечення міжнародної безпеки і стабільності світового господарства; ж) перехід розвинених країн світу до постіндустріального виробництва, прискорення зміщення сфер матеріального виробництва до менш розвинених країн – і, враховуючи зазначене, розробити стратегію внутрішньої та зовнішньої економічної політики України;

- ◆ визнати, що стійкий розвиток світової економіки в XXI столітті може бути забезпечений тільки при зміцненні Європейського Союзу як глобального стабілізуючого фактора, створенні багатосторонніх механізмів регулювання на загальнопланетарному рівні;
- ◆ зосередити увагу на формуванні нової моделі цілісного функціонування національної економіки, адаптованої до системи ліберальних відносин, та не допустити економічної дезінтеграції, в ході якої її фрагменти можуть ввійти як складові до інших економічних систем (Росії та «нових економік» ЦСЄ);
- ◆ визначити як один із імперативів включення України у техноглобалістський процес еколого-інноваційний розвиток, спрямований на відтворення життєвого середовища гарантування економічної і екологічної безпеки;
- ◆ передбачити побудову нової парадигми економічної політики, спрямованої на об'єднання зусиль з метою підтримання національної незалежності на тлі з включення до світового економіко-правового простору, чітко визначити державні пріоритети промислової, інвестиційно-інноваційної політики, зовнішньої та внутрішньої політики;
- ◆ до стратегічних пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики, що набувають критичної ваги в контексті забезпечення суверенітету економічної політики на етапі входження України до світового економічного співтовариства, віднести: а) визначення як одного з критеріїв ефективності економічної політики формування дієздатних та конкурентоспроможних суб'єктів господарювання; б) чітке визначення та підтримка галузевих і структурних пріоритетів довгострокового розвитку; в) регулювання міжнародних фінансових потоків відповідно до встановлених орієнтирів стратегічного розвитку; г) посилення «агресивності» експортної політики; д) диверсифікацію протекціоністської політики; е) інтенсифікацію інформаційного забезпечення економічних

процесів; є) об'єднання зусиль із сусідніми країнами щодо реалізації стратегічних завдань; ж) розвиток людського капіталу;

- ◆ розглядаючи регіоналізацію як глобалізацію в обмеженому масштабі, доцільно узгодити дії щодо самостійного виходу регіонів на міжнародні ринки з національними інтересами держави, ефективніше використати механізми інтеграції в регіональних утвореннях (зокрема в ЄС), зокрема транскордонне та євро регіональне співробітництво, визначити стратегії розвитку регіонів України залежно від впливу основних глобальних економічних центрів – ЄС та СНД.

2. В аспекті розвитку міжнародної торгівлі в умовах глобалізації та глобалізації фінансового сектору

- ◆ звернути увагу на те, що з входженням до системи СОТ Україна, по суті, втрачає частину власного суверенітету у врегулюванні зовнішньоекономічної діяльності національних суб'єктів господарювання та у виконанні внутрішньої економічної політики;
- ◆ визнати, що Україна недостатньо використовує свій потенціал у міжнародній торгівлі послугами і ті позитиви, які дає глобалізація ринку послуг, та, з метою активізації у цій сфері зовнішньоекономічної діяльності, усунути перепони, що стримують двосторонню і багатосторонню співпрацю, активніше використовувати транзитні можливості території, зосередити увагу на розбудові інфраструктури для нарощування рекреаційних послуг та іноземного туризму, створити ефективну систему кредитування і здійснення торговельних операцій послугами, заохочувати і підтримувати національні сервісні галузі, допомагати спробам їх виходу на інтернаціональний ринок, сприяти через міжнародні домовленості легалізації тіньового ринку послуг із зарубіжного працевлаштування та освітніх послуг;
- ◆ у торговельній політиці товарами і послугами на макрорівні поєднати курс лібералізації їх експорту-імпорту з урахуванням механізму державного регулювання згідно з міжнародною практикою, забезпечити у цьому контексті коригування нормативних документів; на мікрорівні – серйозно зайнятися розробкою міжнародного маркетингу;
- ◆ використати принцип асиметричності при формуванні митних взаємовідносин між Україною та ЄС, який би передбачав деякі вилучення з режиму вільної торгівлі при повному врахуванні вимог ГАТТ/СОТ; передбачити захисні заходи, за допомогою яких

сторони можуть реагувати на непередбачувані проблеми у взаємній торгівлі (квоти, компенсаційне мито тощо); залишити право сторін на введення антидемпінгових заходів відповідно до норм ГАТТ/СОТ; розробити програми зі створення спільних митних режимів для пропускання товарів;

- ◆ удосконалити чинне законодавство регулювання зовнішньоекономічної діяльності, в контексті чого виробити і зафіксувати законодавчо єдину комплексну програму тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, внести зміни у валютне законодавство, створивши ефективну систему виявлення порушників резидентів, виробити єдиний нормативний акт, що регулював би питання валютних розрахунків, урегулювати форми обліку і контролю угод з експорту-імпорту робіт і послуг, визначити законодавче поняття «критичний імпорт» тощо;
- ◆ визнаючи, що стабільність гривні згідно з макроекономічними підходами і правилами є нестійкою, вважати недоцільною фіксацію валютного курсу гривні та передбачити помірну її девальвацію однаковими темпами з інфляцією;
- ◆ з метою розв'язання проблеми міжнародного кредитування передбачити формування системи регіональних кредиторів останньої інстанції, розширити поновлення міжнародних фінансово-кредитних установ, зокрема щодо формування світових фінансових резервів, удосконалити практику державного регулювання та контролю банківської діяльності.

3. В аспекті трансформації умов функціонування підприємницьких структур у період формування глобальних ринків

- ◆ як об'єктивну реакцію на виклики глобалізму передбачити раціоналізацію підприємницьких структур, зорієнтовану на диверсифікацію, забезпечити їх готовність до нових форм стратегічного партнерства, характерних глобальним ринкам, активізувати діяльність місцевих адміністрацій регіонів щодо створення інституціональної основи міжнародного бізнесу;
- ◆ підприємницьким структурам ефективніше використовувати загальноприйнятій інструментарій господарювання в ринкових умовах (міжнародний менеджмент та маркетинг);
- ◆ як реакцію на зміни у міжнародних конкурентних стратегіях розробити і реалізувати конкурентну стратегію України в умовах глобалізації, що не допускала б прямих сутичок з потенційними

конкурентами, була зорієнтована на пошук зацікавлених партнерів, не допускала приводу для висунення звинувачень, уміло застосовувала міжнародні злиття і поглинання, передбачала відмову від примата традиційного індустріального розвитку, перехід до постіндустріального, інформаційного-інтелектуального характеру розвитку зі створенням інноваційного інституційного середовища, забезпечила акцентування на якісних критеріях;

- ◆ сконцентрувати увагу на формуванні логістичних елементів інфраструктури на території України, відпрацювати й забезпечити розвиток системи перевалочних баз і терміналів, транспортно-складської інфраструктури, митних ліцензійних складів.

4. В аспекті розвитку національного і міжнародного ринків праці

- ◆ враховуючи розмаїття форм трудової міграції, передбачити диференціацію критеріїв і важелів державного регулювання зовнішньоміграційних процесів.

Дискусії з проблем сучасного стану розвитку інформаційного суспільства та формування нової економіки (секція – II) були проведені за такими напрямками:

- ◆ **Глобальне інформаційне суспільство і національні форми його прояву.** Суть та особливості сучасної стадії розвитку інформаційного суспільства. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: Україна у світлі її вимог. Новітні інформаційні та комунікаційні технології. Правові й технологічні основи інформаційного суспільства. Нова роль держави. Електронний уряд.
- ◆ **Нова економіка як економічна система.** Понятійний апарат неоекономіки. Моделі нової економіки. Нова економіка як єдина наднаціональна світова економіка.
- ◆ **Підприємство як головний носій властивостей неоекономіки.** Зміна організаційно-правових форм підприємства у процесі становлення нової економіки. Розвиток ТНК під впливом неоекономіки. Інноваційна спрямованість підприємницької діяльності. Інноваційний менеджмент. Система інноваційних комунікацій неоекономіки.
- ◆ **Роль наукової й освітньої політики держави у формуванні нової економіки.** Економічна політика України у сфері нової економіки як умова просування країни із світової економічної периферії до європейського економічного центру.

За цією проблематикою на конференції виступили:

Акад. О. Амоша (директор Інституту економіки промисловості НАН України, м. Донецьк) зупинився на шляхах та методах підвищення конкурентоспроможності продуктів промислового виробництва в Україні в аспекті розв'язання проблем вступу до СОТ. Доповідач підкреслив значення підвищення конкурентоспроможності у блоці галузей, що становлять наукомістке високотехнологічне ядро національної промисловості – авіаційній, суднобудівній, аерокосмічній галузях.

Проф., докт. екон. наук Є. Кулічков (директор Інституту економіко-математичного моделювання автоматизованих інформаційних систем промисловості, Москва, Росія) у доповіді наголосив на ролі аудиторської інформації в бурхливому потоці розвитку інформаційного суспільства. Були висвітлені організаційно-методичні та концептуальні основи планування аудиторських перевірок на прикладі Росії.

Доц., канд. екон. наук Р. Березюк (Тернопільська академія народного господарства) провів паралель між глобалізацією де-факто і де-юре, про які вів мову професор Кіюші Абе (Японія) і зазначив, що процес глобалізації де-факто України в ЄС відбувається бурхливо й стихійно, і якщо він і надалі протікатиме тими ж темпами та з такими характеристиками, то Україна стане сировинним додатком ЄС і світу. Рівень же інтеграції де-юре України і ЄС дорівнює нулю. Доповідач підкреслив, що Україні потрібно постійно виборювати своє місце в імпорті ЄС, а це можливо лише шляхом інноваційного розвитку. Була запропонована модель, яка дає змогу класифікувати всі товаропотоки України і виявити напрямки політики, що допоможуть інтеграції України в ЄС.

Асистент К. Кеферстайн (Університет ім. Й. В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) зупинилася на теленавчанні на прикладі спільного проекту університету ім. Й. В. Гете м. Франкфурта-на-Майні, Карлсруе і Вінницького торговельно-економічного інституту. Вона підкреслила значення фахових знань у галузі мультимедія для нової економіки та навичок роботи у віртуальній команді. Було вказано, що глобалізація і розвиток у галузі інформаційних та комунікаційних технологій спричиняють важливість соціальної компетентності поряд з фаховою компетентністю. З приводу цього виступу тривала дискусія щодо форм телесемінару, концепції віртуальних університетів, було запропоновано проводити спільні

семінари з Тернопільською академією народного господарства і університетом ім. Й. В. Гете Франкфурта-на-Майні.

Проф., докт. екон. наук В. Загорський (Львівська комерційна академія), презентуючи спільну з проф. Я. Гончаруком доповідь, звернув увагу учасників конференції на потенційні переваги та обмеження чинників формування глобалізованого інформаційного суспільства для діяльності національних кооперативних підприємницьких структур. Варіанти практичної реакції на виклики глобалізації доповідач пов'язує зі створенням сучасної торговельної мережі, інтеграцією кооперативної діяльності, поліпшенням кооперативного менеджменту.

Доц., канд. екон. наук М. Семикіна (Кіровоградський державний технічний університет) вела мову про концептуальні підходи до виникнення та визначення інноваційної праці; вказала, що лише за умови творчої, інноваційної праці робоча сила в Україні стане конкурентоспроможною.

Доц., канд. екон. наук Н. Євченко (Ростовський-на-Дону державний університет, Росія) висловила свою точку зору на глобалізацію як створення глобальних мереж розподілу і споживання ресурсів та її негативний вплив на економіку Росії та України.

Доц., канд. техн. наук І. Литвин (Тернопільська академія народного господарства) присвятив виступ проблемам інформаційних технологій для аграрного бізнесу, що мають велике значення, але одночасно є значною проблемою, через територіальний розподіл виробництва і кліматичні умови; пов'язаністю ринку з реалізацією продуктів, що швидко псуються. Ці проблеми спричиняють необхідність своєчасного забезпечення інформацією, зокрема для підвищення кваліфікації працівників та щодо маркетингових досліджень.

Виступ В. Галасюка (консалтингова група «Каупервуд») був присвячений проблемі концентрації і централізації капіталу фірми. Конкурентоспроможність фірми за умов глобалізації посилює залежність від чинника об'єднання і максимізації на цій підставі вартості фірми. Підкреслено наявність синергічного ефекту і запропоновано власну методику розрахунку вартості компанії.

У результаті обговорення проблем сучасного стану розвитку інформаційного суспільства і формування нової економіки (секція – II) учасники конференції сформулювали наступні висновки і рекомендації:

В аспекті формування глобального інформаційного суспільства і національних форм його прояву:

- ◆ для створення надійної інформаційної інфраструктури у новому суспільстві рекомендовано усунути бар'єри на шляху розвитку конкуренції, заохочувати приватні інвестиції, забезпечувати лібералізацію ринку і конкуренцію в інших країнах, створювати умови для оптимального адміністративного й законодавчого регулювання цими процесами;
- ◆ з метою формування наукових основ трансформації людського капіталу розвивати наукові дослідження спрямовані на вивчення ролі та місця людини в інформаційній економіці, а також оцінки впливу інформації на людину, зміну її життєвих цінностей та мотиваційних пріоритетів;
- ◆ з метою здійснення виваженої інформаційної політики держави головними напрямками і засобами інформаційної політики мають бути: полегшення доступу громадян і організацій до інформації; створення національних систем і мереж інформації та активне входження у світовий інформаційний простір; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації для культурного і соціально-економічного розвитку; сприяння постійному оновленню, збагаченню та збереженню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації; активне міжнародне співробітництво в галузі інформації при гарантуванні інформаційного суверенітету України;
- ◆ у зв'язку з використанням в інформаційному суспільстві персональної інформації з метою забезпечення надійного соціального та правового захисту для користувачів реалізувати рекомендації ЄС (Building the European Information Society for Us All. First Reflections of the High Level Group of Experts. Interim Report, January, 1996);
- ◆ для вдосконалення інформаційного забезпечення управлінських процесів розвивати перспективні напрямки інформаційних технологій, зокрема використання геоінформаційних систем, які застосовують при виконанні будь-яких цілеспрямованих завдань: управлінні ресурсами; міському плануванні; оцінці наслідків стихійних лих; моделюванні й оцінці негативних процесів, небезпек і загроз; моніторингу забруднення навколишнього

середовища; створення української локальної мережі УКРНЕТ і активізацію досліджень у проєкті зі створення Глобальної інформаційної інфраструктури;

- ◆ з метою зменшення обсягу інформації для прийняття рішень використовувати сучасні методи формування консолідованої інформації, зокрема функціонально-інформаційний синтез.

В аспекті формування «нової економіки» як економічної системи:

- ◆ з метою створення наукової і теоретичної бази для розвитку сучасних тенденцій в економіці рекомендовано стимулювати розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у сфері інформаційних та комунікаційних технологій, інтенсифікувати розвиток телекомунікаційної, комп'ютерної та телевізійної галузей, а також забезпечити їх пріоритет в економічному розвитку;
- ◆ для створення умов інтенсифікації економіки розгорнути активну діяльність щодо формування і реалізації послідовної державної політики з інформатизації суспільства, підтримки науки, інновацій і використання нових технологій;
- ◆ з метою збереження та розвитку інтелектуального потенціалу формувати державну кадрову політику в тісному зв'язку з міграційною політикою, особливо у галузі регламентації правил і порядку виїзду громадян України за кордон і захисту їх прав в європейських країнах, а також усунення негативних наслідків міграційних процесів.

В аспекті розвитку підприємств як головних носіїв властивостей неоекономіки:

- ◆ для забезпечення формування бізнесового середовища необхідно сприяти розвитку тих секторів економіки, які зайняті у сфері створення та обробки інформації, впроваджувати програми розвитку взаємодії наукових та освітніх закладів з бізнес-середовищем, сформувати законодавче поле для регламентації діяльності інформаційно-комунікаційних мереж та бізнес-інкубаторів, проводити політику підтримки міжфірмових мереж, гарантувати захист електронних угод, їх безпеку та конфіденційність;
- ◆ з метою подальшого розвитку інноваційного потенціалу підприємств розвивати систему планування, реалізувати нові гнучкі організаційні форми, взаємодію підприємств з науково-

дослідними інститутами, фінансово-кредитними установами, державними органами;

- ◆ для забезпечення ефективного виходу підприємств на нові ринки, здійснення електронної торгівлі, проведення маркетингових досліджень створити умови для їх доступу до глобальної інформаційної мережі;
- ◆ з метою створення сприятливих умов функціонування вітчизняних підприємств акцентувати увагу на проблемі формування національних виробничо-фінансових утворень, здатних конкурувати з транснаціональними структурами. Найактуальніше це для наукомістких галузей, де конкурентні переваги пов'язані з випереджувальним нарощуванням нематеріальних активів;
- ◆ для запобігання небезпечним наслідкам транснаціоналізації необхідно вдосконалити конкурентну й інвестиційну політику в частині регулювання угод вертикального і горизонтального характеру, а також контролю інвестиційних пілг для галузей і регіонів;
- ◆ для вдосконалення діяльності корпорацій в Україні необхідно сприяти становленню й розвитку ефективних моделей корпоративного управління і створювати умови для виходу вітчизняних компаній на світові фінансові ринки;
- ◆ з метою вдосконалення інноваційної діяльності в Україні створити механізми налагодження взаємозв'язків між учасниками інноваційного процесу, забезпечити інформаційну прозорість.

В аспекті підвищення ролі наукової і освітньої політики держави у формуванні «нової економіки»:

- ◆ з метою забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців уряд повинен надавати підтримку вищим навчальним закладам, оскільки саме вони в першу чергу формують національний людський та інтелектуальний капітал у галузі науки і технологій. Актуальним завданням є створення системи постійної підготовки та перепідготовки кадрів у динамічному світі технологій та інформації;
- ◆ для формування умов розвитку висококваліфікованого кадрового потенціалу держава повинна дбати про постійний розвиток освіти, що базується на використанні нових інформаційних і комунікаційних технологій;
- ◆ для забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців розвивати співробітництво із зарубіжними вузами та

вдосконалювати систему багаторівневої підготовки спеціалістів, привести діючі технології навчання до рівня світових стандартів;

- ◆ з метою стимулювання поширення нових технологій розвивати діяльність з формування інноваційних кластерів, які передбачають взаємодію науки, освіти, фінансування, державної політики та інноваційної діяльності;

Під час дискусій з проблем бізнес-моделей в електронній комерції (секція – III) обговорено такі питання:

- ◆ **Суть та відмінні риси електронного бізнесу й електронної комерції.** Комплекс електронної комерції та його компоненти. Економічні й технологічні передумови розвитку електронної комерції. Інтернет-технології.
- ◆ **Моделі електронної комерції.** Проблеми безпеки електронного бізнесу. Переваги та недоліки серверних технологій в електронному бізнесі.
- ◆ **Менеджмент електронної комерції.** Якість і критерії якості електронної комерції. Стратегії підприємств в е-бізнесі: рівні присутності фірм в Інтернеті. Моделі організаційних структур підприємств та реінжиніринг.
- ◆ **Фінансові послуги й електронний банкінг.** Системи дистанційного банківського обслуговування: телебанкінг, інтернет-банкінг, мобільний банкінг. Електронні банківські послуги в Україні. Етапи реалізації проекту Національної системи міжнародних електронних платежів під егідою НБУ. Система «клієнт-банк». Система інтернет-платежів «Інтерплат». Проблеми та перспективи розвитку електронних банківських послуг в Україні.
- ◆ **Правове поле електронного бізнесу й електронної комерції.** Проблеми розробки сумісного законодавства. Правове забезпечення інтелектуальної власності, відносини зі споживачами, проблеми платежів. Організаційно-правове забезпечення електронного цифрового підпису.

Так, проф., д-р Р. Сандретто (Університет Ліон-2 ім. Люмієра, м. Ліон, Франція), розглядаючи процес глобалізації через призму міжнародної торгівлі і зокрема електронної форми комерції, продемонстрував, як змінюється та в якійсь мірі втрачається суверенітет національних урядів. Доповідач підкреслив, що ці процеси актуалізують проблему становлення системи глобального управління, тому й створення так званого електронного уряду.

Проф., канд. екон. наук Б. Івасів (Тернопільська академія народного господарства) присвятив доповідь проблемам запровадження та використання новітніх технологій у банківській справі. Звернув особливу увагу на застосування комп'ютерної мережі Інтернет в українських банках як засобу комунікації та електронної комерції.

Проф. О. Ельзас (Університет ім. Й. В. Гете, м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) у науковій презентації торкнувся проблеми формування електронного уряду та інтеграції в систему WEB-сервісу. Доповідач обґрунтував необхідність виділення чотирьох рівнів WEB-сервісу: статистичні WEB-сторінки, WEB-сторінки з інтеракцією, WEB-сервіс рівня підтримки внутрішньої і зовнішньої роботи адміністрації та підсистему ON-лайнного голосування.

В. Христіановський (Донецький національний університет) акцентував увагу учасників дискусії на питаннях виникнення Інтернет-бізнесу як важливого стану еволюції мережі Інтернет. Зокрема, висловив міркування щодо розвитку дистанційної форми підготовки кадрів в Україні через світову електронну мережу.

Проф., канд. екон. наук В. Трілленберг (Тернопільська академія народного господарства) проаналізував, яким чином використання системи електронного бізнесу фірмами ФРН забезпечує розвиток і модернізацію системи стратегічного менеджменту та цифрового менеджменту довіри.

Доц., канд. екон. наук О. Коваленко (Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ) розглянула суттєві аспекти розвитку традиційного та мереженого бізнесу, порівнюючи їх інструменти і форми. На прикладі відомих в електронному бізнесі фірм Заходу були визначені правила розвитку нової мережевої економіки. Зроблено огляд і простежено тенденції розвитку українського Інтернету.

Доц., канд. екон. наук С. Гриценко (Донецький національний університет) проаналізував складові становлення та можливості розвитку глобальної логістичної інфраструктури із урахуванням форм поділу праці, напрямків гарантування екологічної безпеки країни, рівнів розвитку потреб та ступенів еволюції інтернаціональних логістичних елементів.

Доц., канд. екон. наук В. Зайцев (Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ) наукову презентацію спрямував на розгляд питань необхідності змін митної політики України під дією

чинників глобалізації інформаційного простору та формування нової економіки як економіки відкритого типу.

Дискусії з проблем бізнес-моделей в електронній комерції (секція – III) дали змогу учасникам конференції сформулювати наступні висновки і рекомендації:

- ◆ зважаючи на вкрай низький рівень теоретичного обґрунтування самого феномена «електронна комерція» і враховуючи швидкі темпи її розвитку як у світі, так і в Україні зокрема, виникає нагальна потреба з'ясування сутнісних аспектів її характеристики, розробки адекватного понятійного апарату, визначення структурних компонентів та окреслення можливих напрямків розвитку;
- ◆ учасники дискусії були одностайними в тому, що успішний розвиток електронної комерції неможливий без розробки комунікаційних моделей в Інтернет-середовищі. Тому необхідна концентрація зусиль на їх побудові, розкритті особливостей побудови системи моделей;
- ◆ ще недостатньо розроблені критерії якості й ефективності електронної комерції. Нині використовують в основному не вартісні критерії ефективності, а технічні. Тому необхідно систематизувати загальні економічні вигоди, які мають усі учасники електронної комерції, визначити комплекс основних економіко-організаційних переваг, що отримують фірми-виробники, маркетологи, а також покупці у випадку користування системами електронної комерції. Актуальною є розробка методичних основ оцінки економічної ефективності не тільки створення, а й функціонування електронних магазинів;
- ◆ учасники конференції наголошували, що досі недостатньо сформоване правове забезпечення інтелектуальної власності, регулювання основ електронної комерції, тому необхідно активізувати роботу з обґрунтування і вирішення вищезазначених проблем, розробки законодавчих і нормативних актів, що регулюють відносини зі споживачами, проблеми платежів і забезпечення цифрового електронного підпису.
- ◆ гальмом стрімкого розвитку Інтернет-банкінгу в Україні є недостатня кількість користувачів Інтернету (близько 1% населення України). Більшість із них використовує мережу Інтернет як інформаційну або просто як зручний канал для ділового листування. Суттєвішою причиною, безумовно, є той факт, що в

Україні ще не склалася масова культура споживання банківських послуг, тому бракує реального попиту на такі послуги з боку клієнтів;

- ◆ запровадження системи Інтернет-банкінгу нерідко не виправдані фінансово, оскільки ще мала чисельність банківських клієнтів висловлює довіру Інтернету як надійному каналові зв'язку. Тому банкам є сенс діяти у напрямку вдосконалення своїх електронних систем «Банк – клієнт» та інтеграції їх з каналами Інтернет;
- ◆ електронний банкінг в Україні набуде логічної завершеності та повноти лише з поширенням міжнародних електронних платежів і розвитком систем електронної комерції. Одним із кроків у цьому напрямку є реалізація проекту Національної системи міжнародних електронних платежів (НСМЕП) під егідою НБУ та підсистеми Інтернет-платежів «Інтерплат». Для ефективної реалізації згаданих проектів необхідно заздалегідь підготувати відповідну нормативно-методичну базу для їх функціонування, враховуючи світові тенденції новітніх банківських технологій та сервісу;
- ◆ розвиток Інтернет-банкінгу та електронного бізнесу взагалі суттєво гальмується відсутністю адекватного правового поля. Зокрема, нагальною потребою стало розв'язання проблеми захисту доступу до платіжної та розрахункової систем в Україні;
- ◆ успіх розвитку системи електронного бізнесу в Україні буде запезпечено:
 - якщо кожен комерційний банк матиме власну інтернет-стратегію, бізнес-план електронного банкінгу;
 - якщо НБУ розробить ефективну систему дистанційного банкінгу, зорієнтованого на стимулювання Інтернет-технологій у всій фінансовій сфері України;
 - якщо буде подолана вкрай низька платоспроможність клієнтів-споживачів системи інтенет-платежів;
 - якщо система електронного бізнесу отримає належну державну підтримку. А це стане можливим, коли буде розроблена і впроваджена загальнодержавна програма розвитку Інтернет-комерції.

Підготовка міжнародним програмовим комітетом та виконавчою дирекцією «Аналітичної записки» сьомої міжнародної конференції-літньої школи «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи й України» базувалася на висновках і пропозиціях її учасників.

Зокрема, на формування підсумкових матеріалів конференції найбільший вплив мали наукові розробки і виступи Абе Кіюші (Чіба, Японія); Айзена Роланда (Франкфурт-на-Майні, Німеччина); Амоші Олександра (Донецьк); Березюка Романа (Тернопіль); Бобко Вікторії (Тернопіль); Вавуракіса Григоріса (Афіни, Греція); Вітер Ірини (Київ); Гаврилишина Богдана (Женева, Швейцарія); Гаврилюка Олега (Київ); Гаврилюк-Єнсен Людмили (Тернопіль); Гієрі Лорана (Ліон, Франція); Гончарука Якова (Львів); Горілого Анатолія (Тернопіль); Гриценка Сергія (Донецьк); ван дер Гук Пітера (Роттердам, Нідерланди); Дарвиду Константина (Касторія, Греція); Довжука Бориса (Тернопіль); Долішнього Мар'яна (Львів); Дяченка Валерія (Тернопіль); Ельзаса Олександра (Франкфурт-на-Майні, Німеччина); Євченко Наталії (Ростов-на-Дону, Росія); Жаліла Ярослава (Київ); Жараї Світлани (Вінниця); Загороднього Анатолія (Львів); Загорського Володимира (Львів); Зайцева Володимира (Дніпропетровськ); Залюбінської Людмили (Одеса); Зухба Даура (Донецьк); Івасіва Богдана (Тернопіль); Карбовського Юрія (Тернопіль); Качмарської Анни (Катовіце, Польща); Кеферштайна Кірстена (Франкфурт-на-Майні, Німеччина); Клапківа Михайла (Тернопіль); Коваленко Олени (Вінниця); Кончина Вадима (Тернопіль); Котсионіса Панайотіса (Греція); Кравченко Ірини (Київ); Кратта Олега (Донецьк); Кремінь Тетяни (Київ); Кривенка Сергія (Суми); Кривенко Лариси (Полтава); Кримської Любові (Запоріжжя); Кулічкова Євгена (Москва, Росія); Куриляк Віталіни (Тернопіль); Кшиштофека Маріуша (Катовіце, Польща); Ліманського Анджея (Катовіце, Польща); Лісогор Лариси (Київ); Лукінова Івана (Київ); Лук'яненка Дмитра (Київ); Луцишин Зоряни (Київ); Ляшенко Оксани (Тернопіль); Макогона Юрія (Донецьк); Мельник Алли (Тернопіль); Михальчук Ірини (Тернопіль); Миценка Івана (Кіровоград); Мокія Анатолія (Львів); Монастирського Григорія (Тернопіль); Ніколаєва Юрія (Одеса); Обервайса Андреаса (Франкфурт-на-Майні, Німеччина); Онищенко Володимира (Полтава); Партин Галини (Львів); Писаренко Світлани (Львів); Поважного Олександра (Донецьк); Поповича Олексія (Київ); Предик Галини (Тернопіль); Рушковського Яцека (Катовіце, Польща); Савельєва Євгена (Тернопіль); Сандретто Марісе (Ліон, Франція); Сандретто Рене (Ліон, Франція); Свечинської Тетяни (Тернопіль); Семенова Григорія (Запоріжжя); Семикіної Марини (Кіровоград); Сіскоса Евангелоса (Касторія, Греція); Скорока Миколи (Одеса); Скрипниченко Марії (Київ); Сохацької Олени (Тернопіль); Тарнавської Наталії (Тернопіль);

Ткаченко Івана (Тернопіль); Трілленберга Вільфед (Тернопіль); Устенка Олександра (Київ); Федоровича Романа (Тернопіль); Хампе Пітера (Мюнхен, Німеччина); Христіанівського Володимира (Донецьк); Христіанівського Вадима (Донецьк); Чиговської Віри (Братислава, Словачія); Чумаченка Миколи (Київ); Шарова Олександра (Київ); Швеця Василя (Дніпродзержинськ); Шиманської Оксани.

ВСТУП	3
1. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ТЕОРІЯ І СТРАТЕГІЯ	8
2. МІКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	21
3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	29
4. ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	64
5. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ І УКРАЇНА	100
6. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПОРІВНЯЛЬНІ СТУДІЇ	138
7. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І НОВА ЕКОНОМІКА: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЄВРОПИ Й УКРАЇНИ	166

.....

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Наукові рекомендації

Тернопіль
«Економічна думка»
2003

Укладачі збірника:

проф., д-р *Р. Айзен*
доц., канд. екон. наук *Р. Березюк*
проф., д-р *Л. Гієрі*
проф., д-р *П. Ван дер Гук*
проф., докт. екон. наук *А. Мельник*
проф., докт. екон. наук *Є. Савельєв*
акад. *О. Устенко*
проф., докт. екон. наук *С. Юрій*

Комп'ютерна обробка і дизайн
лабораторії оперативного друку
Інституту міжнародного бізнесу та менеджменту ТАНГ

Підписано до друку 4.04.2003 р.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times.
Умовно-друк. арк. 10,07. Тираж 500 прим.

Віддруковано у видавництві ТАНГ «Економічна думка»
46000, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, тел. (0352) 43 24 40

Стр. 75: [3] Удалено

Unknown

із міжнародною адміністрацією та дією законодавства однієї із країн ЄС

Стр. 75: [4] Удалено

Unknown

, поширюючи його на іноземних інвесторів. Цього права вони набувають за умови визначеного мінімального розміру капіталовкладень в економіку “вільних економічних зон”.

3.5. Орієнтувати створення “вільних економічних зон” в Україні на пошук національної моделі залучення іноземних інвестицій та розв’язання існуючих проблем, пов’язаних з діяльністю. А саме: розв’язання проблем “вільних економічних зон” в Україні на пошук національної моделі залучення іноземних інвестицій та розв’язання існуючих проблем, пов’язаних з діяльністю.

Стр. 75: [5] Удалено

Yura

02.12.2002 10:53:00

Стр. 75: [6] Удалено	Unknown
інвестиційного ринку	
Стр. 75: [7] Удалено	Unknown
Український банк реконструкції і розвитку (УБРР)	
Стр. 76: [8] Удалено	Unknown
Сформувати банківську систему “європейського” типу на основі стимулювання створення іноземних банків і трансформування національної банківської системи за формами, стилем і методами діяльності банків розвинених країн. При цьому покласти в основу універсалізацію депозитних, кредитних та інвестиційних операцій (“європейська” модель), а не їх сегментацію (“американська” модель).	
Стр. 76: [9] Удалено	Unknown
усунути їх із поточних банківських балансів	
Стр. 76: [10] Удалено	Unknown
враховуючи приклад Угорщини і Словенії,	
Стр. 76: [11] Удалено	Unknown
із серйозними намірами	
Стр. 76: [12] Удалено	Unknown
:	
Забезпечити	
Стр. 76: [13] Удалено	Unknown
інструментів ринку боргових зобов'язань, змістивши акцент із облігацій внутрішньої державної позики та використання	
Стр. 76: [14] Удалено	Unknown
Започаткувати вторинну приватизацію шляхом повної реалізації Закону про банкрутство та використання механізму фондового ринку	
В	
Стр. 76: [15] Удалено	Unknown
4.9. На ринку цінних паперів сформувати інститут хеджерів, створити систему страхових полісів, захисних та синтетичних опціонів пут, систему міжнародного лістингу на основі ординарів та депозитарних розписок.	
Стр. 76: [16] Удалено	Unknown

V. В аспекті реалізації Угоди про Партнерство і Співробітництво України і ЄС

5.1. Успішна реалізація Угоди про Партнерство і Співробітництво України і ЄС потребує: Здійснення радикального ринкового реформування як передумови будь-яких двосторонніх і багатосторонніх політичних рішень стосовно українсько-європейського зближення та інтеграції Технологічної кооперації в окремих галузях, залучення прямих інвестицій у виробництво і розвиток галузевої торгівлі (intraindustry trade), виходячи із того, що Україна ще далеко не вичерпала свого потенціалу в експорті працездатної продукції

Реструктуризації українських підприємств машинобудівної і металургійної галузей, у яких Україна традиційно мала міцні позиції, та опанування ними правил ринкової поведінки, що дає шанс у використанні їх потужностей у галузевому поділі праці із фірмами ЄС

Забезпечення істотних змін у структурі вивозу товарів, що дало б змогу підтримати належний рівень експорту до ЄС у середньотерміновій перспективі (3-5 років); Україна ще далеко не використовує конкурентні переваги, зокрема наявність дешевої і водночас кваліфікованої робочої сили, існування високотехнологічних галузей, які зможуть перетворити Україну на одного із провідних торгових партнерів Заходу.

Стр. 76: [17] Удалено	Unknown	
Для залучення прямих іноземних інвестицій потрібні		
Стр. 78: [18] Удалено	Yura	02.12.2002 10:54:00

Стр. 79: [19] Удалено	Yura	02.12.2002 10:54:00
------------------------------	-------------	----------------------------

